

Hengellisten elämäntarinoiden tarkastelua:
uskonnollinen kokemus omaelämäkerrallisissa teksteissä

Antti Karkiainen
Pro gradu - tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Sosiologia – Syksy 2003
Jyväskylä

Antti Karkiainen

Sosiologian pro gradu – tutkielma

Syksy 2003

Sosiologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Tiivistelmä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on uskovaisten ihmisten omaelämäkerrallisten tekstien pohjalta tutkia uskonnollista kokemusta ihmisen elämänsä määrittävänä tekijänä aina lapsuudesta aikuisuuteen. Käsittelen aihetta kolmen laajemman teeman kautta: *Uskonnollinen ahdistus, Kääntyminen ja Aito, omakohtainen usko*. Uskonnollinen ahdistus - luku keskittyy lapsuuden uskonnollisten kokemusten käsittelyyn. Suurin osa kirjoittajista koki lapsuutensa ahdistavana johtuen mm. tuomarimaisesta Jumala - kuvasta ja uskonnollisesta vallankäytöstä. Uskonnollinen ahdistus – luku sisältää myös etsinnän, vaiheen ennen uskoontuloa. Tästä elämän vaiheesta kirjoitettiin aineistossani määrällisesti eniten. Kääntyminen – luvussa käsitellään uskovaisen ihmisen elämän käännekohtaa, uskoontuloa. Kääntyminen muodostaa jännitteen, entisen ”vanhan elämän” ja ”uuden” uskovaisen elämän välille. Viimeisessä luvussa käsitellään aitoa, omakohtaista uskoa kirjoituksista nousevien arvostusten pohjalta. Aito ja omakohtainen usko määrittyy tekstien pohjalta sen vastinpariksi koetun epäaidon uskonnollisuuden kautta.

Tutkimus tuloksina esitän mm., että toimiva Jumala - suhde vaatii uskovalta aktiivista työstämistä ja hengellistä vastaanottavaisuutta. Aito uskonnollisuus vaatii myös tietyn riippumattomuuden uskonnollisen yhteisön silmäpalvonnalta. Uskon on todennuttava, konkretisoiduttava, tekoina ja lähimmäisen rakkautena. Mielenkiintoista on myös, että aineiston perusteella, kääntyminen olisi lyhyen mystisen kokemuksen sijasta tai sen lisäksi, läpi elämän jatkuva, syvenevä prosessi, jossa uskovainen lähenee Jumalaansa. Suurin osa aineiston kirjoittajista oli kokenut ahdistavan tai onnettoman lapsuuden. Syyt tähän johtuivat lapsuuden kodin ahdasmielisestä ja autoritaarisesta Jumala - kuvasta. Tutkimus tulokset myötäilevät uskontopsykologi Hjalmar Sundenin (1959) esittämää

teoriaa jumalanlapsenlapsi problematiikasta. Lapsuudessa koettu Jumalalla pelottelu tai kurittaminen johtaa helposti ahdistuneisuuteen ja lapsuuden kodista irtauduttaessa uuvuttavaan hengelliseen kiertolaisuuteen, jonka jäljet näkyvät aina pitkälle aikuisuuteen.

Tutkimuksen aineistonani käytin *Askel* – lehden vuonna 1996 järjestämän *Hengellinen elämäkertani* - kirjoituskilpailun pohjalta koottua kirjaa *Askelia ajassa; 22 hengellistä elämäkerta*. Kilpailuun osallistuneista 206 oman elämänsä kirjoittajasta kirjan toimittajat Olli Seppälä ja Tuija Tiihonen valitsivat 22 tarinaa päävalintakriteerinään tarinoiden todistus- ja ilmaisuvoima. Valituiden tarinoiden tuli olla jotakin enemmän kuin pelkkiä perinteisiä uskoontulo tarinoita tai yksittäisen tapahtumien todistuksia. Niiden tuli olla elämäkerrallisia, kokonaisen siihen asti eletyn elämän kuvauksia; tarinoita joista kukin muodostaa omanlaisensa elämänkaaren. Ilmaisun voiman ollessa pääkriteerinä myös kirjalliset kriteerit näyttelivät osaansa valinnoissa. Suurimman vastuun valinnoista kantaneen Olli Seppälän mukaan kirjaan valitut hengelliset elämäntarinat ovat muutamien varauksin varsin yleistettävissä oleva otos koko kirjoituskilpailun sadosta.

Avainsanat: uskonnollinen kokemus, hengellinen elämäntarina, omaelämäkerta, konversio.

Sisällysluettelo:

1. JOHDANTO	5
2. TUTKIMUKSEN TAUSTAT JA TOTEUTUS	6
2.1 Tutkimuksen aineisto	6
2.2 Tutkimuksen teemat ja niiden valinta	8
2.3 Hengellisen elämäntarinan määrittely	11
2.4 Elämäntarinan kirjoittamisesta	13
2.5 Elämäntarinoiden luennasta ja analyysitekniikoista	15
3. USKONTO	19
3.1 Uskonnon määrittelystä	19
3.2 Uskonto merkitysjärjestelmänä	19
3.3 Uskonnollinen kokemus	20
4. USKONNOLLINEN AHDISTUS	23
4.1 Lapsuus ja ahdistava uskonnollisuus	23
4.2 Lapsuus julistuksen keskellä	26
4.3 Tukahdutetut tunteet	28
4.4 Tuomarimainen Jumala - kuva	29
5. ETSINTÄ	30
5.1 Synnintunto herää	36

6. KÄÄNTYMINEN	38
6.1 Kääntymisestä kirjoittaminen	39
6.2 Kääntymismallit	41
6.2.1 Älyllinen malli	42
6.2.2 Mystinen malli	43
6.2.3 Ihastuva malli	45
6.2.4 Kokeileva malli	47
6.2.5 Herätyskokousmalli	48
6.2.6 Pakottava malli	50
7. AITO, OMAKOHTAINEN USKO	53
7.1 Aidon omakohtaisen uskon edellytykset	53
7.1.1 Hengellinen elementti	55
7.1.2 Sosiaalinen elementti	57
7.1.3 Psykkinen elementti	59
7.1.4 Rationaalinen elementti	62
YHTEENVETO	65
Liite 1.	76
LÄHTEET	77

1. JOHDANTO

Uskonto on yksi henkilökohtaisimmista ja intiimeimmistä ihmiselämän osa-alueista. Sen tieteellinen tutkiminen on erityisen hankalaa, koska uskonnollinen kokemus esteettisen kokemuksen tavoin pakenee käsitteellistämistä. Tästä huolimatta ihmiset kuitenkin haluavat jakaa ja kertoa kokemuksistaan. Kokemuksista voidaan saada tietoa esimerkiksi haastattelemalla tai erilaisten kirjallisten aineistojen kautta.

Haastattelu tilanne toimii tutkittavan ja tieteen harjoittajan välille muodostuvan vuorovaikutuksen ehdoilla. Siinä on luonnollisesti omat hyvät puolensa, kuitenkin uskonnollisen kokemuksen erityislaadusta johtuen tutkittavan ja tutkijan välille saattaa helposti muodostua maailmankatsomuksien erilaisuudesta johtuva kuilu, joka tyrehdyttää kommunikation. Molemmat puhuvat omaa kieltään ennakko-oletustensa vallassa. Tutkija saattaa omalta osaltaan ohjailta haastattelua väärille raiteille, toisaalta tutkittava saattaa yrittää kääntää kokemuksiaan tutkijan kielelle tehden väkivaltaa omille kokemuksilleen. Tästä johtuen, uskonnollisen kokemuksen tutkiminen kirjallisen, tässä tapauksessa eräänlaisen omaelämäkerta aineiston kautta, on erityisen hedelmällistä. Oman elämänkaaren käsittävässä elämäkerrassa uskovainen ihminen saa kertoa omin sanoin kokemuksistaan tutkijan ohjailematta turhaan, sitä mitä ja ennen kaikkea miten kerrotaan.

Uskonnollista kokemusta tutkittaessa on lähdettävä siitä, että hengellisyys tai uskonnollinen kokemus on oma autonominen alueensa. Se ei ole palautettavissa esimerkiksi psykologisiksi kokemuksiksi tai aivotoiminnan ilmiöiksi. Tämä ei kuitenkaan poissulje sitä, että hengelliset kokemukset ovat samalla myös esimerkiksi sosiologisia ilmiöitä. Tällainen lähestymistapa tai näkökulma kunnioittaa kokemuksen perusolemusta; hengellistä elämää ei yritetä selittää tyhjäksi vaan sitä käsitellään sosiologisena ilmiönä. (Karppinen 1994, 12)

Elämäntarinoiden kerrontaan, oman elämän merkityksellistämiseen, vaikuttavat tietyt uskonnollisen perinteen tuottamisedot; kulttuuriset struktuurit, joiden varassa ihmiset

maailmaa hahmottavat. Pyrin tutkimaan näiden kulttuuristen struktuurien ilmenemistä aineistossa, mutta myös uskonnollisen ihmisen elämänkaarta, lapsuudesta aikuisuuteen, kirjoituskilpailua varten kerätyn omaelämäkerrallisen aineiston avulla. Käsittelen aineistoa kolmen laajemman teeman kautta: Uskonnollinen ahdistus, Kääntyminen ja Aito, omakohtainen usko. Tutkimuksen lopun Yhteenveto-luvussa pyrin kokoamaan aineiston yhtenäiseksi elämänkaarelliseksi esitykseksi.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTAT JA TOTEUTUS

2.1 Tutkimuksen aineisto

Pro gradu-tutkielmani aineisto koostuu *Askel* – lehden vuonna 1996 järjestämän *Hengellinen elämäkertani* - kilpailun pohjalta julkaistusta kirjasta *Askelia ajassa; 22 hengellistä elämäkerta*.

Askel – lehti on yleiskristillinen aikakausi – lehti, joka ilmestyy 11 kertaa vuodessa. Lehti on ilmestynyt helmikuusta 1984 ja kuuluu Kotimaa konsernin alaisuuteen. Lehden levikki elämäkertakilpailun keruu vuonna oli 14,500. Viimeisin lukijakunnan kartoitus tehtiin lukija tutkimuksena vuonna 1993. Silloin lehden lukijoiden enemmistö oli keski-ikäistä ja maaseudulla asuvaa. Lehti ei ole sitoutunut kannattamaan mitään tiettyä uskonnollista liikettä, vaan on lehden päätoimittajan Pirjo Wesaniemen mukaan luonteeltaan yleiskristillinen. Päätoimittaja arvioi lehden lukijakunnan olevan suurimmaksi osaksi tavallisia luterilaisia. Myös Helluntalaisten ja vapaakirkkolaisten osuus vakituisesta lukijakannasta on suuri.

Elämäkertakilpailuun osallistuneista 206 kirjoittajasta naisia oli 161 ja miehiä 45. Kirjoittajista löytyi niin korkeasti koulutettuja kuin työväestöäkin. Useiden kirjoittajien ammatit liittyvät jollain tavalla hengellisyyteen; kirjoittajien joukosta löytyy niin uskonnonopettajia ja teologian opiskelijoita, mutta myös esimerkiksi toimitusjohtaja, mikrotukihenkilö ja kehitysvammaisten hoitaja. Nuorin kirjoittajista on 26 – vuotta, vanhin 69. Tarkkaa keski-ikää kirjan kirjoittajista on mahdotonta laskea, koska kaikki

kirjoittajat eivät ole merkinneet ikäänsä kirjoittajietoihin. Kahdenkymmenen ikänsä merkinneen keski-ikä oli noin 43 vuotta.

Kirjoituskilpailuun osallistuneista 206 oman elämänsä kirjoittajasta kirjan toimittajat Olli Seppälä ja Tuija Tiihonen kokosivat 22 tarinaa kirjaksi. Tärkeimpänä valintakriteerinä toimittajat käyttivät elämäntarinan todistus- ja ilmaisuvoimaa. He etsivät tarinoita, jotka ovat enemmän kuin pelkkiä uskoontulokertomuksia tai yksittäisten tapahtumien todistuksia. Kirjaan valittujen tarinoiden tuli olla elämäkerrallisia, kokonaisen siihen asti eletyn elämän kuvauksia; tarinoita joista kukin muodostaa omanlaisensa elämänkaaren.(ks. Liite 1.) Muina valintakriteereinä toimivat mm. kirjalliset kriteerit. Suurimman vastuun valinnoista kantaneen Olli Seppälän mukaan, kaunokirjalliset kriteerit eivät itsessään näytelleet merkittävää osaa valintoja tehdessä. Usein on kuitenkin niin, että vaikuttava ja hyvä tarina on myös hyvin kirjoitettu. Elämän tarinat ovat aineistossani alkuperäisessä muodossaan. Joitakin kielioppivirheitä on kirjan toimitusvaiheessa korjattu, mutta esimerkiksi rakenteellisiin seikkoihin ei ole puututtu.

Seppälä on jakanut aineiston karkeasti neljään lukuun: 1. Vauhdikkaita käänteitä; tarinoita, stooreja, joissa on selkeä punainen lanka. Paljon tapahtumia, nousuja ja laskuja elämän vuoristoradalla. 2. Pettymyksiä ja hapuilua; selkeää ja varmaa polkua ei tunnu löytyvän. Lisäksi uskonveljet ja – sisaret tekevät tiellä kulkemisen ajoittain vaikeaksi. 3. Älyä ja analyysiä; usko ei ole yksinomaan sydämen asia, vaan sitä käsitellään myös järjellä. Älyllinen rehellisyys ei ole uskon vastakohta. 4. Koeteltua mielekkyyttä; perusvire on seestynyt varmuus. Kirjoituksissa ei olla tunteiden heiteltävinä, vaan usko on juurevaa ja avartunutta.

Seppälän mukaan, kirjan elämäntarinat ovat muutamien varauksin varsin yleistettävissä oleva otos koko kirjoituskilpailun sadosta. Negatiiviset kokemukset saattavat esiintyä hieman yliedustettuina koko aineistoon verrattuna, mutta kokonaisuutena, ja toimittajien valintakriteerit huomioituina, kirjan 22 tarinaa muodostavat, ainakin osittain, yleistettävissä olevan otoksen koko kilpailun osallistujajoukosta.

Toimittajien valintojen lisäksi, aineiston kirjoittajat ovat valikoituneet kaikista uskonnollisista ihmisistä Askel-lehden lukijoina, mutta myös monien muiden

uskonnollisten ihmisten joukosta, sillä heillä kaikilla on ollut halu kirjoittaa elämästään. Monissa elämäkertatutkimuksissa on arveltu, että omaelämäkertojen kirjoittajia yhdistää kiinnostus kirjallisuuteen, kirjoittamiseen ja kieleen. Kirjoittajiksi on arveltu valikoituvan ihmisiä, jotka kokevat, että heillä on paljon sanottavaa. (Eskola 1998, 53) Joissakin tutkimuksissa on arveltu, että elämäkerran ovat kirjoittaneet etenkin sellaiset ihmiset, jotka ovat pitkällisen kamppailun tuloksena saavuttaneet elämäntilanteen. Sosiologi Matti Hyvärisen (1994, 38 - 39) mukaan elämäkertoista puuttuvatkin iloiset ja puuhakkaat kesämökinrakentajat.

2.2 Tutkimuksen teemat ja niiden valinta

Teemoilla tarkoitan laajempia kokonaisuuksia, joita käsitellään kaikissa tai ainakin useissa elämäntarinoissa jossain muodossa. Alun perin tarkoitukseni oli käsitellä aineistoa neljän teeman kautta: *Kääntyminen, Uskonnollinen ahdistus, Järki ja usko, sekä Aito omakohtainen usko*. *Järki ja usko* - luku jäi kuitenkin muita teemoja sisällöllisesti ja tekstimäärällisesti huomattavasti köyhemmäksi, joten päätin yhdistää sen *Aito omakohtainen usko* - lukuun, johon sen sisältö luontevimmin sulautui.

Teemojen valinta on noussut osittain omasta mielenkiinnostani, mutta ennen kaikkea aineiston sisällöllisistä lähtökohdista. Ennen syvempää aineistoon tutustumista oli melko selvää, että uskoontuloa tai kääntymystä ei voida ainakaan kokonaan sivuuttaa, sehän on kuitenkin uskovaisen ihmisen tärkein tai ainakin yksi tärkeimmistä kokemuksista. Se myös jakaa ns. ”vanhan” ja ”uuden” elämän, sekä muodostaa jännitteen, jonka kautta elettyä elämää tarkastellaan. Uskonnollinen ahdistus – luku ja Aito omakohtainen usko – luku hahmottuivat pitkälti aineiston pohjalta. Neljäs, eli Järki ja Usko luku, jonka yhdistin Aito omakohtainen usko – lukuun, nousi alun perin filosofisesta kirjallisuudesta. Opiskellessani elämäntutkimustietoa törmäsin jatkuvasti järjen ja uskon suhdetta käsittelevään kirjallisuuteen. Sekä filosofiassa, että monissa uskonnollisissa liikkeissä järki ja usko tuntuvat usein olevan toisensa poissulkevia asioita. Toki olin törmännyt muunkinlaiseen tulkintaan ja oikeastaan erilaisten tulkintojen ristiriitaisuus alkoi kiinnostaa itseäni niin paljon, että päätin tutkia millaisessa suhteessa järki ja usko aineistossani esiintyvät.

Lukiessani yhä uudelleen ja uudelleen aineistoa, sain ennakko-oletuksilleni vahvistusta ja mielessäni alkoi hahmottua tiettyjä seikkoja, joista hiljalleen muodostui kokonaisuuksia, joihin kirjoittajat lähes poikkeuksetta ainakin viittasivat, yleensä syventyivät muita mahdollisia teemoja syvemmin.

Toisin sanoen, tutkimukseen valitut teemat muodostivat kerronnallisia tihentymiä muiden mahdollisten elämän alueiden kustannuksella. Kääntymystä käsiteltiin lähes jokaisessa tarinassa, samoin kuin aitoa, omakohtaista uskoa erotuksena epäaidoksi koetusta uskonnollisuudesta. Myös lapsuutta ja nuoruutta käsiteltiin lähes kaikissa elämäntarinoissa. Tosin lapsuus ja nuoruus ovat ihmisen elämänkaaren tärkeitä vaiheita, jotka elämäkertoissa harvemmin sivuutetaan. Poikkeuksellista oli, että lapsuus koettiin niin ahdistuksen täyteisenä. Myös nuoruus, joka muodostaa lapsuuden kanssa uskonnollinen ahdistus - luvun oli luonnollisesti tärkeänä elämänvaiheena mukana kaikissa kirjoituksissa. Mielenkiintoista on, että esimerkiksi koulun uskonnontunnit, pyhäkoulu ja rippileiri kokemukset näyttelevät hyvin pientä osaa kirjoittajien hengellisen elämän kehityksessä.

Syventyessäni aineistoon aloin ymmärtää teemojeni laajempaa merkitystä, hengellisiä elämäntarinoita genrenä määrittävinä tekijöinä. Kriittinen kirjallisuuden tutkija voi tietysti kyseenalaistaa sen, voidaanko hengellisiä elämäntarinoita tai omaelämäkertoja pitää lainkaan genrenä. Asia ei ole hirvittävän oleellinen tutkimuksen kannalta. Lähden kuitenkin siitä, että hengellisiä elämäntarinoita voidaan pitää genrenä. Hengellisiin elämäntarinoihin kuuluvat tietyt ohittamattomat aihepiirit kuten kääntymys, etsintä, suhde Jumalaan, sekä aidoksi koetun uskonnollisuuden määrittelemine. Oleellisinta kuitenkin on se, että erotuksena muista omaelämäkerrallisista teksteistä, hengellisten elämäntarinoiden mieli löytyy hengellisyydestä. Lopulta, Jumala on yksilön elämän mielekkyyden ja merkityksellisyyden takaaja (Vainikkala 2003).

Tietysti, asia voidaan nähdä toisinkin. Hengellinen elämäntarina ei varmastikaan ole kovin tunnettu käsite. Tietääkseni, sitä ei myöskään ole juuri tutkittu tämän tutkimuksen ja erään toisen teologian gradun (Saarela 1999) lisäksi. Ainakin kirjallisuuden

tutkimuksen parissa käsite on varmasti monille vieras tai ainakin vakiintumaton. Siinä mielessä, sitä ei tietenkään tarvitse pitää genrenä, vaikka se täyttäisikin kaikki genrelle ominaiset piirteet. Joka tapauksessa, seuraavassa luvussa pyrin määrittelemään käsitteen tarkemmin.

Riippumatta siitä, pidetäänkö hengellisiä elämäntarinoita genrenä, jokainen valitsemani teema on aineiston kokonaisuuden kannalta merkittävä. Tarkoitukseni on esittää teemat ihmisen elämän kulun luonnollisessa järjestyksessä lapsuudesta aikuisuuteen, jolloin niistä muodostuu väljä kokonaisuus - esitys elämänkaaresta.

Tavallinen tarina tai aineiston piirteistä muodostettu yleinen kertomus noudattelee seuraavaa kehityskulkua: kirjoittajat lähtevät poikkeuksetta lapsuuden uskonnollisesta kasvatuksesta ja kokemuksista edeten etsimisvaiheen tuuliajolle, jonka jälkeen kääntyminen tapahtuu. Uskoontulon jälkeen henkinen elämä jatkaa syvenemistään ja monipuolistuu; siitä tulee jokapäiväinen ja konkreettinen elämää ohjaava ja merkityksellistävä voima.

Kolmen pääteemani lisäksi, mielenkiintoinen aineistosta nouseva kokonaisuus on kirjoittajien pettymys uskonnollisiin yhteisöihin. Vaikka suurin osa kirjoittajista on pitkällisen etsinnän jälkeen löytänyt itselleen sopivan seurakunnan, monet hengellisen elämäntarinansa kirjoittajista elävät vailla aktiivista seurakunta yhteyttä. Kaipuu aitoon, nimenomaan, hengelliseen yhteisöllisyyteen on suuri. Vaikka kirjoittajien usko on tai ainakin esitetään enemmän yksilöllisenä tai siihen pyrkivänä Jumala - suhteena, kuin seurakunnasta käsin ohjattuna toimintana, kaivataan yhteisöllisyyttä nimenomaan hengen tasolla.

Kaikkalainen turha kaavamaisuus, lakihenkisyys ja ns. virallinen tulkinta eivät kuulu tähän yhteisöllisyyteen. Näyttäisi siltä, että kirkko ei näyttele niin suurta roolia uskonnollisessa elämässä; silti jotain sen jättämään tyhjiöön kaivataan. Siinä mielessä voidaan puhua uskonnon privatisoitumisesta.

Aineistosta nousevassa yhteisöllisyyden kaipuussa on kyse kommunikoivista pienryhmistä, joissa kukaan ei yritä vakuuttaa toista omien näkemyksiensä absoluuttisesta totuudesta, vaan antaa jokaiselle tilaa uskoa omalla tavallaan. Tätä mielenkiintoista yhteisöllisyyden kaipua käsittelemme tarkemmin yhteenveto-luvussa tutkielman loppupuolella.

2.3 Hengellisen elämäntarinan määrittely

Elämäkertatutkimusta käsittelevässä tieteellisessä kirjallisuudessa käytetään kerrotusta elämästä sekaisin eri vivahteen omaavia, lähes samaa tarkoittavia käsitteitä. Muistelmat, autobiografia, elämäkerta ja -tarina esiintyvät teksteissä sekaisin ja eri painotuksin usein tutkijoiden henkilökohtaisten mieltymysten mukaan.

Kirkkoisä Augustinus (354 – 430) aloitti omaelämäkerrallisella *Tunnustuksia* teoksellaan sekä kertovan autobiografian, että (tulkinnasta riippuen) hengellisen omaelämäkerran genret. Autobiografia eli omaelämäkerta eroaa elämäkerrasta siten, että se on kirjoittajan itsensä omasta elämästään kirjoittama tarina. Muistelmasta taas poikkeaa autobiografiasta siinä, että kertojan näkökulma on ennen kaikkea todistajan, ”mukana olleen” näkökulma. Vaikka kertoja voi muistelmassakin olla päähenkilö, hän voi yhtä hyvin olla sivusta katsoja; muistelmassa painottuu siis enemmän aikalaiskuvaus tai ajankuva. Muistelmat ovat usein julkisen henkilön, esimerkiksi poliitikon, kirjoittamia ja niiden tavoitteena saattaa olla tehtyjen tekojen ja päätösten jälkikäteen legitimointi. Tällöin kyseessä on enemmän tilanteiden ja tarkoitusperien selvittäminen, kuin persoonallisuuden historiaan liittyvien esim. eettisten ratkaisujen pohtiminen. Autobiografialle, erotuksena muistelmista, on ominaista juuri persoonallisuuden historia. Autobiografian kertoja etsii oman elämänsä mieltä; sen vuoksi siihen sisältyvän muistelun asema on toinen. Kirjoitusprosessissa elämäkulusta kirjoitetaan esiin jokin mieli - tällainen mieli voi myös olla kertojan ymmärrys tavoitteiden saavuttamattomuudesta, epäonnistumisesta. Elämäkulun merkityksen paljastuminen on omaelämäkerrassa samalla sen aktiivista tuottamista kertomisen hetkellä. (Vainikkala 2003)

Aineistoni omaelämäkerrallisia tekstejä voisi luonnehtia niin omaelämäkertoiksi, kuin elämäntarinoiksikin. Yksi kirjan tarinoista on koottu päiväkirjaleikkeistä, muut kirjoitettu perinteiseen elämäkertatyylisiin. Mielestäni, aineistoni tekstit ovat kuitenkin luonteeltaan enemmän elämäntarinoita, kuin perinteisiä laajoja omaelämäkertoja, tämä johtuen juuri ja vain kirjoitusten pituudesta. Aineistoni tarinat vaihtelevat pituudeltaan neljästä kymmeneen sivuun. Omaelämäkertaa pidetään yleensä yksityiskohtaisempana ja tekstimäärällisesti suurempana, tosin näinkään ei välttämättä tarvitse olla. Jonkun tekstin pitäminen omaelämäkertana ei välttämättä tarvitse muuta kuin kirjoittajan, joka kirjoittaa omasta elämästään koko siihenastisen elämänkaaren sisältävän kertomuksen. Olen kuitenkin päätenyt elämäntarinoihin, kuten aineistosta kootun kirjan toimittajakin (Seppälä & Tiihonen 1996, 10 – 11). Se tuntuu sopivan kirjoitusten luonteeseen. Lopultakin, kyse on vain makuasiasta. Aineiston kirjoituksia voisi aivan yhtä hyvin kutsua omaelämäkertoiksi.

Askelia Ajassa; 22 hengellistä elämäkertaa kirjan toimittajat määrittelevät kirjan johdannossa hengellisen elämäntarinan seuraavalla tavalla: ”Hengellinen elämäntarina on laajempi käsite kuin pelkkä uskoontulokertomus. Hengellinen herääminen ja uskonnollinen murros ovat luonnollisesti osa hengellistä elämäkertaa, mutta eivät sen keskeinen sisältö. Hengellinen elämäkerta jäsentää ihmisen elämän uskon / epäuskon jännitteen avulla. Hengellisyys toimii tarinoiden punaisena lankana, elämää kantavana ja sitä jäsentävänä voimana. Hengellinen elämäkerta on vakiintunut käsite, ja sillä on vahvat perinteet. Itse asiassa useimmat pappien kirjoittamat omaelämäkerrat ovat samalla myös hengellisiä elämäkertoja.” (Seppälä & Tiihonen 1996, 10)

Yhdistettäessä edellä sanottu autobiografiasta, edellinen määritelmä ja Anna Vilkon (ks. sosiologia lehti 1988, 87) yksinkertaisen tyhjentävä elämäntarinan määritelmä, saadaan yksinkertainen ja toimiva hengellisen elämäntarinan määritelmä: hengelliset elämäntarinat ovat tavallisten ihmisten omasta elämästään kirjoittaen kertomia, elämänkulun suurimmilta osin kattavia elämäkertakuvauksia, joiden punaisena lankana toimii hengellisyys. Hengellisiä elämäntarinoita ei ole tuotettu kirjallisuusinstituution piirissä eikä ensisijaisesti sitä varten.

2.4 Elämäntarinan kirjoittamisesta

Elämäntarinan ydin on siinä, kuka yksilö kokee olevansa ja kuinka hänestä tuli tämä tietty persoona. Yksilö muovaa käsitystä itsestään järjestämällä ja jäsentämällä elämänkulkunsa tapahtumia. Näillä jäsennyksillään ja selityksillään hän luo mieltä elämälleen, paikantaa itsensä tässä ja nyt, sekä ennakoi tulevaisuutta. Elämäntarinan kertominen on osa tätä elämänvaiheiden ja – tapahtumien arviointia nykyisen minän selittämiseksi, mutta eräällä merkittävällä lisäyksellä: se on samalla elämän esittämistä lukijalle. Se subjektiivisuus, joka helposti samaistuu yksilön ”sisäisyyteen”, ja näin pakenee saavuttamattomiin, onkin elämäkerta aineistojen yhteydessä ymmärrettävä vuorovaikutuksen prosessissa syntyneeksi subjektiivisuudeksi. Omaelämäkerran kirjoittaminen on aina myös sosiaalinen toiminto. (emt. 81 - 90; Vilkkö 1997)

Elämäkertatutkimuksen traditiossa keskustellaan kirjoittajan ja kuvitellun lukijan välisestä omaelämäkerrallisesta sopimuksesta (Lejeune 1989). Kertoja luo kirjoittavan subjektin, johon tiivistyy konkreettinen yksilö, sekä tämänpäiväisenä sosiaalisena olentona, että elämäntarinan oletetun vastaanottajan kanssa interaktiosuhteeseen asettuneena kertojana. Kirjoittaja ikään kuin ehdottaa lukijalle omaelämäkerrallista sopimusta, josta toivoo hänen tunnustavan ja hyväksyvän koodiston, jonka mukaan elämäntarina jäsenyy paperille. (Vilkkö, 1988, 33 - 43)

Tämä ”kanssatuottaja”, joskus konkreettinen, joskus epämääräinen, yleensä molempia, edustaa ympäröivää sosiaalista todellisuutta; sisäistettyjä sosiaalisen elämän arviointikriteerejä. Hän on aikalainen, jolla on odotuksia (esim. mitä välttämättömiä yleisaiheita löytyy elämäkertoista, miten elämästä kuuluu kertoa), joita kirjoittaja tulkitsee. Hän on myös ns. ihanne- tai sisäislukija, joka jakaa ”yhteisen” kokemusmaailman kanssasi ja ymmärtää sanojen takana piilevät merkitykset. (emt.)

Kirjoitustilannetta palveleva näkymätön yhteistyökumppani houkuttelee esiin, kärjistää, rajaa ja tiivistää kertojan sosiaalisuutta, yksilön kuvaa kulttuurinsa tuotteena. Elämän jäsennyks- ja tulkintamallit realisoituvat omaelämäkertoissa. Tarina siis hioutuu ilmaisujen, rakenteiden ja sisältövalintojen osalta kohti ”yleistä” tarinaa. (emt.)

Aineiston kirjoitukset ovat siis itsen lisäksi aina jollekin yleisölle kirjoitettuja. On tietenkin mahdotonta päätellä millainen kunkin kirjoittajan sisäislukija lopultakin on. Jotain asiasta voidaan kuitenkin sanoa. Kaikki elämäntarinat ovat kirjoitettu kirjoituskilpailuun eli tarkoitettu julkisiksi, yleiskristillisen aikakauslehden raadin luettavaksi ja arvioitaviksi. Tämä jo ohjaa kirjoituksia tiettyyn suuntaan. Toisaalta, elämäntarinan kirjoittajilta oletetaan rehellisyyttä itseään kohtaan. Tarinoiden on oltava kaunistelemattomia esityksiä eletystä elämästä. Mielenkiintoista sinänsä, kirjoitusten on oltava omakohtaisia ja silti ne ovat tyyliteltyjä. Näin tarinoiden kirjoittajat tasapainoilevat julkisen ja yksityisen jännitteessä tehdessään tarinoiden sisältöä tai muotoa koskevia valintoja; jotain asioita painotetaan, toisia jätetään pois. Mallia tai apua, siitä mitä elämänaalueita ja asioita kirjoituksista pitäisi löytyä ja miten niistä tulisi kertoa, kirjoittajat ovat varmasti saaneet erilaisten uskonnollisten yhteisöjen piiristä.

Uskonnolliset yhteisöt, lehdet (esim. juuri Askel – lehti), sekä Raamatun ja kristinuskon kommentaarit luovat tiettyjä elämän jäsen- ja tulkintamalleja; tapoja kertoa elämästä ja uskoontulosta. Uskoon tultaessa ja siitä kirjoitettaessa, kääntymistä edeltänyt elämä tulkitaan uudelleen; nyt uskoontuloon johtaneeksi Jumalalliseksi johdatukseksi. Oma uskoontuloa edeltävä elämä nähdään usein syntisempänä, kuin se oikeastaan on ollutkaan. Puhutaan ns. oman elämänsä mustamaalaamisesta. Myös herätyskristillisten yhteisöjen parissa vaikuttava todistusperinne muokkaa omaa henkilökohtaista tarinaa kohti yleisiä uskon elämästä kertomisen konventioita. Jokaisen yksilön kokemus on henkilökohtainen, mutta sen tulkinta, siitä kertomisen tavat ovat sosiaalisesti muodostuneita.

Kirjoittaen kerrotun omaelämäkerran minä on kahdessa mielessä sosiaalinen. Sen ainekset ovat syntyneet arjen vuorovaikutussuhteissa, kunakin yksilön elämän ajanjaksona, mutta se on myös vuorovaikutuksellisen kirjoitusprosessin tulos. Kirjoittaja ei vain raportoi elämänsä kulkua, vaan valitsee omanlaisensa elämästä kertomisentavat ja – muodot, sekä erilaiset ajattelu- ja ilmaisukonstruktioita. (Vilkko 1997, 26 - 30)

2.5 Elämäntarinoiden luennasta ja analyysitekniikoista

Elämäkertatutkimuksen kentällä on ollut tapana hyödyntää laajaa arsenaalia erilaisia tekstitulkinna ja diskurssianalyysin välineitä. Ei ole yhtä, luonnollista ja kaikkien tutkijoiden jakamaa tapaa lukea elämäkertoja, vaan tutkijan on rakennettava aineistoon parhaiten soveltuvat eli tarkoituksen mukaiset henkilökohtaiset tulkinna työkalunsa hyödyntäen aikaisempien tutkimusten oivalluksia. Tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta tiivistämällä aineistoa, kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota; päinvastoin luomalla aineistoon selkeyttä pyritään informaatioarvon kasvattamiseen. Tarkoituksena on luoda hajanaisesta aineistosta perusteltu, selkeä ja suuren informaatioarvon omaava kokonaisuus. Lopulta kyse on tutkijan ja tutkittavan välisestä vuorovaikutusprosessista, eräänlaisesta dialogista, joka syvenee analyysin edetessä asteittain syvemmälle. (Eskola 1998, 122 – 189)

Lähestymistapani ei siis ole puhtaasti aineistolähtöinen. Mielestäni puhdas aineistolähtöinen analyysi on ongelmallinen työskentelyperiaate mm. yleisesti tieteen harjoittajien parissa tunnustetun havaintojen teoriapitoisuuden periaatteen näkökulmasta. Selventääkseni lähtökohtiani esitän Jari Eskolan (2001) esittämän jaottelun laadullisen aineiston analyysin muodoista. (Eskola 2001, 136 - 140)

Eskola jakaa analyysin muodot kolmeen luokkaan: aineistolähtöinen, teoriasidonnainen ja teorialähtöinen analyysi. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan aineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävän asettelun mukaisesti siten, etteivät ne ole etukäteen sovittuja ja harkittuja. Aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei pitäisi olla mitään tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa, koska analyysi on aineistolähtöistä. Aineistolähtöinen analyysi on perusluonteeltaan induktiivista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97; Eskola 2001, 136 - 140) Aineistolähtöisen analyysin tämän hetken suunnannäyttäjiä ovat mm. Yhdysvalloissa kehitellyn Grounded theory – työskentely tavan suosijat (ks. mm. Strauss & Corbin 1997).

Teoriasidonnainen analyysi lähtee tietyistä teoreettisista kytkennöistä, jotka eivät pohjaudu suoraan teoriaan. Teoria toimii apuna analyysin etenemisessä. Kun

aineistolähtöinen analyysi pyrkii ikään kuin puhtaaseen tutkijan ennakkoluuloista vapaaseen teorian rakentamiseen aineistosta, teoriasidonnainen analyysi myöntää havaintojen teoriapitoisuuden ja vuoropuheluna aineiston kanssa hyödyntää aikaisempaa tutkimusta kehitellen tulkintaa aineistosta. Myös teoriasidonnaisessa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta siinä aikaisempi tieto ohjaa ja auttaa analyysia. Teoriasidonnaisen analyysin päättelyn logiikka on abduktiivista. Tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit, joiden tehtävä on ikään kuin avata uusia uria analyysille ja toimia tutkimuksen viitekehyksenä. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 98 – 100; Eskola 2001 136 - 140)

Teorialähtöisellä analyysillä tarkoitetaan perinteistä luonnontieteissä käytettyä analyysimallia. Analyysi on lähtökohtaisesti sidottu tiettyyn teoriaan. Tutkittava ilmiö määritellään ennen analyysiä valitun tiedeyhteisön hyväksymän mallin mukaisesti. Aineiston analyysia ohjaa siis valmis aikaisempaan tietoon pohjautuva teoria, jota testataan uudella aineistolla. Teorialähtöisen analyysin päättelyn logiikka on siis pohjimmiltaan deduktiivista. Tällöin tutkimuksen teoreettisessa osassa on hahmotettu valmiiksi kategoriat joihin aineisto suhteutetaan. (emt.; emt.)

Kolmesta edellä esitetystä laadullisen aineiston analyysimallista omani on lähinnä teoriasidonnaista analyysia. Käsittelemäni teemat ovat periaatteessa nousseet aineistolähtöisesti aineistoa lukemalla. Kuitenkaan, en voi, eikä ole tarvettakaan väittää, ettei teemojen nouseminen aineistosta olisi, osittain tiedostamattakin, tapahtunut hyödyntämällä elämäkertatutkimuksen teoreettisia menetelmiä. Toimiihan elämäkertatutkimuksen traditio tutkimukseni viitekehyksenä. Se vaikuttaa havaintoihini muodostaen perustellun näkökulman teksteihin. Näin jo teemojen nouseminen aineistosta ei ole puhtaasti aineistolähtöinen, tutkijan subjektiiviseen intuitioon pohjautuva ja lopulta jotensakin epämääräinen prosessi, vaan elämäkertatutkimuksen menetelmiä hyödyntävä suhteellisen systemaattinen prosessi. Esimerkiksi teemoja valitessani, paitsi oma mielenkiintoni, myös elämäkertatutkimuksen kentällä käytetyt peruskäsitteet; esimerkiksi kerronnallisen tihentymän käsite (mm. Hyvärinen 1998, 325) ja seuraavassa esittelemäni Livia Polanyiin (1979) evaluatiivisen rakenteen käsite ohjasivat teemojen valintaa.

Livia Polanyin (1979, 209) mukaan kertomukset sisältävät yleisesti ottaen kolmenlaista informaatiota. Narratiivinen eli juonirakenne käsittää kertomuksen ajallisen kontekstin, kronologian. Deskriptiivinen eli kuvaileva rakenne sisältää kontekstuaalista tietoa kertomukseen liittyvästä ympäristöstä ja ominaisuuksista, jotka ovat välttämättömiä kokonaisuuden ymmärtämiseksi. Oma tutkimukseni keskittyy kuitenkin pääosin kolmanteen, evaluatiiviseen rakenteeseen. Evaluatiivinen rakenne kertoo mikä kertojan mielestä on ratkaisevan olennaista kertomuksessa. Ilman evaluointia kertomus olisi vain joukko yksityiskohtia, joiden esilletuomisen tarkoitus jäisi lukijalle tuntemattomaksi. Charlotte Linden (1987, 347) mukaan evaluointi on tekstissä sitä mitä kertoja itse kertomastaan kommentoi. Kertojan oma, eri tavoin ilmaistu, arviointi kertomastaan rajaa kertomuksen keskeiset ajatukset ja kiinnittää lukijan huomion siihen mitä kertoja pitää olennaisena tai erityisen huomionarvoisena kerrotussa elämässään. (Hovi 1996, 122)

Lähdin siis lukemaan aineistoani hahmotellen yleisiä tekstejä yhdistäviä piirteitä. Mistä asioista hengellisissä elämäntarinoissa kirjoitetaan, mitkä elämäkokemukselliset asiat kirjoittajat kokevat tärkeiksi oman elämänsä kannalta. Niiden pohjalta aloin hahmotella edellä käsiteltyjä tutkielmani rungon muodostavia teemoja.

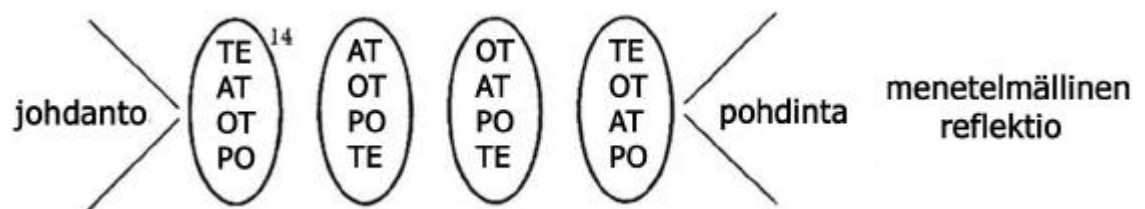
Kokonaiskuvan hiljalleen hahmottuessa valitsin tarinoista, informaatioarvoltaan suuret, erityisyydessään mielenkiintoisimmat, mutta etenkin teemojen sisältöä ja aineistoa osuvimmin kuvaavat sitaatit, joiden ympärille aloin rakentamaan tulkintaani. Sitaattien tehtävänä on havainnollistaa ja perustella tulkintojani. Luonnollisesti ne myös elävöittävät tekstiä ja tuovat kirjoittajien ”omaa ääntä” ja kokemuksellisuutta esille.

Käytössäni ei ollut mitään yhtä suurta teoriaa vaan, kuten jo mainittu, lukuisia pienempiä teorioita, joita hyödynsin läpi tutkimuksen teon. Pyrin systemaattisesti testaamaan oleellisilta tuntuvia ennakkoluuloja ja muiden tieteellisiä oivalluksia aineistolla, kehitellen kokonaiskuvaa ja tulkintaa aineistosta. Välillä olen lähtenyt aineistosta nousseen oivalluksen pohjalta testaamaan yleistettävyyttä muihin tarinoihin, välillä taas jonkin tieteellisen teorian soveltuvuutta aineistoon. Tutkimuksen teoria on siis tavanomaisesta käytännöstä poiketen vuoropuheluna sitaattien ja tulkintojeni lomassa. Tavallisestihan on tapana kirjoittaa pitkä ja puuduttava teoria osuus, joka sitten unohtetaan varsinaisissa tutkimuksen pääluvuissa. Tämä ei ole kuitenkaan oman tutkimuksen tekotapani kannalta paras mahdollinen ratkaisu.

Useiden tutkimusten kompastuskivi, teorian ja empirian välinen kuilu, voidaan luontevasti ylittää soveltamalla teoriaa aktiivisesti käytännön tulkinnassa. Teorian tehtävä on siis tukea, oikeuttaa ja avata tulkintojani.

Jari Eskola (2001) on esittänyt teoriasidonnaisen tutkimustavan havainnollistavassa kaavio muodossa.

Kaavio1.

AT= aiemmat tutkimustulokset, OT= omat tulokset, TE= teoria, ja PO= pohdinta. Näiden aineiden muuttuva järjestys kuvastaa sitä, että käsittelytapa voi vaihdella eri luvuissa. Jollain kerralla voi lähteä liikkeelle klassisesta teoriasta, toisella vaikkapa omasta havainnosta, todeta sen jälkeen jonkun toisen saaneen samantapaisia tuloksia ja tulosten itse asiassa sopivan hyvin tiettyyn teoriaan, jonka jälkeen tätä kaikkea pohditaan. Tällaisia kerroksia voi olla yhdessäkin luvussa lukuisia. (Eskola 2001, 139)

Tulkinnan edetessä aineiston lukeminen muuttui kerta kerralta systemaattisemmaksi. Ennakkokäsitykset muuttuivat tekstiä luettaessa käsityksiksi ja hiljalleen mukautuivat aineiston, allekirjoittaneen ja tieteellisen teorian vuorovaikutuksellisessa prosessissa perustelluksi tulkinnaksi kokonaisuudesta.

3. USKONTO

3.1 Uskonnon määrittelystä

Uskonnon määrittely voidaan nähdä vastauksena kysymykseen ”mikä uskonto oikeastaan on?”. Tällaista määritelmää kutsutaan nk. reaalinmääritelmäksi. Uskonnon olemusta on kuitenkin mahdotonta määritellä - eikä se liene tarpeenkaan. Tällaisista uhkarohkeuksista onkin uskontotieteen kentällä jo pitkälti luovuttu.

Uskontoa voidaan lähestyä myös nk. nominaalinmääritelmästä käsin. Tällöin kyseessä on operaatio, jossa tutkija määrittelee termin tiedeyhteisönsä kielellä tehdäkseen selkoa oman tutkimuksensa keskeisistä teoreettisista ja käsitteellisistä lähtökohdista. Nominaalinmääritelmä on siis tutkijan työkalu. Sen tehtävänä on toimia havaintoja ohjaavana periaattina. Nominaalinmääritelmä ei ole tosi tai epätosi, se vain joko on tai ei ole käyttökelpoinen. (Ketola 1997, 26) Oman tutkimukseni kannalta olennaisinta on lähestyä uskontoa merkitysjärjestelmänä, jonka kautta ihminen rakentaa omaa identiteettiään.

3.2 Uskonto merkitysjärjestelmänä

Uskonto liittyy aina johonkin sosiaaliseen kontekstiin (Holm 1993, 32). Uskonto on tärkeä osa yhteiskunnallista elämää ja yhteiskunnallinen puoli on tärkeä osa uskontoa. Kun yksilö välittää toisille oman uskonnollisen kokemuksensa, hän väistämättä käyttää symboleja, jotka ovat yhteiskunnallisesti määrittäneitä. Uskontososiologiassa onkin tutkittu, miten yhteiskunnallinen konteksti muokkaa uskontoa tai miten uskonto vaikuttaa yhteiskunnalliseen kontekstiin. (Sakaranaho 1998, 167 - 168)

Uskonto on tärkeä side yksilön ja yhteisön välillä, jaettujen merkitysten kautta. Merkitys viittaa tilanteiden ja tapahtumien tulkintaan jossakin laajemmassa viitekehyksessä. Äkillinen työpaikan menetys saatetaan tulkita esimerkiksi markkinavoimien muutoksesta johtuvaksi, rotusoroksi tai Jumalan tahdoksi. Yhteistä erilaisille merkityksenannoille on se, että merkitykset saadaan tai kerätään laajemmasta merkitysjärjestelmästä eli tulkinnallisesta viitekehyksestä. (Berger & Luckmann 1994)

Nykypäivän monikulttuurisessa ja –arvoisessa yhteiskunnassa yksilöt käyttävät rinnakkain useita erilaisia merkitysjärjestelmiä ja selitysmalleja riippuen tilanteesta. Perinteisiä arvoja ei ole kuitenkaan hylätty, sen sijaan suhtautuminen niihin on muuttunut. Ihmiset valitsevat arvotarjonnasta kuhunkin yksilölliseen tilanteeseen kulloinkin sopivan aineksen. Yksilölliset merkitysjärjestelmät ovatkin jatkuvassa liikkeessä; ihmiset luovat ja pitävät niitä yllä jatkuvan merkityksenannon kautta. (Helander 1999, 82)

Merkityksenannon prosessissa merkitys ja identiteetti kietoutuvat yhteen. Ihmiset paikallistavat itsensä osaksi laajempaa sosiaalista järjestystä, omaksumiensa merkitysjärjestelmien avulla. Merkitysjärjestelmä antaa mielen omalle identiteetille ja yhteiskunnalliselle olemiselle. (Sakaranaho 1998, 167 - 168) Uskonto merkitysjärjestelmänä tarjoaa ihmiselle selitysmallin todellisuudesta (model of), jolloin se kertoo miten asiat ovat, mutta se toimii myös selitysmallina todellisuudelle (model for), jolloin se kertoo miten asioiden tulisi olla tai miten ne tulisi tehdä. Siten uskonto merkitysjärjestelmänä yhtäältä tulkitsee ja toisaalta muokkaa kuvaamme todellisuudesta. (emt; Geertz 1993, 93)

3.3 Uskonnollinen kokemus

Uskontotieteilijä Nils G. Holmin (1993) mukaan uskonnollisen kokemuksen ilmenemismuodot voidaan karkeasti jaotella kolmeen osittain päällekkäiseen kategoriaan: käsitykset, käyttäytyminen ja elämykset. Käsityksillä tarkoitetaan ihmiselle ominaista kognitiivista tarvetta ymmärtää ja etsiä elämälleen tarkoitusta. Uskonnoissa käsitykset maailmankaikkeudesta ilmenevät pyhien kirjojen myytteinä ja uskonnollisina dogmeina, jotka tuovat merkitystä elämään.

Uskonnollinen käyttäytyminen ilmenee uskonnollisina riitteinä ja kultteina. Uskonnollisen elämän käyttäytymisaspekti ilmentää uskonnon sosiaalista puolta; ihmisen tarvetta olla osana yhteisöä. Uskonnollinen yhteisö kokoaa samaa uskontoa tunnustavia yksilöitä yhteen erilaisin kokoontumisoin toteuttamaan uskonnollisia riittejä, kuulemaan Sanaa ja esimerkiksi keskustelemaan uskonnollisista käsityksistä ja

elämyksistä. Uskonnollinen käyttäytyminen on kuitenkin, ja varsinkin tänä päivänä, myös yksilöllistä. Se ilmenee mm. rukouksina ja meditaationa – Jumala - suhteen henkilökohtaisena hoitamisena. (Holm 1993, 31 – 32)

Kolmas uskonnollisen kokemuksen ilmenemismuoto onkin uskonnolliset elämykset; yksilön sisäiset uskonnolliset kokemukset. Henkilökohtaiset uskonnolliset kokemukset voivat muistuttaa muiden samaa uskontoa tunnustavien (ja pohjimmiltaan myös muita uskontoja tunnustavien) kokemuksia, mutta ovat kuitenkin aina hyvin omakohtaisia. (emt.)

Uskonnollisia elämyksiä tai mystisiä kokemuksia pidetään usein sanoinkuvaamattomina. Uskontopsykologi ja filosofi William Jamesin (1952) mukaan sanoinkuvaamattomuus onkin yksi uskonnollista kokemusta määrittävä piirre. Tämä ei kuitenkaan ole uskonnollisen kokemuksen yksinoikeus. James käyttää esimerkkiä väreistä. Pystymme tunnistamaan esimerkiksi sinisen värin ja erottamaan sen muista väreistä, mutta emme pysty selittämään muille mikä sinisyyden olemus on. (Sajama 2002; James mm.1952, 144) Samoin uskonnollisen kokemuksen kokenut ei pysty sanoin kuvaamaan kokemustaan. Se ei tunnu mahtuvan käsitteellisen maailman piiriin, kuten ulkoista maailmaa koskevat havaintokokemukset yleensä. Tämä ei ole kuitenkaan estänyt ihmisiä yrittämästä. Kokemus tulkitaan jälkikäteen omaan uskontoon liittyvien tulkintamallien ja perinteen mukaisesti, sekä jäsennetään suhteessa omaan aikaisempaan elämään - Tästähän lopulta oman tutkimukseni aineostossakin on kysymys.

Samoin kun pystymme tunnistamaan sinisen värin, uskonnollisen kokemuksen kokenut tunnistaa kokemuksensa uskonnolliseksi. Se onko uskonnolliseksi kokemukseksi tulkittu kokemus todella uskonnollinen, ei kuulu tutkijalle - Sitä on mahdotonta vahvistaa. Riittää, että kokemuksen subjekti itse luokittelee kokemuksen yliluonnolliseksi eli luonnollisin keinoin selittämättömäksi (Sajama 2002, 150; Proudfoot 1996).

Uskonnollista kokemusta voidaan tarkastella myös yhtenä ihmisen kokemuspotentiaalin ulottuvuutena. Tällöin uskonnollinen kokemus nähdään kokonaisvaltaisena, muuttuneena tai poikkeuksellisena tietoisuuden tilana, erotuksena arkikokemuksesta. Muita erilaisia arkikokemuksesta poikkeavia ihmisen kokemuspotentiaalin

ulottuvuuksia ovat esimerkiksi uni ja erilaiset päihtymystilat. Uskonnollinen kokemus poikkeaa näistä erityisen pyhän tekijänsä puolesta, joka koetaan opillisista näkemyksistä riippuen esimerkiksi Jeesuksena tai vaikkapa kosmisena tietoisuutena. (Vesala 1987, 147 – 151) Kokemus on kokonaisvaltainen. Ihminen kokee todellisuuden yhtenä suurena kokonaisuutena ja tuntee, että jokin häntä suurempi voima puhuttelee tai muuten koskettaa häntä. (Holm 1993, 34) Uskonnollisessa kokemuksessa aistimukset, tunteet, tiedostamisen tapa, ajatukset ja ajatteluprosessit ovat muuntuneita verrattuna jokapäiväiseen arkikokemukseen. On tietysti myös totta, että arkikokemuksin muodostuu useista hyvin erilaisista kokemuksellisista tiloista, kuten esimerkiksi ilo tai viha. Ne kaikki kuitenkin tulkitaan kuuluvaksi samaan arkikokemukselliseen jatkumoon. (Vesala 1987, 147 - 151)

William Jamesin mukaan muita uskonnollista kokemusta määrittäviä piirteitä ovat rajallinen kesto (vaikka kokemus itse ei jäsenyisikään arkikokemuksen mukaisesti normaalin ajan mukaan), sekä kokijan passiivisuus. Henkilö ei koe kokemuksen olevan hänen itsensä aiheuttama, vaan jonkin häntä suuremman voiman ansiota. Lisäksi Jamesin mukaan uskonnolliseen kokemukseen kuuluu myös tiedollinen ulottuvuus. Uskonnollisen kokemuksen myötä ihminen pääsee osalliseksi jostain perustavanlaatuisesta informaatiosta. Hän oivaltaa jotain siitä, mistä elämässä on pohjimmiltaan kysymys. (emt. ; James 1981)

Uskonnollista kokemusta voidaan verrata myös esteettiseen kokemukseen. Molemmat ovat vaikeasti sanoin kuvattavia tai mahdottomia sanoin kuvata. Kumpikaan ei paljasta mitään uutta faktuaalista tietoa maailmasta. Molemmat näyttävät meille asiat uudessa valossa. (Sajama 2002, 154 - 155) Molemmissa kokemuksissa yksilö ikään kuin antautuu tilanteen vietäväksi (Hinde 1999, 196 - 197). Lisäksi ne ovat molemmat arvokokemuksia. Toiset ilmaisevat pyhyys arvoja, toiset esteettisiä. (Sajama 2002, 154 - 155)

Uskontotieteilijä Robert Hinden (1999) mukaan esteettiset arvot ja pyhyys arvot ovat hyvin läheistä sukua toisilleen. Osa uskontotieteilijöistä väittääkin, että kokemus itsessään olisi sama tai ainakin hyvin paljon samankaltainen, mutta se jälkeenpäin tulkintaan kokijan maailmankatsomuksen mukaisesti, joko esteettiseksi tai

uskonnolliseksi. (Hinde 1999, 194 – 195) Esimerkiksi joulukirkossa ateisti tai agnostikko voi kokea miellyttävän tai epämiellyttävän esteettisen kokemuksen tai ei kumpaakaan kuunnellessaan kuoron laulua ja papin kertomaa evankeliumia Jeesuksen syntymästä. Samaisessa tilaisuudessa uskonnollinen ihminen voi kokea uskonnollisen kokemuksen.

Vaikka uskonnollinen ja esteettinen kokemus ovatkin monin tavoin läheistä sukua toisilleen, on joulukirkossa koettu hetki ateistille tai agnostikolle ja uskovaiselle hyvin erilainen. Vaikka molemmat voivatkin kokea jollain tavalla samankaltaisia haltioitumisen tai ykseyden sanoinkuvaamattomia tunteita, uskovainen ihminen kuulee joulukirkossa tarinan, joka on hänelle perustavalla tavalla tie, totuus ja elämä, kun taas ateisti tai agnostikko kuuntelee tarinaa enemmän kauniina satuna tai muuna vastaavana kulttuuriperintönä.

4. USKONNOLLINEN AHDISTUS

4.1 Lapsuuden ahdistava uskonnollisuus

Antti Räsänen väitteli teologian tohtoriksi vuonna 2002 aiheenaan aikuisten uskonnollisuus. Väitöskirjassaan Räsänen pyrki selvittämään haastateltaviensa uskonnollisuuden luonnetta ja heidän Jumala - kuvansa muodostumista. Räsänen mukaan yksilölliset erot sekä Jumala - kuvassa, että uskonnollisen vakaumuksen varmuudessa saattavat juontua hyvinkin kaukaa lapsuudesta. Tutkimuksen mukaan, Jumala oli monelle haastatelluista ihmisen kaltainen hahmo. Hahmo, joka lapsuuden uskonnollisen kasvatuksen myötä sisälsi piirteitä omista vanhemmista. Tutkittujen lapsuudessa koetut ilot ja surut, vanhempien rakkaus tai rakkaudettomuus ja läsnäolo heijastuivat heidän Jumala - kuvaansa ja seurasivat turvana tai taakkana pitkälle aikuisikään asti. (Räsänen 2002)

Lapsen usko on luonteeltaan hyvin itsekeskeistä ja konkreettista tässä ja nyt uskoa. Alle kouluikäinen omaksuu uskonnollisia tapoja mallioppimisen avulla. Se, siirtyykö usko pysyvästi osaksi lapsen identiteettiä, riippuu olennaisesti siitä, millainen tunnekokemus lapsuuden uskoon liittyy. Koska lapsi liittyy Jumalaan rikkaasta mielikuvituksestaan ja kokemuksestaan lähtöisin olevia aineksia, vanhempien tulisi miettiä tarkkaan mitä asioita Jumalasta kannattaa tuoda esille ja suhteuttaa ne lapsen kehitystasolle. Lapselle ei ole olemassa tyhjiä sanoja; hän ottaa kaiken todesta. (Kinnunen, 1996, 19 - 24) Seuraavassa katkelmassa kirjoittajan muisto lapsuuden uskonnollisuudesta osoittaa eräitä lapsen uskolle ominaisia piirteitä. Uskonnollisen tai vertauskuvallisen kielen käyttö on lapsen ymmärrykselle vierasta. Myös vanhemmilta opittu synti käsitteen yksioikoisuus ja tekokeskeisyys herättivät ihmetystä ja hämmennystä evankelisen herätysliikkeen parissa kasvaneessa lapsessa.

”...Muistan aikuisten keskustelleen kielellä, jota en ymmärtänyt. Veriuhrista sekä verellä pesemisestä laulaminen ja puhuminen herättivät koomisia mielikuvia lapsen ajatuksissa. Miten verellä voi pestä, sehän vain suttaa. Toinen hämmentävä käsite oli synti. Kuulemani ja kokemani perusteella päätin sen olevan samaa kuin tottelemattomuus vanhempia kohtaan. Vanhempien ja Jumalan tahto oli sama eikä sitä käynyt uhmaaminen. Äiti korosti erityisesti käskyä vanhempien kunnioittamisesta, Seikka, joka sai minut aina suuttumaan, sillä koin sen epäreiluksi uhkailuksi. Satunnainen tottelemattomuushan saattoi pilata koko elämän tämän opetuksen mukaan.”(Nainen 29v.)

Elämäkerta - aineistoni kahdestakymmenestä kahdesta hengellisestä elämäntarinasta vain kahdessa lapsuus sivuutettiin mainitsematta lauseellakaan. Lapsuuden uskonnollinen kasvatus, lapsuusajan usko ja lapsuus yleisemminkin esiintyvät kertomuksissa tärkeänä ajanjaksona luoden eväät tai Jokisen eväät myöhempää elämää ajatellen. Kirjoittajista 4 koki lapsuuden kotinsa onnellisena tai kirjoitti eläneensä tyydyttävän tai lähellä paratiisia olevan lapsuuden. Suurin osa (15) koki kuitenkin lapsuutensa ahdistavana. Lapsuus täynnä tukahdutettuja tai tyydyttämättömiä tunteita, väkivaltaa, ahdasmielistä julistuskeskeistä uskonnollisuutta tai esim. Jumalan pelkoa, jättää jälkensä myöhempään

elämään. Useat onnettoman lapsuuden kokeneet kokivat lapsuudessa saatujen arpien seuraavan heitä myöhempiin koettelemuksiin muodostaen epäonnistumisien kehän, josta pyritään vapautumaan. Itse asiassa monet tarinoista ovat selviytymistarinoita, joissa kertomuksen päähenkilö aikuisiällään vihdoinkin vapautuu lapsuutensa kahleista. Joidenkin tarinoiden otsikot viittaavatkin suoraan lapsuuden traumaista vapautumiseen, esim. ”*Kasvoin armahtamaan itseni*”. Vanhempia lapsuudesta ei syytetä. Heitä saatetaan korkeintaan muistella hieman säälivään sävyyn omien taakkojensa kantajina. Heidän nähdään tehneen parhaansa usein hyvin vaikeissa olosuhteissa ja elämäntilanteissa, joka ymmärretään lämmöllä jälkeenpäin, anteeksi antaen.

”Isä sairastui psyykkisesti ollessamme muutaman vuoden ikäisiä...pelkäsin, säälin, häpesin ja vihasin häntä. Isä oli turvallinen omalla tavallaan, mutta aitoa ja avointa lämpöä ja läheisyyttä ei välillämme ollut. Kärsin tilanteesta monin tavoin; isä ei kyennyt tyydyttämään perusuottamuksen tarpeitani – ei älyllisiä eikä emotionaalisia. Tänään ymmärrän, että vanhempani todella yrittivät parhaansa ja toimivat omasta ympäristöstään ja historiastaan käsin. Kenenkään syytä eivät myöhemmät vaiheet ole.”(Mies 44v.)

Näin kirjoittaa 44-vuotias vankilassa dramaattisen uskoontulon kokenut mies. Alkoholi-, huume- ja rikoskierteen jälkeen uskoontulo, muutti miehen elämän ja toi tasapainon aikaisemmin niin myrskyisään elämään. Lapsuuden häilyvät, ongelmaiset tai olemattomat vanhemmat, etenkin isät toistuvat useissa tarinoissa. Isä on alkoholisti, väkivaltainen, vieras tai olematon. Uskontopsykologit ovatkin yrittäneet selittää myöhempää uskoontuloa lapsuudesta puuttuneen isä hahmon kautta. (mm. ja etunenässä Freud; ks. esim. Karppinen 1994, 10) Beit – Hallahmin (1995) mukaan etenkin nuoruusiän kääntymiseen liittyy oman isän tiedostaminen heikoksi, tehottomaksi tai poissaolevaksi ja sitten sisäisen representaation luominen vahvasta ja ylevästä korvikeisästä, jolla on selkeät arvot ja joka on vankkumaton ratkaisuisaan. (Räsänen 2002, 149 – 150; Beit – Hallahmi 1995, 262)

4.2 Lapsuus julistuksen keskellä

Heikkojen, ongelmaisten tai poissaolevien vanhempien lisäksi myös useat julistuskeskeisen uskon parissa lapsuutensa viettäneet kokivat syvää ahdistusta lapsuudessaan. Suomalainen teologi ja psykologi Erik Ewalds (1984) jakaa uskonnollisuuden luonteeltaan kahteen toisilleen vastakkaiseen kategoriaan. Toisaalta on yliminän ohjaamaa, lakihenkistä uskoa, jossa suoritetaan ja tehdään periaatteista kaavamaisia sääntöjä. Toisaalta taas on terveen omatunnon ohjaamaa uskoa, joka pohjautuu armon kokemiseen kannustaen ihmisiä jatkuvaan henkiseen ja hengelliseen kasvuun. (Ewalds 1984, 17 – 25) Samantyyllisiä jaotteluita ilmenee muillakin tutkijoilla, mm. teologi Howard Clinebell (1982) jakaa uskon sitovaan tai autoritaariseen uskoon ja vapauttavaan uskoon. Autoritaarinen usko tukahduttaa elämän eri ulottuvuuksia, kun vapauttava taas ravitsee ja edistää koko elämää. Edellinen tukahduttaa kasvua; se syntyy, kun ihmiset yrittävät tyydyttää hengellisiä tarpeitaan jäykin, elämää kieltävin tavoin. Jälkimmäinen syntyy, kun ihmiset tyydyttävät hengellisiä tarpeitaan avoimesti, elämää vahvistaen ja todellisuutta kunnioittaen. Jako löytyy myös Uudesta testamentista, Paavalin ilmoittamana:” Te, jotka pyritte vanhurskauteen lakia noudattamalla, olette joutuneet eroon Kristuksesta, armon ulkopuolelle.” (Karppinen 1994, 49; Pyhä Raamattu 1938).

Ahdas ulkoapäin ohjattu usko ja tiivis muun elämän ulkopuolelleen sulkeva yhteisö, joka ei jätä yksilöille tilaa uskon asioiden henkilökohtaiseen tulkintaan tai niihin itsenäisesti kasvamiseen ajaa muutenkin epävarman lapsen tai nuoren suoranaiseen epätoivoon. Uskontopsykologi Hjalmar Sunden (1959) on tutkinut uskonnollisten perinteiden välittämistä ja lapsen kasvu ympäristöä koetun uskonnollisuuden ja myöhemmän uskonnollisen kehityksen näkökulmasta. Sunden jakaa uskonnollisen perinteenvälittäjät kolmeen tyyppiin: epävarmat, varmat ja liian varmat. Epävarmat perinteenvälittäjät puhuvat lapsilleen uskonnosta harvoin, sopivan tilanteen tarjoutuessa. Perinteen välittäminen on selkiintymätöntä, satunnaista ja puheen asteelle jäävää. Varmoja perinteenvälittäjiä Sunden pitää ihanteellisina. Varmat perinteen välittäjät toimivat esikuvina uskonnollisessa kasvatuksessa. He luovat positiivisen ilmapiirin uskonnollisten kysymysten ympärille pakottamatta lapsia omaksumaan omia näkemyksiään. Kolmas tyyppi, liian varmat perinteen välittäjät edustavat ankaraa

auktoriteettia uskonnollisissa kysymyksissä. Lapsen oma tahto nujerretaan ja tilalle asetetaan aikuisten tahto – Jumalan tahto on yhtä kuin vanhempien tahto. (Holm 1993, 38 – 39; Sunden 1959)

Sundenin mukaan liian varmojen perinteenvälittäjien lapsista kehittyy usein uskonnollisesti hämmentyneitä nuoria, jotka tuntevat olonsa vieraantuneiksi ja henkisesti kodittomiksi. Sunden on nimennyt ilmiön jumalanlapsenlapsiproblematiikaksi. (emt.) Jumalanlapsenlapsiproblematiikkaan palataan tarkemmin Etsintä – luvussa, mutta juuret kyseiselle kehitykselle löytyvät usein nimenomaan lapsuuden uskonnollisesta kasvatuksesta. Useilta aineiston kirjoittajilta odotettiin yhteisön normit täyttävää, kaavan mukaista uskon kääntymistä. Monet kirjoittajista kertoivatkin kokeneensa ulkoapäin ohjattua painetta julistukselliseen uskonratkaisuun. Osa tarinoiden tapauksista voidaan tulkita jopa suoranaiseksi henkiseksi painostukseksi.

Ympärillä oleva yhteisö julistaa hurmoksellisesti uskoaan. Ystävät ja muut perheenjäsenet kyselevät onko uskon ratkaisu jo tehty ja todistavat oman uskonsa ilosanomaa säkenöivin silmin. Itse saatetaan kuitenkin tuntea täysin ulkopuoliseksi tunteiden tasolla. Jumala pysyttelee hiljaa, ei vastaa, vaikka kuinka rukoilee ja tekee niin kuin on opetettu. Muiden onnellinen uskonnollisuus ahdistaa.

”Mutta kun muut yhtyivät riemulliseen lauluun:” On syntini anteeksi suuret, koko velkani maksettu. Ole kiitetty Herrani Jeesus, ole kiitetty, kiitetty”, minä vaikenin. Minusta ei tuntunut mitään...Eräänä kesänä ajoin polkupyörällä kahdeksankymmentä kilometriä päästäkseni Jumalan palvelukseen, jossa saarnasi uskovainen pappi. Pyysin häneltä keskustelua tilaisuuden jälkeen, muttei siitäkään mitään apua ollut. Lopulta pappi hermostui ja melkein tiuskaisi:” No siunaanko minä vain enkö minä siunaa?” Siunatkaa, minä pyysin, ja hän julisti synninpäästön. Palasin kotiin ja itkin koko seuraavan päivän. Jumalan lapsen rauha ja ilo eivät olleet minua varten.”

(Nainen 63 v.) s. 68

Myös erityisistä armolahjoista, kuten kielillä puhumisesta eli glossolaliasta, osattomaksi jääminen saattaa aiheuttaa uskonnollista ahdistusta. Erityiset armolahjat ovat tärkeä osa esimerkiksi Helluntalaisuutta ja usein yhteisön kesken erittäin tavoiteltavia ominaisuuksia. Ne asettavat henkilön erityisasemaan suhteessa muihin yhteisön jäseniin ja vahvistavat uskoa. (Hovi 1993, 109 - 110) Armolahjoista osattomaksi jääminen ja itsen vertaaminen ympärillä kääntymyksestään iloitseviin uskovaisiin ja kielillä puhuviin uskon tovereihin saattaa saada oman uskonnollisuuden tuntumaan mitättömältä, epäaidolta tai kuten eräs kirjoittaja sen ilmaisee ”säästöliekillä palavalta”.

4.3 Tukahdutetut tunteet

”..perheessämme oli iso ”virtahepo”. Jos joku ei ole tutustunut Tommy Hellstenin Virtahepo olohuoneessa – kirjaan, kerrottakoon lyhyesti, että ´virtahepo´ on perheessä oleva asia, joka aiheuttaa niin suurta pelkoa, ettei sitä pystytä käsittelemään. Virtahepoperheet kasvattavat lapsia, joiden sisällä on paljon tukahdutettua vihaa tyydyttämättä jääneiden rakkauden, turvallisuuden, itsekunnioituksen, tai monen muun tarpeen tähden. Tämä viha taas aiheuttaa suurta ahdistusta, sillä lapsuus on opettanut elämään niin, että vihaa ei saa olla eikä sitä voi terveesti käsitellä.”
(Mies 37 v.)

Lapsuudessa uskonnollista ahdistusta kokeneita yhdistää kodin suorituskeskeinen ja kaavamainen uskonnollisuus, jossa synty – käsitteen tekokeskeisyys ja lakihenkisyys korostuu. Lapsien on oltava kilttejä. Negatiivisia tunteita ei saisi olla tai niitä ei ainakaan voi tuoda julki, sillä ne eivät ole Jumalasta. Pelkkään taivasosuuteen tähtäävässä uskonnollisuudessa piilee ihmisen ja elämän kieltämisen vaara. Siinä on vaara käyttää uskoa manttelina; ettei minun tarvitsekaan kohdata omia vaikeuksiani, eikä elää tässä hetkessä (Hellsten 1994, 9-13). Tukahduttamalla omat tarpeet ja negatiiviset tunteet lapset ajautuvat miellyttämään yhteisöään. Tärkeintä on suorittaminen ja miellyttäminen. Vääristynyt usko muuttaa ihmisen omasta elämästään vieraantuneeksi suorittajaksi.

”Hoivaajan rooli ja ympäristön uskonnollisuuden myötä salasin sisintäni yhä enemmän ja enemmän. Minusta tuli

hyvä näyttelijä, kannoin naamioni varsin menestyksekkäästi. Tuskin kukaan tiesi, miten pelokas ja surullinen tyttö olin todellisuudessa. Iloisen ilmeen ja hymyn taakse kätkeytyi ahdistusta. Koin olevani paha jos en pystynyt täydellisesti täyttämään roolini asettamia vaatimuksia. Sama tekemisen ja suorittamisen halu on tullut myöhemminkin tutuksi, ja nimenomaan suhteessa Jumalaan.”(Nainen 29v.)

Ahtaan ja kapeakatseisen yhteisön ulkoa johdettu elämän kaava tukahduttaa hengellisyyden ja saattaa johtaa pitkälle aikuisikään kestäväan tunnekyllmyyteen, kuten seuraavan katkelman kirjoittajalle tapahtui.

*”Siirryimme pieneen toimituskappeliin, ja minä sain ehtoollisen. Sen jälkeen pappi tuli luokseni ja syleili minua...Enkä tiedä olisiko jotakin jäänyt tapahtumatta, jos olisin saanut pelkän ehtoollisen ilman tuota syliin ottamista. Sillä sitäähän olin kaivannut koko siihenastisen elämäni.”
(Nainen 63 v.)*

Ei saa nauraa, ei saa pitää hauskaa. Ei saa tuntea, ei saa olla ihminen. Monissa ahdasmielisen uskon keskellä eläneiden tarinoissa usko saa myös selviää silmänpalvonnan piirteitä, niin kuin seuraava körttiläisen lapsuuden kokenut nainen kertoo.

*”Lapsuus ja nuoruus olivat ahdasta: tavat, moraali ja ihmisten orjuus määrittivät puheet käyttäytymisen ja pukeutumisen. Siinä ympäristössä minuus sai köyhät eväät...Punainen oli suruttoman ihmisen merkki, lapsen lettinauhassakin syntiä. Kun ostin sellaisen, äitini hätäntyi:
- Mitähän Mantilan Sigridkin sanoisi!”(Nainen 52 v.)*

4.4 Tuomarimainen Jumalakuva

Kaikilla lapsuudessaan uskonnollista ahdistusta kokeneilla kirjoittajilla oli kotoa ja/tai uskonnollisista yhteisöistä saatu auktoriteetti keskeinen, pelkoa herättävä, tuomarimainen Jumala - kuva. Tällaisen helvettikeskeisen Jumala - kuvan luoma

ahdistuksen kierre on saattanut jatkaa jo sukupolvia, vanhempien siirtäessä lapsilleen sen perimätiedon, jonka he ovat lapsuutensa kodista saaneet.

Jumala - kuvan lisäksi tai oikeastaan sen vastinparina voidaan pitää minäkuva. Jos Jumala - kuva on ankara, myös minäkuvan täytyy olla sellainen. Minä tai yleisemmin ihminen on paha ja jatkuvasti lankeamaisillaan. Hyvänä säilyy esimerkiksi vain passiivisella alistumisella ja lepyttelyllä. Positiivisesta hengellisestä kasvusta ei voida puhua, jos Jumala - suhde pakottaa liian ohueen ihmiskuvaan. Emmehän voi elää Jumala - suhdetta, kuin omana itsenämme. (Karppinen 1994, 52)

”Ensimmäinen tietoni Jumalasta oli, että häntä pitää pelätä. Jumala rankaisee, opetti äiti. Hänellä oli ollut kohtuuttoman ankara äiti ja isänsä hän oli menettänyt jo ennen syntymäänsä se oli muovannut hänen oman jumala-kuvansa. Ja niinpä minä sitten pelkäsin Jumalaa. Iltarukous oli kuin henkivakuutus: jos se olisi unohtunut, murhaaja olisi hiipinyt yöllä ikkunasta sisään ja tappanut äidin. Se olisi ollut Jumalan rangaistus unohtamisesta. En muista rukoilleeni omin sanoin, minulla ei ollut suhdetta siihen olentoon, jota piti lepyttää.”(Nainen 63 v.)

Lapsuuden pelätty Jumala jättää jälkensä myöhempään elämään ja uskonnolliseen kehitykseen, aina omien lasten kasvatukseen saakka. Omat lapset pyritään säästämään lapsuuden pelätyltä Jumalalta.

”Niinä vuosina kasvatin lapseni enkä opettanut heille edes iltarukousta. En halunnut siirtää omaa pelottavaa Jumalaani lasten ahdistukseksi.”(Nainen 63v.) s. 69

5. ETSINTÄ

Nuoriso-ikä tai murros-ikä ja varhaisaikuisuus muodostavat yhteisen nuoruudeksi kutsutun ikävaiheen. Nuoruus on elämän etsikkoaikaa. Nuori ihminen etsii kiihkeästi vastauksia, maailmankatsomuksellisiin, elämän peruskysymyksiin. Hän on kiinnostunut erilaisista aatteista ja ideologioista, koska ne tarjoavat vastauksia elämän arvoja ja

tarkoitusta koskeviin kysymyksiin. Hän imee vaikutteita sieltä ja täältä tehden kokeilevia matkoja elämän eri alueille. ”Elämys-” ja ”kokemusnälkä” on valtava. Maailma halutaan valloittaa ja irtautua lapsuuden kodista omaan itsenäiseen elämään. Uskonnollisessa kielenkäytössä puhutaan ns. herätyksen tilasta, jolla tarkoitetaan kyselyn, etsinnän, rauhattomuuden vaihetta, joka usein edeltää uskon löytymistä (Karppinen 1994, 16).

Tyypillistä nuoruudelle on herkkyys ahdistukseen ja pelkoon. Etsijä kohtaa voimakkaita polttavan ahdistuksen ja voimantunteen vaihteluja etsiessään sisäistä täyttymystä. Etsintävaihe on juuri se vaihe, jota tarkoitetaan, kun puhutaan uskovaisten oman menneisyytensä mustamaalaamisesta. Etsintävaihe on myös se, mistä hengellisissä elämäntarinoissa kirjoitetaan määrällisesti eniten. Tämä on ymmärrettävää sikäli, kun ajatellaan etsintävaiheen edeltävän elämän suurta käännekohtaa - kääntymystä uskoon.

Etsintävaihetta voidaan uskontopsykologi Edwin, Diller Starbuckin kääntymisteorian mukaan pitää myös kääntymisen esivaiheena. Starbuckin teoria jakautuu kolmeen jaksoon: esivaihe, taitekohta ja jälkijakso. Esivaiheeseen kuuluu epävarmuutta, levottomuutta, ja ahdistusta, jonka syinä voi olla esimerkiksi arvottomuuden tunne, tiedostettu tai tiedostamaton syyllisyys, ristiriita persoonallisuus ihanteen ja itsensä toteuttamisen välillä tai vallitsevien olosuhteiden ja ihannetilän välillä. Taitekautena ahdistus purkautuu, joko tietoisena ratkaisuna tai rajuna elämyksenä. Jälkijakson aikana kääntyjän kokee vapautumista, ilon ja onnen tunnetta. (Väyrynen 1975, 173; Starbuck 1909)

Etsintävaiheessa ahdistus kärjistyy äärimilleen aina siihen viimeiseen kriisiin, joka edeltää lähes poikkeuksetta jokaista uskoontuloa. Poikkeuksen aineistossani muodostaa oikeastaan ainoastaan yksi tarinoista, joissa kääntymystä ei edellä minkäänlainen kriisi tai ahdistus. Tarina poikkeaa muusta aineistosta myös siksi, että sen Jumala - yhteys löytyy ja koetaan aina luonnon keskellä. Lisäksi kirjoittaja poikkeaa monista muista kuvatessaan lapsuutensa vailla uskonnollista ahdistusta.

Etsintävaiheen laukaisijana tai syventäjänä voi toimia normaalin nuoruuden ahdistuksen lisäksi myös jokin dramaattinen kokemus. Aineistossa esiintyi ystävien, sisarusten vanhempien kuolemia, jotka joko veivät pohjan lapsuuden onnelliselta uskolta tai toimivat etsinnän laukaisijoina. Etsinnän voi laukaista myös mystinen kokemus tai kuten eräs mies kirjoittaja elävästi kuvaa ”selittämättömän mahtava ja juhlallinen aavistus, että maailmankaikkeuden, kaiken olevaisen ja minunkin elämäni takana täytyy olla jotain suurempaa”. Kun päästään kerran raottamaan ikuisuuden verhoja, mielenkiinto alkaa todella kääntyä kohti hengellisyyttä ja uskoa. Etsintävaiheen voi laukaista myös karismaattisen tai mielenkiintoisen uskovaisen tapaaminen. Aikaisemmin uskontoon ja uskovaisiin on saatettu liittää negatiivisia määreitä, mutta positiivisen vaikutuksen tehneen uskovaisen tapaaminen muuttaa suhtautumisen uskontoon.

Seuraavan tapauksen etsijä teki uskon ratkaisunsa jo etsintävaiheessaan. Hän päätti tulla uskoon tai ainakin selvittää omat uskonasiensa lopullisesti. Kehitys johti uskoontuloon, jonka tuomarimaiseksi muodostunut Jumala - kuva tulkittiin myöhemmin yliminäksi.

”Elin nuoruutta ja ihmettelin mielessäni, että tämäkö se on sitten elämän parasta aikaa. Syvempi ahdistus valtasi minut, kun ystäväni teki itsemurhan. Hän oli kuollessaan vain 15 – vuotias. Jotain lähti sisälläni vyörymään; oliko se totuuden kaipuuta vai kipeää pettymystä, en tiedä...Olin kesänmittaan lukenut Raamattua, tosin vanhaa testamenttia, jonka teksti tuntui käsittämättömän oudolta. Olin kuitenkin hiljaa mielessäni päättänyt selvittää hengelliset asiat lopullisesti, tämä jatkuva soutaminen ja huopaaminen oli viedä minulta hermot, halusin selkeyttä ja rauhaa elämäni.”(Nainen 32v.)’

Monet kirjoittajista ovat eläneet uskonnollisen lapsuuden ja saaneet sitä kautta transkendenttisen ulottuvuuden maailmankuvaansa jo varhain. Kodista irtauduttaessa maailmankuva laajenee ja kysymysten polttavuus kasvaa. Etsintä suuntautuu ensimmäistä kertaa itsenäisesti kodin ulkopuolelle. Jos lapsuuden Jumala on koettu ahdistavana, siihen päätetään tehdä selvä pesäero. Orastava itsenäinen ajattelu ei myöskään enää pysty hyväksymään pyhäkoulun leppoisaa ja turvallista Jumala - kuvaa. Valmiita vastauksia ei enää näytä olevan, ei ainakaan sellaisia, jotka antaisivat rauhan

etsivälle sydämelle. Rinnassa tuntuu olevan Jumalan muotoinen tyhjiö, joka olisi täytettävä, jotta levottomuudesta ja ahdistuksesta päästäisiin eroon. Mikään ei kuitenkaan tunnu sammuttavan janoa.

Edellisessä luvussa lyhyesti käsitellyn uskontopsykologi Hjalmar Sundenin (1959) jumalanlapsenlapsiproblematiikka voi ilmetä käänteisuskonnollisuutena (ateismi), selvänä pesäeron tekemisenä lapsuuden uskonnolliseen kotiin, voimakkaana samaistumisena perinteenvälittäjäänsä, tai kuten Sundenin mukaan yleisesti käy, lapsuuden tuomarimaisen Jumala - kuvan johdosta koettuina voimakkaina syyllisyyden tunteina. Jumalanlapsenlapsi problematiikka elää hyvin vahvasti kirjoitusten etsintävaiheessa. Aineiston kirjoittajien etsintävaihe on usein pitkä; se saattaa kestää pitkälle aina aikuisuuteen saakka. Kirjoittajien etsinnästä, ainakin joidenkin osalta, voidaan puhua hengellisenä kiertolaisuutena. Etsintävaihe on täynnä ailahtelevia tunteita hetkellisestä täyttymyksestä syvään ahdistukseen, maailmantuskaan ja yksinäisyyteen. Se on poukkoilua toivon ja epätoivon akselilla. Etsintä aikana luetaan valtavia määriä erilaista elämänarvoja ja tarkoitusta käsittelevää kirjallisuutta filosofiasta aina parapsykologiaan. Monet kirjoittajista kokeilevat kaikkea mahdollista eri New Age – liikkeistä, hypnoosiin ja transkendenttiseen mietiskelyyn täyttymyksen toivossa, mutta koettu ahdistus vain syvenee. Ahdistusta ja harhailua kuvataan yksityiskohtaisen tarkasti kriisistä kriisiin.

”...Sitten tulin murrosikään ja aloin jollain tavalla itsekin tajuta ahdistukseni. Sisälläni oli sen perusahdistuksen lisäksi nyt Jumalan muotoinen tyhjiö...Ensin aloin kiinnostua psykologiasta...Pian törmäsin käsitteeseen parapsykologia. Se avasi eteeni uuden maailman, uuden tietoisuuden siitä, että on sittenkin olemassa toinen todellisuus tämän näkyvän lisäksi: henkinen tai kuten nyt ajattelen hengellinen. Se kiehtoi minua ahmin kirjallisuutta hypnoosista, sielunvaelluksesta, ajatuksen siirrosta ynnä muusta. Näin ilmoituksen transendenttisen mietiskelyn esittelytilaisuudesta. Siellä minulle luvattiin, että oppimalla tämän rentoutustekniikan, niin kuin mietiskelijät sitä kutsuivat, saavuttaisin sisäisen rauhan ja löytäisin uutta luovuutta ja elämänvoimaa...Mietiskely rentoutti kyllä, ja ehkä virkisti fyysisesti kuten lepo tekee, mutta jotain oli

vinossa. Sisäisesti tulin yhä ahdistuneemmaksi...Se oli sekaista aikaa elämässäni. Hapuilin sinne tänne. Olin rokkibändissä miksaajana ja kiertelin keikoilla, valvoin ja ryyppäsin...Kiinnostuin myös hengentieteistä ja kävin steinerpedagogista kurssia. Kerran menin myös meedio istuntoon. Siellä meedio välitti ihmisille viestejä muka pois menneiltä omaisiltaan. Minä en saanut viestiä vaikka niin olin toivonut. Sieltäkään ei löytynyt apua ahdistukseeni. Luulen, että vakavat mielenterveysongelmat eivät silloin olleet kaukana kohdallani.” (Mies 39 v.)

Lapsuudessa muodostunut käsittelemätön pelko tai perusturvattomuus saattaa heijastua itseensä käpertymisenä tai arkuutena nuoruuden ihmissuhteiden solminnassa. Lapsi päätelee negatiivisten kokemustensa perusteella koko maailman vaaralliseksi ja kaikki ihmiset arveluttaviksi, eikä lähdekään uteliaana tutkimaan ja valloittamaan ympäristöään, vaan jää tutuista ihmisistä ja ympäristöstä riippuvaiseksi. Silloin ihminen saattaa jäädä sisäisesti itsenäistymättä, eikä opi elämästä selviytymisen mekanismeja. Siinä vaiheessa, kun pitäisi lähteä itsenäistymään, rakentamaan omaa elämää, ihminen saattaakin huomata, että uusien ihmissuhteiden solmiminen on vaikeaa tai lähes mahdotonta. Käsittelemätön pelko tai määrittelemätön ahdistuksenmöykky saa ihmisen helposti vetäytymään omiin oloihinsa, kääntymään sisäänpäin kuoreensa (Blomster 2002, 13).

Samanikäiset ystävät ovat tärkeä osa nuoruuden itsenäistymisprosessia. Yhteyksiä haetaan nimenomaan samanikäisiin (Turunen 1996, 117). Aina vertaisryhmistä ei kuitenkaan löydy riittävää ymmärrystä, näkemystä tai myötätuntoa. Monet kirjoittajista kokivatkin etsintävaiheessaan yksinäisyyttä ja ulkopuolisuuden tunteita. Vaikka ollaan mukana uskonnollisessa yhteisössä, koetaan edelleen jo lapsuudesta alkanutta ja edelleen syvenevää ulkopuolisuutta. Yhteisön ystävyys suhteet saattavat edellyttää tiettyä, vieraaksi koettua, ulkoapäin ohjailtua, ja kaavamaisista sääntöjen noudattamista. Omia negatiivisia, esimerkiksi epäuskon, tunteita ei ole helppoa näyttää ryhmässä, jossa muut ovat täynnä Jumalan rakkautta. Lisäksi yhteisössä saattaa olla sisäistä klikkiytymistä ja vahvasta ”me ja muut” - ajattelusta johtuvaa vääristynyttä, tuomitsevaa, lähimmäisen rakkautta.

”Muutkin huomasivat, että olin erilainen. Uskovilla nuorilla oli yhteys, jonka ulkopuolelle minä jäin. ”Minua on varoitettu sinusta”, sanoi poika, jolta kysyin miksei hän tullut kirkossa istumaan viereeni, vaikka olimme menneet yhtä matkaa...Sitten aloin vieraantua. Kansanopistossa katselin koko talven sivusta, miten ”sisärengas” kokoontui iltaisin kappeliin. Mieleni teki mukaan, mutta en uskaltanut mennä, pelkäsin taas jääväni ulkopuoliseksi. Koko opistoväki polvistui kerran kuussa ehtoollispöytänsä, minä en mennyt kertaakaan. Lähdin pois kirkosta siinä vaiheessa, kun pappi messusi alttarilla ”Herran rauha olkoon teidän kanssanne!”. Se ei kuulunut minulle. Katkeroiduin, nostin pääni ylpeästi pystyyn, loittonin Jumalasta.” (Nainen 63v.)

Olellaisen osan nuoruutta muodostaa myös lapsuuden kodista itsenäistyminen. Lapsuuden kodista irtautuminen tuo mukanaan tiettyä itsenäistymisahdistusta, mutta samalla painetta ja pyrkimystä liittyä uusiin kohteisiin, ensimmäistä kertaa itsenäisesti, omasta kokemuksesta käsin. Liittyminen johonkin uuteen auttaa irtautumaan vanhasta. Joskus tämä on vaikeaa ja useiden kirjoittajien kohdalla esiintyy myös riippuvuutta menneeseen. Yhteisöllisyyden kaipuu on suuri. Yksinäisyys ajaa etsimään uutta ”kotia” maailmasta. Nuori saattaa hakeutua kiihkeästi uusiin erilaisiin yhteisöihin ja yhteyksiin, mikä sekin voi kuvastaa riippuvuutta. Nuori liittyy kiihkeästi jonkin aatteen kannattajaksi tai esimerkiksi uskonnolliseen liikkeeseen. Sitoutuminen on usein lyhyt aikaista ja jää ulkokohtaiseksi. Liittyminen ja sitoutuminen tarjoavat hetkittäistä turvallisuutta, yhteyttä toisiin ihmisiin ja hyväksytyksi tuleminen tunteita. Nuori aikuinen saa liittyessään itselleen ulkoisen, valmiin ja tavallaan keinotekoisin identiteetin, joka lupaa oikeassa olemisen. (Turunen 1996) Asiat tuntuvat hetken selviltä, ratkaisu elämäntarkoitukseen on löydetty - toistaiseksi.

Nuoruus ja oman paikan etsintä on aina myös seikkailua. Osassa tarinoista, etenkin erään naiskirjoittajan seikkailuissa on aineksia aina elokuvaksi asti. Ylioppilaaksi kirjoitettuaan nainen päätti jättää lapsuutensa uskonnolliset kuviot taakseen ja suuntasi siskonsa kanssa Intiaan kiinnostuttuaan itämaisistä uskonnoista. Siellä hän ajautui ensin äiti Teresan palvelukseen, josta jatkoi matkaansa Goan rannikolle, Anjuna Beachille kristilliseen hippy-yhteisöön. Yhteisö julisti Sanaa päivisin, iltaisin sen jäsenet viettivät aikaansa soittaen, tanssien ja laulaen, todistaen ilosanomaa, nukahtaakseen onnellisesti

valtameren tuudittavaan taustahuminaan. Seuraavassa tekstipätkässä kuvastuu kirjoittajan uusi juuri löydetty henkinen vapaus omista juurista, joita hän ei lopulta kuitenkaan voinut täysin unohtaa tai ainakaan päästä niistä asioita käsittelemättä täysin eroon. Nainen lähti suomesta pettyneenä hengelliseen yhteisöönsä ja löysi uuden ”kodin” toiselta puolelta maapalloa, yhteisöstä, joka aluksi vaikutti taivaalta maan päällä. Nainen kuvailee alun paratiisinomaisia kokemuksiaan seuraavasti.

*”Tämän täytyy olla taivas!” ajattelin ”tai ainakin tämä kaikki on aivan samanlaista kuin alkukirkon aikoina.”
Tapasin tulevan mieheni, aivan mielettömiä elämän vaiheita kokeneen hipin, Mazharin. Myöhemmin menimme naimisiin. Olin onnellinen. Nautin suuresti myös ajatuksesta, että olin päässyt kotini vaikutuksen ulottumattomiin. ”The only law is love”, julisti yhteisö ja yhdyin siihen koko sydämeistäni vasta löydetyllä vapaudellani.” (Nainen 37v.)*

5.1 Synnintunto herää

Johdatuksena tai tienä itse kääntymykseen toimii usein heräävä synnintunto. Synnintunnon heräämistä voidaan pitää myös etsintä vaiheen merkittävimpänä muutoksena ihmisessä. Synnintunnon herääminen laukaisee kriisin, johon saadaan vastaus vasta Jumalallisen armon myötä. Synnintunnon herätessä ihminen kasvaa moraaliseksi subjektiksi, nousee vastuunalaisuuden tasolle myös tunteiden tasolla ja ennen kaikkea kokee ainoaksi ratkaisuksi Jumalallisen armon, syntien anteeksiannon. Juuri moraalisena subjektina ihminen joutuu, Jumalan tahdon mukaisesti, kohtaamaan itsensä vapaana tahtona, jolla valintansa mukaan on mahdollisuus hyvään tai pahaan, eheytymiseen tai tuhoutumiseen. (Laitinen, 2002, 101 – 106) Tillichin mukaan ilmaisu ”Jumalan tahto” ei missään nimessä ole sokeaa kuuliaisuutta vaativa vieras dogmi, vaan inhimillisen olemuksemme ”hiljainen ääni”, jonka Luoja on meihin luomisessa asettanut (Tillich 1983, 16). Vapaan tahtomme ansiosta voimme, joko vaalia herkkyyttämme ”hiljaisen äänen” kuuntelemiseen tai tukahduttaa sen psykologisten manöövereiden avulla. (Laitinen 2002, 101 – 106) Kierkegaard puhuisi ihmisistä, jotka ovat oppineet flirttailemaan ahdistuksensa kanssa.

Synnintunnon herätessä ihminen saa kosketuksen ”hiljaiseen ääneensä”, ymmärtää oman ymmärryksensä vastuun ja pyrkii tietoisesti muutokseen elämässään. Juuri moraaliseksi subjektiksi synnyttyään ihmiselle tulee mahdolliseksi ymmärtää Raamattua – sen sanomaa ja merkitystä, henkilökohtaisesti omassa elämässään. Vasta tällöin hän pystyy yleensäkin pohtimaan uskonnollista tilannettaan ja tarkastelemaan sitä häpeän ja syyllisyyden, pelon ja rakkauden, uskon ja toivon näkökulmista.

Synnintunnon heräämisen voi laukaista esim. läheisen itsemurha, josta syyllistetään itseä kuten seuraavassa huomaamme. Katkelmassa tarinan henkilö löytää uudelleen lapsuuden jälkeen kadonneen Jumala suhteensa.

”Veljeni, joka oli myös mennyt Ruotsiin töihin, tuli paikkakunnalle kutsuntoihin viikoksi. Joka päivä hän kävi meillä pienessä humalassa. Eräänä päivänä saavuin kotiin töistä väsyneenä, ja veljeni oli taas meillä. Minä sanoin mielestäni pari valittua sanaa, että miksi olet taas humalassa, joka päivä sinäkin juot...jne. Veljeni ei kestänyt vaan lähti ovet paukkuen meiltä. Kului tunti, kun saimme tietää, että veljeni oli hirttänyt itsensä äidin vessaan. Veljeni oli tullut hyvästelemään minua, mutta olin ollut sokea hänen hädälleen. Vaikka oli silmät en nähnyt, vaikka oli korvat en kuullut. Vaikka veljeni oli viestittänyt tuhansin eri keinoin hätäänsä, sitä vain pyöri omien asioittensa ympärillä, oli sokea. Voi sitä itseysyösten ja itkun määrää! Minulla ei ollut enää veljeä, en voisi pyytää anteeksi häneltä. En kertoa, kuinka rakas hän on. Huusin Jumalaa avuksi, otin Raamatun käyttöön hyllyltä pölyttymästä ja luin kaikki lohduttavat ajatukset kuolemasta...Hautajaisten jälkeen luin päivittäin Raamattua ja kuuntelin hengellistä musiikkia. Sain myös tietää, että odotin toista lasta. Koko odotusaika kului itkien, joka ilta menin nukkumaan näin veljeni kasvot arkussa. Tuntui, etten pysty antamaan itselleni anteeksi. En saanut tukea mieheltäni enkä äidiltäkään, koska hänestäkin oli pikkuhiljaa tullut alkoholisti. Olin niin yksin, mutta Jumala kutsui voimakkaasti. Löysin kaapistani kirjan Tie Kristuksen luo – ja sitä se kirja oli minulle...Niin polvistuin kotona lattialle ja annoin elämäni Jeesuksen käteen, omin sanoin yksinkertaisesti tunnustin, että tarvitsen Jeesuksen

elämäni. En jaksanut yksin. Siinä rukoillessani sain suuren rauhan ja ilon.”(Nainen 38 v.)

6. KÄÄNTYMINEN

Kääntymisellä eli konversiolla tarkoitetaan samaa, kuin kristillisen perinteen uskoon tulemisella, uudestisyntymisellä, pelastusvarmuudella tai vaikkapa armon vastaanottamisella. Uskontopsykologi Walter Clarkin mukaan (1963, 191) kääntyminen voi tapahtua äkillisesti tai asteittain prosessina. Clark määrittelee kääntymisen sellaiseksi hengelliseksi kehitykseksi, joka sisältää huomattavan uskonnollisten ajatusten ja käyttäytymisen muutoksen. Jamesin (1902, 147) mukaan, kääntymyksessä ihminen saa lujemman otteen uskonnollisista realiteeteista, jonka seurauksena minuuden rikkinäisyys korjaantuu. Hänen mukaansa tällöin tietoisesti väärässä oleva, jakaantunut, onneton ja alemmuudentuntoinen minuuks muuttuu tietoisesti aidoksi, paremmaksi, onnelliseksi ja ehjäksi. Myöhempi kääntymisen tutkimus on pitkälti toistanut Jamesin 1900-luvun alussa kehittämiä näkemyksiä (Kunto 2000, 3-4).

Toiset tutkijat korostavat kääntymisen opillista eli teologista puolta, toisten painottaessa ennen kaikkea uskonnollisen elämän moraalisia ulottuvuuksia (James 1981, 155; Lauba 1896 155). Kääntymistapahtumaan, olipa se sitten äkillinen tai asteittainen, liittyy aina kriisi tai ristiriita olemassa olevan ja tavoiteltavan välillä. Clarkin mukaan se vaatii aina myös jonkinlaisen kontaktin kristillisen tradition kanssa. (Clark 1963, 202 - 204)

Äkillisellä kääntymisellä tarkoitetaan hyvin lyhyessä ajassa tapahtuvaa dramaattista uskoontuloa. Jamesin mukaan (1981, 166 - 169) kääntyminen voi tapahtua jopa silmänräpäyksessä. Zimbardo puhuu lyhyestä ajanjaksosta, jopa parista tunnista (Kunto 2000; Zimbardo 1979, 396). Äkillisesti kääntynyt kokee usein olevansa 'ylhäältä' tulevan tapahtuman passiivinen vastaanottaja (James 1981).

Asteittain kääntyminen tapahtuu pitkähkön ajan kuluessa. Se voi vaihdella muutamasta päivästä kuukausiin tai vuosiin (Zimbardo 1979, 396). Asteittaisen kääntymisen taustalla oleva psykologinen prosessi on rationaalisempi ja kognitiivisempi kuin äkillisessä

kääntymisessä. Asteittainen kääntyminen edustaa kypsymistä; kasvamista uskoon. (James 1981) Joidenkin tutkimusten mukaan asteittainen kääntyminen on äkillistä yleisempää (Kunto 2000).

E.T. Clarkin klassisen kolmijaon mukaan kääntyminen voidaan jakaa Herätyskääntymiseen, Ratkaisukääntymiseen ja Kehityskonversioon. Herätyskääntyminen on äkillinen ja dramaattinen. Ratkaisukääntyminen on asteittaista kehittymistä, jonka kuluessa ihminen suorittaa tietoisien valinnan jonkin tunnepitoisen herätteen vaikutuksesta Kehityskonversio on myös asteittaista kääntymistä. Sen Clark on määritellyt hitaaksi hengelliseksi kypsymiseksi vailla järjestyttäviä kokemuksia. (Hovi 1993, 39; Clark 1929, 47 – 50)

Kääntyminen on erittäin henkilökohtainen ja ainutlaatuinen tapahtuma ihmisen elämässä. Uskontofenomenologit ovatkin korostaneet uskonnon autonomisuutta ja vastustaneet uskonnollisten ilmiöiden redusoimista, joistakin ei-uskonnollisista tekijöistä johtuviksi. Erityisesti uskontopsykologit, mutta myös uskontososiolegit ovat ajoittain syylistyneet tähän. (Syrjänen 1993, 32) Pysin lähestymään konversiota poikkitieteellisesti, hyödyntäen eri tieteenalojen teorioita, kuitenkin jättäen sisäpiiriläisten äänen tekstiin.

6.1 Kääntymisestä kirjoittaminen

Kertominen on valikoiva ja aktiivinen prosessi. Joistain asioista kirjoitetaan yleistäen ja tiivistäen, toisista taas yksityiskohtaisen elävästi. Uuden retoriikan kentällä keskustellaan kerronnallisista tihentymistä; läsnäolon retoriikasta (Hyvärinen 1998). Kirjoittaja haluaa tuoda lukijansa lähelle jonkin itselleen tärkeän tapahtuman, kokemuksen tai elämän vaiheen. Esimerkiksi kääntymisestä kertominen muodostaa juuri tällaisen kerronnallisen tihentymän, kokemuksen, josta kirjoitetaan yksityiskohtaisesti ja elävästi. Kääntyminen on jokaisesta elämäntarinasta löytyvä teema, johon jokaisen kirjoittajan on jossain vaiheessa ainakin viitattava.

Erilaiset elämän käännekohtat taltioituvat mieleen lähtemättömästi. Niiden avulla selitämme omaa toimintaamme ja suhdettamme ympäristöön. Tosiasia kuitenkin on, että se mitä olemme joskus kokeneet, värityy muistoissamme yhä uudelleen ja saa uusia merkitysulottuvuuksia ajan mittaan. Uskonnollisen heräämisen muistelemisen kerääkin yhteen tilanteita ja tapahtumia, joille annetaan tradition mukainen merkitys jälkikäteen.

Meredith McGuire puhuu erityisestä konversioretoriikasta. Sillä hän tarkoittaa opittua kielellistä valmiutta tulkita ja kuvata henkilökohtaista kääntymiskokemusta viiteryhmän hyväksymällä tai yleisemmin uskonnollisessa perinteessä ja kirjallisuudessa esiintyvillä tavoilla. McGuire erittelee kertojien henkilökohtaisten painotusten perusteella konversioretoriikan kolmeen eri tyyppiin: Valinnan, muutoksen ja jatkuvuuden retoriikkaan. Valinnan retoriikka korostaa muutosta tuskallisen henkilökohtaisen valinnan tuloksen. Muutoksen retoriikalle on ominaista kääntyjän persoonallisuuden dramaattinen muutos, jolloin aiempi elämä nähdään toivottomana ja nykyinen, konversion jälkeinen aika onnellisena. (Hovi 1993, 46 – 49); McGuire 1981) Uskovaisilla ihmisillä on usein myös tapana mustamaalata menneisyyttään (Hovi 1997, 318 - 319). Jatkuvuuden retoriikka korostaa uuden merkitysjärjestelmän ja aiemman elämän loogista jatkumoa. Tällöin usko nähdään aiempien uskomusten ja kokemusten luonnollisena jatkona ja konversiota edeltäneeltä ajalta nostetaan esille tärkeät tapahtumat, jotka yhdessä ovat johtaneet tähän päivään. (Hovi 1993, 48; McGuire 1981, 60) Se, mitä valitaan kerrottavaksi, on olennaista uskovan identiteetille. Tarinat heijastavatkin itse asiassa elämäntilannetta ja maailmankatsomusta kerrontahetkellä, eivätkä niinkään itse kääntymystapahtumaa. Kun tutkija lukee tekstiä konversioista ja sitä edeltäneestä ajasta, hänen olisi päätelmiään tehdessä suhtauduttava tietyllä varauksella konversiota edeltäneisiin ”tosi asioihin”. (Hovi 1997, 318 - 319) On myös todettu, että mitä pitempi aika kääntymisestä on kulunut, sitä enemmän kuvauksella on taipumus tyypillistyä yksilöllisten erityispiirteiden karsiutuessa (Väyrynen 1975, 181).

6.2 Kääntymismallit

Olen tyypitellyt kääntymiskertomuksia Loflandin ja Skonovdin (1981, 373 - 385) kääntymismallien mukaisesti. Heidän mukaansa on olemassa kuusi erilaista kääntymisen mallia tai sitä yleisesti määrittävää piirrettä: älyllinen, mystinen, kokeileva, ihastuva, pakottava ja herätyskokous-malli. Erilaiset mallit ovat vaihdelleet merkitykseltään eri aikakausina ja eri kulttuuriympäristöissä. Loflandin ja Skonovdin luokittelu lähtee konversiotapahtuman kuvausta dominoivasta piirteestä. Tutkijat käyttävät käsitettä konversiomotivi kuvaamaan sitä piirrettä, jota kääntyjä korostaa merkityksellisimpänä kuvauksessaan. Motiivikokemus on siis se piirre konversiossa, joka on kaikkein muistettavin ja tärkein kertojan persoonallisuuden muutoksen muovaaja – tapahtumaa sävyttävä aspekti. (Hovi, 1993, 40 – 41)

Teksteistä löytyi kaikkia kääntymisen malleja. Käytännössä eri mallit sekoittuvat usein keskenään, tosin joitakin puhtaita tapauksiakin löytyi. Malleista mystinen ja älyllinen ovat itsenäisimpiä. Muilla malleilla on teksteissä usein pienempiä sivurooleja, joissa useampi kääntymistä määrittävä piirre sekoittuu keskenään. Osa malleista toimiikin edellisessä luvussa käsitellyn etsintävaiheen osana, ikään kuin siltana varsinaiseen kääntymiseen.

Suuri osa tarinoista on täynnä henkistä etsintää, joko ”tuloksetonta” tai uskoontulon ja tieltä eksymisen välistä hapuilua. Joissakin tapauksissa varsinaista kääntymisen hetkeä tai siihen johtavaa kääntymisen luonnetta määräävää piirrettä on vaikea tunnistaa. Osassa tarinoissa kääntymistä ei joko käsitellä lainkaan tai siitä ei tehdä numeroa.

Älyllinen malli nousee yksilön omasta tarpeesta prosessoida maailmankatsomuksellisia kysymyksiä. Älyllinen kääntymismalli on luonteeltaan asteittainen. Mystisessä mallissa keskeisellä sijalla ovat voimakkaat emotionaaliset kokemukset. Kääntymys on äkillinen ja dramaattinen. Toisin, kuin aktiivisessa älyllisessä mallissa, mystisen mallin kääntyjä on passiivinen korkeamman voiman vastaanottaja. Kokeilevan mallin kääntyjä liittyy ensin uskonnollisen yhteisön jäseneksi ja kokeilee onko yhteisön harjoittama usko häntä

varten. Varsinainen kääntyminen tulee myöhemmin, joko asteittain tai äkillisesti, kun ryhmään on päästy sisälle. Ihastuvassa mallissa omaksutaan läheiseksi tulleen tai ihailun ihmisen maailmankatsomus ja arvot. Näitä ihailun kohteita voivat olla yhtä hyvin julkisuudenhenkilöt, kuin tavalliset kääntyjän mielestä aidon uskon omaavat ihmiset. Herätyskokousmallissa kääntyminen tapahtuu voimakkaana kokemuksena hurmoksellisessa hengellisessä tilaisuudessa. Pakottava malli sisältää nimensä mukaisesti voimakasta ulkoista painostusta, aivopesua ja ajatusten kontrollointia. (Syrjänen 1993, 21 - 22)

6.2.1 Älyllinen malli

Älyllisen mallin tapauksissa varsinaista ihmiseen kohdistuvaa käännytystyötä ilmenee vähän tai sillä ei ainakaan näyttäisi olevan kovinkaan suurta merkitystä kääntyjän kannalta. Älyllisen mallin kääntyminen nousee yksilön omasta tarpeesta prosessoida maailmankatsomuksellisia kysymyksiä ja pyrkiä löytämään niille vastauksia. Länsimaissa tyypillinen kehitystrendi, uskonnon privatisoituminen, on todennäköisesti lisännyt tämän tapaisia kääntymisiä (Lofland & Skonovd 1981 376 - 377; Kunto 2000, 5)

Älyllisen mallin kääntyjä on aktiivinen, eksistentiaalisten kysymysten ajama etsijä. Hän on taipuvainen itsereflektioon ja kiinnostunut uskon ja järjen välisestä suhteesta. Kääntyjä tutustuu kirjallisuuden ja median välityksellä filosofiaan, eri kulttuureihin, uskontoihin ja maailmankatsomuksiin.

”...Sisäinen, henkinen etsintä ja filosofia olivat tärkeämpää. Nähdessään etsintäni ja kiinnostukseni kursssiamme vetävä psykologi antoi minulle Pekka Kuusen kirjan ‘Tämä ihmisen maailma’. Siinä pohdiskeltiin mm. ihmiskunnan tilannetta ekologiselta kannalta ja esitettiin humanistinen maailmanparannuksen ajatus. Sain merkittäviä ajatusvirikkeitä hienosta kirjasta, joskin sen Jumala kielteisyyttä arvelutti minua.”

”Tietokirjoista ahmin kaiken mahdollisen filosofiasta, psykologiasta, uskonnoista, kulteista, aatteista, taiteista, historiasta...Tiedonjanoni oli valtava.”

Kääntymisen tapahtuu asteittain, edustaen kypsymistä, henkilön elämässä. Ensin hyväksytään asiat pääntasolla, tunteet tulevat mukaan pikkuhiljaa tai jopa äkillisesti myöhemmin. Kääntyjä puntaroi uskon hyviä ja huonoja puolia, todisteita sitä vastaan ja sen puolesta, sekä suhdettaan erilaisiin elämäntapoihin, saaden hiljaisen varmuuden henkilökohtaisesta uskostaan. (Oksanen, 1994, 53)

”Sanoin siis tietoisesti ´tahdon´ Jumalalle huoneeni yksinäisyydessä toukokuun 23. päivänä 1985. Sen jälkeen kävin kokouksissakin. En todistellut juuri uskostani. Tunteet eivät vielä uskoneet...Kansanopistossa oli raamattupiiri. Käsitin olevani uskovainen, enkä hävennyt sitä.” (Mies 34v.)

6.2.2 Mystinen malli

Mystisessä kääntymisessä keskeisellä sijalla ovat voimakkaat emotionaaliset kokemukset. Kääntyjässä tapahtuva psyykeen eheytyminen, näyttää ja tuntuu hyvin konkreettiselta. Kokemus on vavisuttava, äkillinen ja dramaattinen. (Oksanen 1994, 53) Kääntymiseen liittyy riemullista hyvänolon tai puhdistumisen tunnetta, vapauttavaa itkua, kaatumista yms. Juuri tällaisiin äkillisiin kääntymisiin on kiinnitetty paljon huomiota alan psykologisissa tutkimuksissa (emt.; Syrjänen 1993, 21). Jamesin (1981) mukaan äkillinen kääntymys on psykologisesti täydellisempi kuin vähitellen tapahtuva. Paavalin kääntymyskokemusta, kristittyjen vainoajasta Kristuksen seuraajaksi, pidetään tällaisena mystisenä kokemuksena, kaikkine valo- ja ääni-ilmiöineen (Apostolien teot, 9.luku).

Uskonnon teologinen puoli ei näyttele kääntymyksessä välttämätöntä osaa; toisin sanoen uskoon voi tulla täysin ”pystymetsästäkin” (Kunto, 2000). Yhteistä mystisille kääntyjille

on vahva, ehkä alitajuisesti jo pitkään jatkunut, muutoksen halu oman elämänsä suhteen. Kääntyjä on usein elämänsä pohjamudissa, syvässä kriisissä, toivottomana, vailla tulevaisuutta. Poikkeuksen kriisin kautta kääntyneisiin muodostaa tarina, jossa Jumala löydetään luonnosta. Kirjoittaja kuvailee aina lapsesta asti omanneensa läheisen suhteen luontoon. Tarina poikkeaa muista mystisistä kääntymyksistä myös siksi, ettei siinä käsitellä kahta mainintaa lukuun ottamatta, muissa tarinoissa niin keskeisellä sijalla olevia, vastoinkäymisiä ja pettymyksiä juuri lainkaan. Tarinan negatiiviset tunteet, lukuun ottamatta opiskelupaikatta jäämistä ja rippikoululeirin loppumista liian varhain, ilmenevät luonnon muokkaamisen yhteydessä. Ikävä lapsuuden muisto, jossa leikkipaikkana toiminutta metsää, lampia ja kiipeilypuita, raivattiin lähiön rakennusalueeksi, kouraisi kirjoittajaa syvältä. Itse kääntyminen tapahtui partioleirillä illan hämärtyessä nuotion ympärillä. Tapaukseen liittyy piirteitä myös ihastuvasta mallista. Partion johtaja oli karismaattinen henkilön, jonka hengellisen iltatarinan virittämä tunnelma varmasti teki hetkestä otollisen. Hetkeä edelsi myös hengellinen yhteislaulu ”Maa on niin kaunis”. Laulun jälkeen jokainen sai tehdä mitä halusi. Kirjoittaja päätti jäädä nuotion äärelle istumaan.

”Tuolloin tunsin Jumalan läsnäolon vahvana. Aivan kuin hän olisi ympäröinyt meidät, sulkenut syliinsä yhdessä hämärän vaipan kanssa. Tunsin itseni voimakkaaksi ja rauhalliseksi. Olin aina pelännyt pimeää, mutta nyt tunsin hämärän pikemminkin miellyttävänä, suojaavana otteena.”(Mies 26v.)

Kuvauksessa korostuu mystiikalle tai mystiselle kokemukselle ominainen ykseyden, sopusoinnun, sulautumisen ja harmonian tunne luonnon, kaikkeuden ja Jumalan kanssa. Jorma Laitinen (2002, 95) on määritellyt mystisen kokemuksen universaaliksi uskonnolliseksi kokemukseksi, jonka kognitiivisena sisältönä on pyrkimys vastakohtien ykseyteen ja dualismien, kuten pyhä ja maallinen, ylittämiseen ja voittamiseen. Verrattuna älylliseen malliin kokemus on äkillisempi, dramaattisempi ja siihen liittyy voimakkaita tunteita. Mystisen mallin kääntyjät kokevat usein olleensa ylhäältä tulleen tapahtuman passiivinen kohde (Oksanen 1994, 53). Seuraavassa esimerkissä mies kokee olevansa lopussa ja rukoilee itse aktiivisesti Jumalaa elämäänsä. Esimerkissä tapahtuu myös ihme selviäminen alkoholin vaikutuksesta.

”...Mutta silloin toisen ryyppypäivän aikana yhtäkkiä minut valtasi tunne, että olen ihan lopussa. Silloin sanoin hiljaa mielessäni, että ‘Jumala jos olet olemassa, auta minua sillä nyt en enää jaksa’. Ja sillä hetkellä sain sisälleni sellaisen sanoin kuvaamattoman rauhan. Ihan toisenlaisen, kuin se itsemurhapäätöksen kylmä rauha. Humalani tuntui selviävän silmänräpäyksessä. Ryyppykaverini katsoi minua ihmeissään ja kysyi, että mikä minulla on. Hän sanoi, että minusta huokuu käsittämätön rauha... Se oli ensimmäinen rukoukseni sitten lapsuuden selän kääntämisen, ja sen vaikutus oli hämmästyttävä.”(Mies 39v.)

Tarinan mieshenkilön kääntyminen ei kuitenkaan tuolloin ollut vielä lopullinen. Hän palasi samoihin itsetuhoisiin ympyröihin, kunnes lopullinen kääntyminen tapahtui yhtä aikaa kihlatun kanssa tälläkin kertaa rukouksen kautta.

”...meillä oli kamala olo eikä kumpikaan tiennyt siihen syytä...Silloin rukoilin toisen rukoukseni, senkin hiljaa mielessäni mitään ääneen sanomatta: ‘Jeesuksen nimessä käsken kaikkien pahojen henkien poistua tästä.’ Kohta tyttöystäväni alkoi itkeä hysteerisesti. Katselin voimattomana, osaamatta sanoa tai tehdä mitään. Hän vain itki ja itki. Mutta sitten hän rauhoittui ja sanoi, että onpa outo olo, ihan kuin jotain pahoja henkiä olisi lähtenyt pois. Olin hyvin ihmeissäni. Ja heti kun hän oli sen sanonut, kuulimme omituisen, ikään kuin lepattavan äänen. Näimme ikkunan takaa pimeästä valkoisen kyyhkysen lentävän kohti ikkunaa. Ja juuri ennen kuin se olisi törmännyt ikkunaan, se oli poissa.”(Mies 39v.)

6.2.3 Ihastuva malli

Ihastuva malli perustuu siihen oivallukseen, että ihminen usein haluaa tehdä kuten ihailmansa henkilö. Hän haluaa myös olla yhteydessä samoihin ihmisiin, kuin ihastuksensa kohde. (emt; Syrjänen 1993, 21) Ihastuva malli liittyykin läheisesti

kokeilevaan malliin. Kääntyjällä saattaa olla negatiivisia kokemuksia uskovaisista tai uskonnollisista yhteisöistä. Muutos tapahtuu kääntyjän tavatessa karismaattisen, mielenkiintoisen ja omasta mielestään aidon uskovaisen, johon tutustuttuaan hän lähtee mukaan uskonnollisen yhteisön toimintaan. Varsinainen kääntyminen tapahtuu ajallaan asteittain tai äkillisesti. Karismaattinen uskovainen ei välttämättä johdata suoraan uskoontuloon, mutta opettaa jotain tärkeää elämästä tai asettaa persoonallisuus ihanteen johon halutaan pyrkiä. Olennaista on nimenomaan itsen vertaaminen karismaattiseen uskovaiseen. Hänellä on jotain, joka itsekin haluttaisiin. Hänen kauttaan asetetaan päämäärä – Haluan tulla uskoon.

Karismaattisen uskonnollisen ihmisen ominaisuuksia ovat mm. ystävällisyys, spontaani iloisuus, elämänmyönteisyys, aitous ja vilpitön halu auttaa. Kaikki asioita, jotka voitaisiin liittää myös Jeesus Nasaretilaiseen. Käsitys uskovaisesta ihmisestä muuttuu, kun tavataan karismaattinen uskovainen. Ennen tapaamista stereotyyppistä uskovaista on saatettu pitää ”tiukkapipona” ja koko uskontoa ”mummojen touhuna”. Tarinoissa karismaattisen uskovaisen roolissa esiintyivät mm. uskovainen moottoripyörätyttö, raavas sotilas, Gospel – bändi ja itse äiti Teresa. Karismaattinen uskovainen voi olla myös yllättäen uskoon tullut läheinen, jossa havaittu totaalinen muutos herättää tai kasvattaa mielenkiintoa uskontoa kohtaan.

”..eräs YK – joukoissa palveleva mies todisti uskostaan ja kehui lukeneensa Uutta testamenttia. Ihmettelin, kuinka niin kova jätkä kuin peloton sotilas voi olla uskovainen.”
(Mies 34v.)

Karismaattisen uskovaisen tärkein ominaisuus on kuitenkin aitous. Karismaattinen uskovainen ei tuomitse. Hänen uskossaan on jotakin todellista, aitoa, jotain joka itsekin haluttaisiin. Tarinoissa esiintyvien kuvausten perusteella karismaattisen uskovaisen nähdään elävän todellisessa Jumalallisessa armossa.

”Armeijasta alkoikin muutos. Samaan komppaniaan tuli Matti Perttu, joka heti ensimmäisenä iltana tunnusti kaikkien edessä olevansa uskossa ja piti iltahartauden. Seurasin häntä koko armeijan ajan ja ymmärsin, että

hänen uskossaan oli jotain todellista. Varusmiesaikana en kuitenkaan päässyt sen pitemmälle.”(Mies 43v.)

6.2.4 Kokeileva malli

Loflandin ja Skonovdin malleista ihastuva ja kokeileva ovat aineistoni perusteella eniten yhteydessä muihin malleihin. Toisin sanoen, ne eivät ole niin itsenäisiä, kuin muut mallit. Kokeileva malli on usein osa etsintävaiheen hapuilua ja saattaa liittyä ihastuvan mallin karismaattisen uskovaisen tapaamiseen, joka sitten pyytää kääntyjää tutustumaan oman yhteisönsä toimintaan. Kokeileva malli on postmoderneissa yhteiskunnissa yhä lisääntymässä. Erilaiset uususkonnolliset liikkeet kauppaavat aatteitaan tyyliin ”Kokeile ennen kuin päätät”. Tällöin emotionaalinen sitoutuminen jää usein aika lyhytaikaiseksi ja vaihtoa erilaisten maailmankatsomusten välillä tapahtuu paljonkin. (Lofland & Skonovd 377 - 379; Kunto 2000, 5)

Kokeileva malli on ratkaisukeskeinen. Sen kautta pysyvän kääntymisen kokeneet lähtevät oman elämänsä muutoksen halun ajamina katsomaan minkälaista tietyn uskonnollisen yhteisön hengellisyys on. He liittyvät ensin ryhmään ja opettelevat sen tavoille uskoen uskon tulevan ajan kanssa (Oksanen 1994, 54). Uskonnolliset kokemukset tulevat usein mukaan vastajälkikäteen. Kadonneen yhteisöllisyyden etsintä on kokeilevan mallin tärkeä ihmisiä ajava voima. Kääntyjät haluavat tulla uskoon ja etsivät kaltaisiaan, sekä hengellistä kotiaan: aitoa seurakuntaa, jossa voisi tuntea olonsa kotoiseksi ja hyväksytyksi. Seuraavassa katkelmassa on ihastuvan ja kokeilevan mallin piirteitä.

”Eräänä aamuna Matti tuli yllättäen vastaan Jyväskylässä, vaikka hän asui Tampereella. Hän pyysi tulemaan illalla vapaakirkkoon. Meninkin ja keskustelin hänen kanssaan. Kerroin, että haluaisin tehdä jonkinlaisen ratkaisun, mutta hengelliset asiat tuntuivat sekavalta vyyhdiltä enkä saanut kaikkea millään järjestykseen. Matti antoi viisaan neuvon: tule ensin sisälle uskoon, niin sitten voit selvittää asioita rauhassa. Niinpä päätin lähteä seuraamaan Jeesusta. Se oli järjen päätös, mitään tunteita tai yliluonnollista en kokenut. Tosin mieltäni sävähdytti kyllä se, että Matti

kertoi saaneensa profetian armeijaan lähtiessään. Siinä oli kerrottu, että joku sotilas seuraa hänen elämäänsä ja tulee uskoon...” (Mies 43v.)

6.2.5 Herätyskokousmalli

Herätyskokousmallilla tarkoitetaan, emotionaalisesti kiihtyneen ihmisjoukon keskellä tapahtuvaa, äkillistä ratkaisun tarvetta. (emt; Kunto 2000, 5) Kuten mystisessä, myös herätyskokousmallissa teologia ei välttämättä näyttele kovinkaan merkittävää osaa itse kääntymisessä (James 1981, 155 - 157).

Myös herätyskokousmalli voi esiintyä yhdessä muiden mallien kanssa (emt.). Ihastuva, kokeileva ja herätyskokousmalli saattavat muodostaa mielenkiintoisen kuvion, jossa ihminen ensin tapaa mielenkiintoisen ihmisen, jonka kautta lähtee kokeilemaan yhteisön henkeä ja herätyskokouksessa, joko lopullisesti kääntyy, tai palaa muutaman päivän hurmoksellisen pyrähdyn jälkeen etsijäksi. Tällainen kuvio tosin löytyy oikeastaan vain yhdestä aineistoni tarinasta.

Useilla kirjoittajilla on kokemuksia herätyskokouksista, mutta harva kirjoittaa niistä yksityiskohtaisesti tai kokee varsinaisen kääntymisensä tapahtuneen sellaisessa. Hurmoksellinen henki yhdistettynä kriisiin ja oman elämän muutoksen haluun, muodostavat herätyskokousmallin keskeiset piirteet. Herätyskokousmalli on hyvin lähellä mystistä mallia, erona oikeastaan vain tapahtuman ryhmäluonteisuus ja ns. ”Suun tunnustuksellisuus”. ”Suun tunnustuksellisuudella” tarkoitetaan uskon ratkaisun ilmaisemista ääneen jollekulle, herätyskokousmallissa uskonnolliselle yhteisölle (Hovi 1993, 107).

Varsinainen kääntyminen tai ymmärrys omasta uskoontulosta voi kuitenkin ilmetä pienellä viiveelläkin. Seuraavan esimerkin kirjoittaja oli pitkässä rikos-, huume- ja alkoholikierteessä. Hän teki ratkaisun uskoontulostaan, halustaan muuttaa elämänsä suuntaa jo aikaisemmin vankilassa. Kääntymyksen kehitystä voidaan havainnollistaa Etsintä - luvussa esittelemäni Starbuckin (1909) kolmivaiheisen kääntymismallin avulla. Miehen kääntymys tai sen ensimmäinen eli esivaihe alkoi siitä, kun hän lähti itse,

omasta tahdostaan, mukaan päihdeongelmaisten ryhmään ja oivalsi, että elämässä on muutakin kuin se mikä on näkyvässä. Seurasi ”kuivia ja kosteita” jaksoja sekä tuskainen ja pitkä etsintävaihe. Mies alkoi käydä hengellisissä tilaisuuksissa ja ihaili uskovaisten tyyneyttä ja spontaania iloa. Miehellä muodostui uusi persoonallisuushanke raittiista, kunnollisista uskovaista. Ristiriita ihanteen ja oman elämän, linnakundin todellisuuden, levottomuuden, ahdistuksen ja arvottomuuden välillä ajoi miestä muutokseen. Hän suoritti lukion vankilassa ja oli selvästi itse päättänyt muuttaa oman elämänsä suunnan, lopullinen tapahtuma vain antoi odottaa itseään. Toisen vaiheen Starbuckin teoriassa muodostaa taitekohta tai taitekausi, jossa jännitys ja ahdistus purkautuvat, joko tietoisena ratkaisuna tai elämyksenä, johon saattaa liittyä myös näkö-, kuulo- ja tuntoaistimuksia. Tarinamme henkilöllä taitekohta muodostui vahvaksi tietoiseksi ratkaisuksi, joka ilmeni rukouksena. Kun mies siirrettiin vankilasta toiseen junalla, hän sai käsiinsä kirjasen, joka kertoi uskoon tulleesta kohtalotoverista. Mies noudatti kirjasen ohjeita, joissa kehoitettiin rukoilemaan ratkaisua elämään. Sen jälkeen mies päätyi vankilan pastorin kanssa suureen missioon, jossa varsinaisen kääntymisen koettiin tapahtuneen. Kolmannen eli jälkijakson vapautumisen, onnen ja ilon tunteet tulivat muutaman päivän viiveellä itse missiosta, ”kuin tiiliskivinä tajuntaan”. (Väyrynen 1975, 173)

”Sitten SE tapahtui Lappeenrannassa 12.2.1993. Sain tulla uskoon tai näin sen koen usko tuli minuun. Se on kokonaan Jumalan työtä ja lahjaa minulle. Jos nimittäin uskoontulo olisi ollut minusta kiinni, olisin tullut uskoon jo aikaisemmin. Omilla ansioilla tai edellytyksillä ei ole tässä mitään tekemistä. Se annettiin minulle tuona päivänä...Lappeenrannassa oli suuri missio teemanaan ‘Elämään’. Pääpuhujana oli rovasti Kalevi Lehtonen, ja kun annettiin kutsu tulla puhujakorokkeen eteen, menin sinne minäkin yhdessä pastorin kanssa. Halusin eteentulollani näyttää, että tarvitsen muutosta elämääni. Parin päivän kuluttua missiosta tiesin, että jotain uutta oli tullut elämääni...Raamattu oli ollut minulle aikaisemmin vaikea ja vastenmielinen kirja. Nyt sen sanat putoilivat kuin tiiliskivet tajuntaani. Tunne noina aamuina oli valtavan voimakas. Sain aavistuksen jostain hyvin

kaukaisesta ja valtavasta, jostain suuresta ja salaisesta mutta silti hyvin konkreettisesta ja luonnollisesta. Tunsin iloa, joka oli suurempi kuin mikään aikaisempi kokemukseni. Eräänä iltana makasin sellissäni ja hätkähtäen ymmärsin: juuri tätähän olin kuukausi sitten rukoillut...Tänään tuosta kaikesta on kulunut yli kolme vuotta. 'Elämään' -missio oli minulle todella portti elämään."(Mies 44v.)

W. H. Clark on ehdottanut teorian neljänneksi vaiheeksi konversion konkreettista ilmaisemista, jonka uskoon tullut itse suorittaa ja, joka on edellytyksenä sille, että tapahtuneesta muutoksesta tulee pysyvä. Edellisessä tapauksessa neljännen vaiheen muodosti totaalinen elämän muutos, joka alkoi välittömästi päihteidenkäytön lopettamisesta. (emt. 173)

6.2.6 Pakottava malli

Pakottava malli pitää nimensä mukaisesti sisällään aivopesua ja ajatusten kontrollointia. (Syrjänen 1993, 21 - 22) Ihmisiä pyritään ohjailemaan seurakunnan johdon taholta, eikä ihmisten omaan ratkaisukykyyn ja Jumala - suhteeseen luoteta. Pakottavaan malliin liittyy vahva, ulkopuolisilta ainakin osittain, suljettu yhteisö. Sisäpiiriläisten välillä vallitsee voimakkaat hierarkkiset auktoriteettisuhteet. Seurakunnan kontaktit ulkomaailmaan ovat ylhäältäpäin säädelyjä tai jopa kokonaan kiellettyjä. On kyseenalaista voidaanko pakotus mallin kääntymistä pitää aitona uskoontulona. Pakottava malli ei varsinaisesti esiinny, kuin yhdessä aineiston tarinoista. Pakottavan mallin piirteitä tai selvää uskonnollista vallankäyttöä esiintyy muutamissa tarinoissa.

On luonnollista, että hyvin nuoren ihmisen usko tai alkava usko mieltyy sääntöihin. Ne saattavat olla uudenlaista elämäntapaa suojaava kapalo. Elämän tukahduttajia ja kasvun esteitä ne alkavat olla vasta sitten, kun niitä ei voi tarkistaa, kun ne muuttuvat jähmettyneiksi. Suorastaan vahingollisia ne ovat silloin, kun ne toimivat yhteisön sisäisen hierarkian ja vallitsevien valtasuhteiden lujittajina, suoranaisina ihmisten vallankäytön aseina. (Karppinen 1994, 66 - 73)

Seuraavissa päiväkirjaotteita sisältävissä katkelmissa nuoreen naiseen kohdistuva uskonnollinen vallankäyttö ajaa naisen totaaliseen umpikujaan. Ymmärrettyään olleensa vallankäytön uhri hän katkaisi kaikki välinsä entiseen yhteisöönsä, aina puhelinnumeron vaihtoa myöten. Yhteisön jäsenillä kun oli tapana vielä ryhmästä irtautumisen jälkeenkin tehdä kontrolloivia tarkastussoittoja kotiin. Tarinan henkilön varsinainen kääntyminen on tapahtunut aikaisemmin jo ennen tarinan alkua tai henkilö on kotikasvatuksensa kautta oikeastaan aina ollut uskossa.

”20.3.1993...Eilen kuulin vahingossa, kun meidän johtaja sanoi Mikolle, että on hyvä asia kun seurustelu (kirjoittajan kanssa) on nyt loppu, niin Mikko voi keskittyä Jumalan antamaan tehtävään paremmin...Olenko mä niin paha ihminen, että olen ollut Mikon ja Jumalan välissä? Menin johtajallekin sanomaan, että minusta tuntuu pahalta kuulla se, mitä se oli sanonu Mikolle. Johtaja kiisti sanoneensa niin, vaan että mulla oli niin vaikea itsevihaongelma, että kuvittelin outoja..”

”16.6.1993...Koen, että mulla ei ole vapautta surra tai tuntea tai puhua tunteistani täällä kenenkään kanssa. Siispä suren yksin salaa ja kirjoitan päiväkirjaa.”

”4.10.1993 Olen Amerikassa raamattukoulussa. En vielääkään käsitä, miten jouduin tänne. En ole koskaan halunnut Amerikkaan...Mun seurakunnan johtaja sai mut ylipuhuttua tänne, sillä Jumala oli puhunu sille, että mä lähtisin Amerikkaan.”

”15.10.1994...meidät leimataan heti kapinallisiksi jos emme kaikessa myötäile johtajiamme.”

”3.10.1995 OLEN USKONNON UHRI! Lopultakin myönnän sen itselleni.”

”1.1.1996 Olen joutunut vaihtamaan puhelinnumeronikin salaiseksi, jotta ei tarvitse pelätä ns. ystävällisiä kontrollisoittoja ex-seurakunnastani.”

Auktoriteettien vahva psykologinen ohjailu ja syyllistäminen ymmärretään yleensä vasta ryhmästä irtauduttua, jälkikäteen. Tässä tapauksessa uhri sai käsiinsä uskonnonuhreja käsittelevän kirjan, josta tunnisti kieron kasvaneen yhteisön merkit. Jälkikäteen, pakotettu kääntyminen nähdään vallankäyttönä ja saatetaan ihmetellä sitä, miten Jumala on sallinut tällaista tapahtuvan. Ymmärrettyään olevansa uskonnollisen vallankäytön uhri, ihminen saattaa hyljätä uskonnollisuuden kokonaan tai hiljalleen haavojen parantuessa löytää mahdollisuuden uuteen terveeseen Jumala - suhteeseen, kuten seuraavassa näemme. (Karppinen 1994, 90) Koettelemusten jälkeen, usko näyttää vain kasvaneen ja syvenneen omakohtaiseksi, ei ulkoapäin ohjatuksi. Kirjoittaja on löytänyt Jumalallisen armon. Hänen rukouksensa ovat muuttuneet hätähuudoista siunauksen kaltaisiksi. Kirjoittaja käyttää Raamatullista erämaa - metaforaa kuvatessaan uskonkoettelemustensa jälkeistä tilaa. Koettelemukset nähdään Jumalallisena johdatuksena aitoon uskoon. Tässä mielessä kirjoittajan voidaan tulkita kääntyneen uskoon vasta tarinan lopussa.

”Olen erämaassa yksin, juomassa lähdevettä ja lepäämässä. En todellakaan ymmärrä kaikkea. Tiedän vain, että ihmeellisellä tavalla Jumala voi kääntää tämän kaiken siunaukseksi ajan myötä. Rukoukseni on muuttunut siunaukseksi ja ”Isä meidänäksi”. Elän uskon varassa. Aavistan tulevaisuuden ja toivon. Iloitsen hengittämisen vapaudesta. Armosta. Olen onnellinen pienistä asioista. Saan olla matkalla syvempään elämiseen ja aitouteen siinä vapaudessa, johon Kristus meidät oikeasti vapautti.”

7. AITO, OMAKOHTAINEN USKO

Hengelliset elämäntarinat loppuvat usein henkisen tasapainon tilaan. Jokin pitkäaikainen prosessi tai käymistila on saanut, ainakin hetkittäisen, päätöksensä. Usein kyseessä on henkilökohtaisen, aidon, uskontien löytyminen. Samalla tehdään tilit selviksi menneisyyden kanssa tai ainakin aloitetaan hidas toipuminen. Saavutetaan se paikka, josta elämäntarina on kirjoitettu - nykyisyys. Nykyisyys näyttäisi olevan suhteellisen onnellinen paikka. Nyt ollaan siinä paikassa, josta suunnistetaan tulevaisuuteen - Aineistoni perusteella, usein luottavaisin mielin, vailla varmuutta.

Hengellisten elämäntarinoiden käännekohtana tai kliimaksina, kääntymisen lisäksi, voidaan pitää subjektiiviseen, omakohtaiseen, uskoon murtautumista. Itse asiassa, hengelliset elämäntarinat ovat pitkälti rajan vetoa aidon ja epäaidon uskon välillä. Ne ovat kertomuksia omakohtaisen ja aidon uskon tai Jumalallisen johdatuksen löytämisestä - Tie, totuus ja elämä, tai ainakin toivon kipinä.

Tämän luvun tarkoituksena on vetää raja aidon ja epäaidon uskon välille. Tarkoitukseni ei ole pyrkiä kirjoitusten taakse ontologiselle tasolle, se olisi mahdotonta. Kysymys on aidon uskon edellytysten kuvaamisesta siten, kuin kirjoittajat ovat ne kokeneet. Pyrin selvittämään, mitkä asiat mahdollistavat henkilökohtaisen Jumala - suhteen löytymisen. Aloin analysoimaan aineistoa esittämällä kysymyksen: Millainen on tavoiteltava, hyvä ja aito omakohtainen Jumala - suhde?

7.1 Aidon omakohtaisen uskon edellytykset

Antti Räsänen (2002, 182 - 187) mukaan kypsä uskonnollinen vakaumus sisältää neljä osittain toistensa kanssa päällekkäistä elementtiä: hengellinen elementti, sosiaalinen elementti, psyykinen elementti ja rationaalinen elementti. Hengellisellä elementillä Räsänen tarkoittaa omaa hengellistä aktiivisuutta ja vastaanottavuutta. Sosiaalinen elementti on oman vakaumuksen soveltamista, toiminnallisuutta; oman vakaumuksen käytännöllistä soveltamista, jokapäiväisessä elämässä, lähimmäisen rakkauden muodossa. Sosiaalinen elementti pitää sisällään myös tietyn saavutetun autonomisuuden

tai riippumattomuuden suhteessa toisiin ihmisiin ja heidän mielipiteisiinsä. Psykkinen elementti on oman vakaumuksen pohtimista ihmisen sisäisen maailman ja psykkinen hyvinvoinnin kannalta. Vakaumuksen rationaalisuudella, siis rationaalisella elementillä Räsänen tarkoittaa elämäkatsomuksen johdonmukaisuutta ja selkeyttä. Oman vakaumuksen on oltava punnittu, harkittu ja syvällisesti koettu asioiden tarkastelutapa. Oma vakaumus on kyettävä perustelemaan järkipärisesti itselle ja toisille.

Kypsan uskonnollisuuden elementeistä etenkin sosiaalinen, psykkinen ja hengellinen elementti painottuvat elämäkerroissa. Varsinkin sosiaaliseen elementtiin liittyvät kokemukset, koettelemukset ja auktoriteettien ikeestä autonomiseen uskoon murtautuminen ovat esillä useissa tarinoissa. Uskon tulee olla omakohtaista, yhteisön käyttämisen yläpuolella olevaa, sekä lisäksi inhimillistä ja todellista. Sen tulee näkyä tekoina - lähimmäisen rakkautena jokapäiväisessä elämässä. Sen tulee olla itsekriittistä ja rehellistä itseä, toisia ja Jumalaa kohtaan. Uskon perusteltavuutta ei niinkään painoteta. Omakohtaisen uskon omaavat ovat ymmärtäneet uskon perustelemisen mahdottomuuden ja toisaalta myös tarpeettomuuden. Kypsyys näkyy maltillisuutena. Kypsää uskoa ei tarvitse puolustaa aggressiivisesti.

Monet Räsänen elementeistä kiteytyvät erään kirjoittajan siteeratessa filosofi - teologi Dorothee Sönnenin (1996) muistelmia *Vastatuuleen*. Lainauksessa ilmenee merkittävä epäkohta, joka esiintyy useiden kertomusten punaisena lankana tai sivulauseissa tavalla tai toisella. ”*Kristillinen Jumala jää usein ruumiittomaksi taivaalliseksi olennoiksi, joka on historian voittojen ja tappioiden ulkopuolella ja jonka vain yksilöt kokevat, oman yksilöllisen onnensa kannalta. Tämä Jumala on idealistinen Jumala, jolla ei ole enempää ruumiillista kuin yhteiskunnallistakaan ulottuvuutta. Tämä Jumala ei tahdo olla tekemisissä sen kanssa, mitä tapahtuu ruumiille, materialle ja yhteiskunnallisille rakenteille.*”

Murtautuminen henkilökohtaisen uskon alueelle on pitkän käymistilan, prosessin lopputulos. Ei kuitenkaan lopputulos siinä mielessä, että tästä eteenpäin kaikki olisi selvää. Elämä jää pohjimmiltaan aina mysteeriksi. Usko ja elämä ovat jatkuvaa kasvua, henkilökohtaisen Jumala - suhteen syvenemistä.

Muutos käymistilaan alkaa usein syvästä henkilökohtaisesta oivalluksesta, joka laukaisee identiteettikriisiin, jossa oma elämä, sen perusta, arvot ja Jumala - kuva kyseenalaistetaan. Söllenia lainannut kirjoittaja kuvaa elävästi hetkeä, jolloin hänen oli kyseenalaistettava oma tiensä, totuutensa ja elämänsä.

”Kun seurasin muidenkin uskovien elämää, näin saman ilmiön. He olivat onnellisia ja varakkaita. Jumalalla meni hyvin, koska meillä meni hyvin, ajattelin. Pikku hiljaa tuokin kuva mureni...Ajelin uudella Mersullani kuunnellen hengellistä musiikkia kasetilta. Yhtäkkiä silmäni osuivat vanhaan naiseen, joka oli kyyristynyt roskakorin päälle... Hetken kuluttua hän nousi roskakorin päältä puolikas ruisleipä ja banaani kädessään.. Hän söi ne ahnaasti ja jatkoi matkaansa. Tuo nainen piirtyi sieluuni iäksi. Aloin tuntea itseni levottomaksi. Ei voinut olla oikein, että uskovaiset kiittävät Jumalaa uusista autoista ja kesämökeistä, kun toisilla ihmisillä ei ollut edes jokapäiväistä leipää.”(Mies 38v.)

7.1.1 Hengellinen elementti

Hengellisellä elementillä tarkoitetaan uskon hengellistä sisältöä. Se on jaettavissa kahteen alakategoriaan, jotka ovat toisilleen vastakkaiset; hengellinen toimeliaisuus ja hengellinen vastaanottavuus. Hengellisellä toimeliaisuudella tarkoitetaan ihmisen henkilökohtaista halua ja aktiivisuutta käsitellä hengellisiä kysymyksiä. Jokapäiväisessä elämässä se näkyy itsenäisyytenä Jumala - yhteyden hoidossa. Hengellisesti toimeliaalle ihmiselle on muodostunut aktiivinen tapa elää monipuolisesti uskoaan; rukoilla, etsiä vastauksia ja hengellistä täyttymystä. Raamattua luetaan itsenäisesti, aktiivisesti vastauksia ja syvempää Jumala - suhdetta etsien. Tuija Hovi on korostanut konversiota käsittelevässä pro gradu-tutkielmassaan uskon työstämisen tärkeyttä. Kyse on nimenomaan henkilökohtaisesta hengellisestä aktiivisuudesta, jota Hovin haastateltavat korostivat välttämättömänä (Hovi 1993, 103). Konversion kautta saavutettu ”uusi elämä” ei ole itsestäänselvyys, vaan vaatii jatkuvaa hoitoa. Se muokkautuu yhä

uudestaan uusissa ongelmatilanteissa. Oman uskonelämän hoitaminen on pyrkimystä hengelliseen kasvuun, syvempään Jumala - yhteyteen.

Helena Helve (1987) korostaa ajattelun kehitystä omakohtaisen uskon syntymisessä. Kaikkien aineistoni tarinoiden yhtenä yhteisenä nimittäjänä voidaankin pitää henkilökohtaista hengellistä kasvua. Seuraavan lainauksen kirjoittaja on oikeastaan vielä ”entisen elämänsä” arvista toipumassa ja siten vasta kurkottamassa kohti omakohtaista uskoa. Lainauksessa yhdistyvät itsensä löytäminen, ihmisenä kasvaminen, omakohtaisen uskon haaste ja siihen vastaaminen, jonka kirjoittaja asettaa tarinansa lopussa tulevaisuuden päämääräkseen. Usko on syvenevä prosessi, mutta siitä lisää psykologista elementtiä käsittelevässä luvussa.

”Tänä päivänä suurin kysymykseni onkin: Kuka minä olen? Enää en etsi Jumalaa, vaan nyt etsin itseäni Hänen kuvanaan. Joudun miettimään, mitä uskoni minulle tänään konkreettisesti merkitsee. Enää en voi puhua toisten sanoilla, vaan minun on löydettävä omat sanani, oma tapani kokea asiat ja omat mielipiteeni, sillä tähän asti ne ovat olleet minulta hukassa. Se prosessi on kesken, oikeastaan vasta alussa. Hengellinen elämäkertani jatkuu yhä...” (Mies 39v.)

Toinen alakategoria, hengellinen vastaanottavuus, ilmentää edelliselle vastakkaista ajattelutapaa. Ihminen ei ole toimiva subjekti, vaan objekti, vastaanottavainen hengellisyydessään. Tietoisuus Jumalan rakkaudesta luo tunteen, jossa ei tarvitse pinnistellä tai yrittää. Tätä alakategoriaa kuvaa syvä luottamus. (Räsänen 2002, 182 – 187) Synti ei enää merkitse yksittäisten tekojen kyttäämistä, se on ennen kaikkea olemista; perisyntisenä olemista Jumalan armossa. Kypsä vakaumus perustuu rakkauteen ja sellaisenaan hyväksytyksi tulemisen tunteeseen - Sanalla sanoen armoon (emt.).

”Sä lupasit, oi Herra, myös että erämaa saa kerran kevään kauniin...” Olin tosin ennenkin tuntenut armon kosketuksen mutta ollut liian hyvä sitä omistamaan. Muistin lapsuuden kotini anteeksiannon kokemuksen. Minussa oli säilynyt koskematon muisto tuosta tunteesta, ajattomuuteen

*ripustetusta tuokiosta, jonka Jumalan armoon suostuminen
toi minulle takaisin.”(Nainen)*

7.1.2 Sosiaalinen elementti

Sosiaalinen elementti sisältää nimensä mukaisesti ne käsitykset, joissa kypsää vakaumusta pohditaan yhteiskunnallisella tasolla, yksilön sosiaalisuuden näkökulmasta - Mitä hengellisyys merkitsee yksilölle hänen eläessään toisten ihmisten kanssa sosiaalisessa yhteydessä. Hengellisen elementin tavoin sosiaalinen elementti on jaettavissa kahteen alakategoriaan: riippumattomuus ja toiminnallisuus. Edellisellä tarkoitetaan vakaumuksen autonomisuutta. Ihminen, joka omaa kypsän hengellisen vakaumuksen rohkenee olla riippumaton toisten ihmisten mielipiteistä. (emt.)

Niin Antti Räsänen (2002, 184) tutkimuksessa, kuin omassa aineistossanikin kypsä uskonnollinen vakaumus nähtiin myös yksilön ja toisten ihmisten välisenä asiana. Sen tulee näkyä konkreettisesti ihmisten välisissä suhteissa. Se on muutakin, kuin yksityisen ihmisen ja Jumalan välinen asia. Uskonnollisten ohjenuorien ja Jeesuksen oppien on konkretisoiduttava inhimillisyytenä ja lähimmäisen rakkautena, muuten oltaisiin tekopyhiä tai ulkokultaisia. Sosiaalisella toiminnallisuudella tarkoitetaan yksinkertaisesti sitä, että ihminen toimii käytännön elämässä uskonsa mukaisesti. Mielenkiintoista on, että Jeesuksessa halutaan nähdä myös yhteiskunnallinen, ihmisten parissa vaikuttanut, ihmisarvon ja oikeudenmukaisuuden puolesta taistellut Jumalan poika.

Seuraavan lainauksen kirjoittaja kävi läpi syvän masennuksen, jonka jälkeen hän löysi uskonsa uudelleen. Uusi usko tai tapa suhtautua uskontoon on entiseen verrattuna huomattavasti konkreettisempaa. Kirjoittaja peräänkuuluttaa totuudellisuutta, avoimuutta ja ennen kaikkea rehellisyyttä itseä kohtaan. Hän on siirtynyt voimallisesta julistamisesta kohti tasapainoisempaa pelkistettyä elämää – kohti hiljaisuutta ja mietiskelyä. Eräässä kirjoittajan lauseessa ”*En usko aitoon hengellisyyteen ilman aitoa inhimillisyyttä*” tiivistyy koko aineiston olennaisin sanoma. Uskon on oltava myös konkreettisia tekoja.

Ihmiset kaipaavat aitoa yhteyttä, niin kanssaihmiisiin, kuin korkeampiin voimiinkin. Näiden kahden yhdistyminen ja konkretisoituminen jokapäiväisessä elämässä, kultaisen säännön periaatteiden mukaisesti lähimmäisen rakkaudessa, on ehdottomasti yksi aineiston keskeisimmistä sisällöistä.

”Se oli valtava kokemus. Tajusin, että olen Jumalan rakastama ja hyväksymä. Ymmärsin myös, että minulla on oikeus elää sellaisena kuin olen. Tuosta hetkestä alkaen aloin lukea Raamattua aivan uudella tavalla. Minua ei enää kiinnostanut vain hengellinen yhteys, vaan Raamatun ilmoittama inhimillinen sitoutuminen toistemme kuorman kantamiseen. Mitä enemmän asiaa tutkin, sitä vakuuttuneemmaksi tulin siitä, että hengellisyys ilman konkreettisia ilmenemismuotoja on ahdistavaa ja kasvotonta.”(Mies 38v.)

Seuraavassa lainauksessa yhdistyvät sosiaalinen elementti ja hengellinen elementti. Uskon on oltava konkreettisia tekoja, sisäisestä maailmasta kumpuavaa lähimmäisen rakkautta. Kirjoittaja on myöhemmällä iällään saavuttanut riippumattomuuden toisten tuominnalta ja elää aktiivista henkilökohtaista Jumala - suhdetta vailla seurakuntayhteyttä. Tekopyhyys ja teennäisyys eivät kuulu rehelliseen ja totuudelliseen uskoon.

”Nuorempana olin epätoivoinen, koska toisaalta olisin halunnut kuulua uskovaisten joukkoon ja niihin, jotka pääsevät taivaaseen, mutta en voinut hyväksyä sellaista elämää, jota näin. Ymmärrän vasta nyt aikuisena, että on helpompaa nähdä toisissa niitä ominaisuuksia, joita ei itsessä voi hyväksyä ja toisten synneistä on helpompi tehdä parannusta kuin omista.”(Nainen 47v.)

Saara Karppisen (1994, 9) mukaan on yleistä, että oma yhteisö ja sen tavat idealisoidaan ja kaikki negatiivinen sijoitetaan toisiin ihmisiin ja yhteisöihin. Tämä ei kuitenkaan ole aitoa uskonnollisuutta, jossa lähimmäisen rakkaus olisi konkreettinen tosiasia. Toisten ihmisten uskoa tulee kunnioittaa. Heidät tulee ymmärtää erillisiksi ihmisiksi, joita ei saa

ohjailta. Toinen ihminen on nähtävä itsestä erillisenä yksilönä, jolla on oikeus omaan uskoonsa. Ihmiset ovat muutakin kuin uskonnollisen käännytyksen kohteita. Eri ihmisille sopii erilainen uskonnollisuus. Siksi on olemassa erilaisia uskontokuntia ja seurakuntia. Ihmisten Jumala löytyy eri paikoista, toisen Jumala löytyy luonnosta, toisen seurakunta yhteyden kautta. Jumalaa voidaan lähestyä monin eri tavoin. Seurakuntien ja ihmisten välillä voi olla suuria eroja, jopa ymmärtämättömyyden kuilu. Toiset tarvitsevat rajoja, toiset vapautta. Säännöt tuovat turvallisuutta, mutta vaarana on ajautua lakihenkisyyteen, jossa Raamatun luetaan kirjaimellisesti ja uskonnosta tulee suorittamista. Lakihenkisyydestä vapautuminen ja oman minuuden etsintä ovat tärkeitä hengellisten elämäntarinoiden teemoja, joista kirjoitetaan jokaisessa aineistoni elämäntarinassa.

7.1.3 Psyykkinen elementti

Psyykkisellä elementillä tarkoitetaan uskonnollisuuden pohtimista ihmisen sisäisen maailman ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Psyykkisen elementin kaksi alakategoriaa ovat elämän laatu ja prosessi.

Elämänlaadulla Räsänen (2002) tarkoittaa kypsän uskon elämänlaatua kohentavaa puolta. Kypsä usko antaa levollisen ja rauhallisen mielen; tuo seesteisyyttä elämään. Kypsän uskon edellytyksenä voidaan pitää myös oman itsen hyväksymistä kaikkine puutteineen.

Asioiden liika hengellistäminen saattaa ajaa ihmisen väärille raiteille, jolloin uskosta ja Raamatusta etsitään ja löydetään selitys kaikkeen. On tärkeää, että ihminen ymmärtää, etteivät kaikki ongelmat ole hengellisiä, vaan on myös psykologisia ongelmia, joihin on psykologisia ratkaisuja.

*”Myöhemmin aloin huomata, etteivät tässä näytelleetkään
osaansa jotkut hengellisen elämän tasot vaan luonteet ja*

luonnevääristymät, jotka seuraavat uskovaista ”kuin hai laivaa”. Kaikki ongelmat eivät olekaan hengellisiä vaan myös psykologisia, ja niihin on sanottavansa muillakin kuin sielunhoitajilla.” (Mies 58v.)

Psykologisen elementin toisella alakategoriolla, prosessilla, tarkoitetaan kypsän uskon vakaumuksen syntymistä elämäkokemuksellisten prosessien tuloksena. Se on jatkuva, syvenevä prosessi, jossa ihminen hiljalleen lähenee Jumalaansa. (Räsänen 2002, 182 – 187)

Asteittaisten kääntyjien lisäksi, äkillisen kääntymisen tai uskoontulon kokeneet siistavallaan myös jatkavat asteittaista kääntymistä, kohti kokonaisvaltaisempaa ja omakohtaisempaa uskoa. Näin kääntymisen olisi elinikäinen, syvenevä, prosessi.

Kasvaminen lapsekkaasta uskosta kohti avarampaa uskonnollisuutta on hidas prosessi, jossa Jumalan olemus, suunnitelmat ja mielipiteet eivät enää olekaan ihmisen tiedossa - Jumala ei ole enää ihmisen kaltainen. Ymmärretään, ettei Jumalaa voida ymmärtää, käsittää, todistaa tai selittää. Ihmiselle ominainen vapaus ja vastuu katoaisivat, jos yliluonnollinen paljastettaisiin kokonaan. Jumala on paljon enemmän, kuin kokemuksemme ja tulkintamme siitä.

”En hyväksyisikään enää sitä, että Jumala voitaisiin todistaa ja selittää. Sellainen Jumala ei voisi olla mitään muuta kuin ihminen itse, kuten Martti Lindqvist sanoo. Ihmiselle ominainen vapaus ja vastuu katoaisi, jos yliluonnollinen paljastettaisiin kokonaan. Olen oppinut myös ymmärtämään, ettei Jumalasta saa tehdä kuvaa eli nykykielellä sanottuna määritellä häntä liian tarkkaan. Olen oppinut hyväksymään sen, että erilaiset ihmiset edustavat vain itseään, eivät Jumalaa. Minun on kuljettava oma tieni. Minulla on omat mielipiteeni enkä anna joidenkin ihmisten rajoittuneisuuden kahlita itseäni. Puolustan tietysti myös muiden oikeutta omiin mielipiteisiinsä. En tunne enää syyllisyyttä

näkemyksistäni, sillä itse seison tai kaadun Jumalani edessä.”(Mies 43v.)

Kypsä uskonnollisuus kestää epäilyä. Usko ei ainoastaan saa, vaan sen kuuluukin joutua kriisiin. Ristiriitoja ei suljeta pois, vaan käsitellään osana elämää (Karppinen 1994, 226). Rohkeus käsitellä kompleksisia ongelmia, valmius epäillä ja etsiä uutta, kyky itsekritiikkiin, sekä oman epätäydellisyyden myöntämiseen ilmaisevat syvää, koeteltua uskonnollista vakaumusta. (Räsänen 2002, 198)

Seuraava kirjoittaja päättää tarinansa yhteenvedon oman uskonnollisen elämänsä kehityksestä. Lainauksessa esiintyy useita Saara Karppisen (1994) *Ahtaasta uskosta avarammalle* - kirjassa kuvaamia henkisen ja hengellisen aikuisuuden tunnusmerkkejä. Ihmisen ei tarvitse ylläpitää Jumalan suosiota hyvillä teoilla, myönteisillä tunteilla, vahvalla uskolla, ahkeralla Raamatun lukemisella ja rukoilemisella. Jumala ei lakkaa olemasta ja vaikuttamasta, vaikka ihminen epäilisikin Häntä. Hän ylläpitää minua, en minä Häntä. Kypsempi eheys ei synny ristiriitoja torjumalla. Kaikkia ristiriitoja ei ehkä kyetä ratkomaan, mutta niitä ei enää koeta uskon uhkiksi. (Karppinen 1994, 228 - 229)

”Voipa sanoa, että uskontieni on pikkuhiljaa kulkenut ihmisten edestä ”Jeesuksen silmiin heliin”, jossa kuulutaan vanhurskautettavan jumalattomia. Rukouksissa ei tarvitse ansaita Jumalan mielisuosiota, ei osoittaa uskovaisille tosiuskovaisuuttaan, vaan saa jopa tyytyä muutamaan huokaukseen ja kiitokseen. Jumalaa ei enää tarvitse puolustella. Hän näyttää pysyvän pystyssä ilman pönkittelyjämme. Vaikemme osaa kaikkea selittää, hänen valtakuntansa ei sorru. Ei muutenkaan tarvitse kovin paljoa käsittää uskonasioita, kun Paavalillekin riitti ”puolittain” ymmärtäminen. Meitä ei pelasteta uskomme tähden vaan Kristuksen tähden. Usko horjuu, kaikki mikä on ihmisistä horjuu. Siinä jotakin, mikä on jäänyt vaskoolin pohjalle elämän kultapuroilla istuskellessa.”(Mies 58v.)

7.1.4 Rationaalinen elementti

Rationaalinen elementti ilmenee Räsäsellä ennen kaikkea uskon ja oman vakaumuksen perusteltavuutena. Oma vakaumus on kyettävä perustelemaan muille (Räsänen 2002, 186 – 187). Tämä ei kuitenkaan ole oman aineistoni perusteella kovinkaan oleellista kirjoittajille. Toisaalta, koska kirjoituskilpailu on ollut yleiskristillisen aikakausjulkaisun järjestämä, kirjoittajat eivät ehkä koe uskonsa perusteltavuutta niin tärkeänä. Useinhan on niin, että uskonnolliset ihmiset joutuvat perustelemaan vakaamustaan nimenomaan ateisteille tai agnostikoille. Rationaalinen elementti ilmenee aineistossani teodikea - ongelman käsittelynä, raamatun kommentaarien lukuna ja oman uskon vaiheiden reflektointina.

Räsänen tutkimuksessaan käyttämät esimerkit rationaalisesta elementistä voidaan mielestäni luontevasti sisällyttää myös muihin elementteihin. Räsänen esimerkiksi sijoittaa tutkittavan kommentin ”*Elämän perusasioista olis valmis keskustelemaan*” (Paula) rationaaliseen elementtiin. Mielestäni se voidaan aivan yhtä hyvin sijoittaa sosiaaliseen. Myös kommentti ”*Kypsää uskoa (ei) tarvitse aggressiivisesti puolustaa*” (Mauri) voidaan mielestäni tulkita sekä psyykkiseen, että sosiaaliseen elementtiin kuuluviksi. (Räsänen 2002, 187) (Maurin lainauksen suluissa oleva [ei] lisätty ymmärrettävyyden vuoksi)

Osa kirjoittajista, etenkin korkeammin koulutetut ja pitkälle aikuisuuteen ehtineet, käsittelevät uskon asioita, hengellisyyttä, Jumala suhdettaan ja aidon uskonnollisuuden kysymystä myös analyyttisellä tasolla reflektoiden järjen ja uskonsa suhdetta. Etenkin kärsimyksen ongelma eli teodikea - ongelma saa osakseen paljon kommentointia. Lähes jokaisessa elämäntarinassa siihen ainakin viitataan ohimennen. Teodikea - ongelmallahan tarkoitetaan Jumalan hyvyyden ongelmaa. Jos Jumala on kaikkivaltias ja absoluuttinen hyvä, miksi maailma on täynnä kärsimystä. Kärsimyksen ja Jumalan hyvyyden välisen suhteen käsittely liikkuu aina maallisista ja arkisista pettymyksistä koko maailman tilannetta luotaaviin pohdiskeluihin.

”Ensimmäiset vahvat muistikuvat hengellisestä etsinnästä ovat ajalta, jolloin olin kymmenen vanha. Mietin silloin kovasti elämän epäreilua: kuinka erilaiset lähtökohdat

*me ihmiset olemme syntymässä saaneet. Mieltäni vaivasi se
suunnaton kärsimys, joka oli kohdannut monia ihmisiä,
viattomia lapsiakin. Tahdoin uskoa hyvään,
kaikkivaltiaaseen Jumalaan, mutta tämä kärsimyksen
ongelma häiritsi luottamustani Häneen.”(Nainen 32v.)*

*”Osaksi omistamani firma meni konkurssiin 1993. Jouduin
miettimään aivan uudelleen suhteeni Jumalaan. Onko
Jumala edes olemassa ja jos on, miksi hän ei puutu
tällaisiin käytännön asioihin...Käsittämättömäksi on
edelleen jäänyt, miksi Jumala sallii uskoville ikäviä
asioita.”(Mies 43v.)*

Uskoa ja Raamattua kommentoiva kirjallisuus toimii useissa tarinoissa kirjoittajien mieltä ja elämää tasapainottaen ja eheyttäen. Kommentoivan kirjallisuuden kautta luottamus omiin arvostelmiin ja mielipiteisiin kasvaa. Asioita aletaan pohtia, niistä keskustellaan ja etsitään vastauksia myös pääntasolla. Kommentaarien ja hengellisesti kypsiksi koettujen ja läheisten ihmisten (esimerkiksi pappi tai läheinen ystävä) kautta voidaan vapautua kaavamaiseen uskoon liittyvästä suorittamisesta ja silmänpölystä.

Edellisen ja seuraavan katkelman kirjoittaja hankki edellisen katkelman tapahtumien jälkeen ystävänsä suosituksesta käsiinsä Heikki Räisäsen uskoa käsittelevää kirjallisuutta, jonka avulla hän alkoi käsitellä omaa suhdettaan Raamattuun. Aikaisemmin hän oli pitänyt Raamattua yhtenä ristiriidattomana kokonaisuutena. Kommentoivan kirjallisuuden ja seurakuntansa pastorin kanssa käymien keskustelujen kautta hän löysi uutta syvyyttä uskoonsa ja teki uskonelämänsä kannalta merkittävän oivalluksen.

*”...Häneltä opin se , että en niinkään usko Raamattuun
vaan Raamatun takana olevaan Jumalaan. Raamattu tuli
paljon elävämmäksi ja kiinnostavammaksi, kun en lukenut
sitä enää kuin satukirjana, jota ei saanut epäillä.”
(Mies 43v.)*

Kuten psyykkisen elementin yhteydessä jo totesimme, uskon asioita voi ja tulee myös epäillä. Itse asiassa, uskonnolliseen uskoon tai oikeastaan mihin tahansa uskoon kuuluu epävarmuus ja epäily. Uskon käsite sisältää epäilyn. Usko ilman epäilystä tai epävarmuutta ei ole uskoa, vaan tietoa. (Saarinen 1985, 316 - 318) Epäilyn ja kriittisyyden ei kuitenkaan tarvitse merkitä sitä, että Raamatun keskeiset totuudet olisivat vain myyttejä, jotka kirkastavat ytimen riippumatta siitä ovatko tapahtumat historiallisesti totta. Kirjoittaja näkee Raamatun ristiriitaisuuden hyvänä asiana. Hänen mukaansa ristiriitaisuus pitää ihmiset nöyrinä ja estää sen, että joku ottaisi hengelliset totuudet kokonaan omaan haltuunsa.

Hengellisten elämäntarinoiden kirjoittajat eivät koe Järkeä ja uskoa toisiaan poissulkeviksi vastakohtiksi, molempia tarvitaan. Terve järjen käyttö suojelee vahingoittavalta uskonnollisuudelta ja tuo vivahteita, sekä syvyyttä uskoon. Järki toimiikin usein tarinoissa vääristyneiden Jumala - kuvien rikkojana. Sen käyttö tai jokin perustavaa laatua oleva oivallus onkin monen tarinan käänne, mahdollisuus kasvuun ja kokonaisvaltaiseen eheytymiseen.

”Hakeuduin viikottaiseen terapiaan, jossa vihdoinkin kykenin kohtaamaan itseni. Kävin läpi omia rooleja ja motiivejani. Uskalsin tuoda julki vihani Jumalaa kohtaan. Suurimpia löytöjäni on ollut yliminän vaikutuksen havaitseminen. Tajusin yliminäni edustaneen vaativaa ja rankaisevaa Jumalaa. Itseasiassa se olin ollut minä itse, joka olin päättänyt mikä oli oikein ja väärin, olin ottanut Jumalan, tuomarin paikan ja itse tilanteiden mukaan palkinnut ja rankaissut itseäni.”(Nainen 32v.)

YHTEENVETO

Olen käsitellyt hengellisiä elämäntarinoita kolmen teeman kautta Jari Eskolan esittämän teoriasidonnaisen tutkimustavan ohjaamana. Tutkimukseni keskiössä on ollut uskonnollinen kokemus ja kehitys lapsuudesta kohti kypsää uskonnollista vakaumusta. Tutkimukseni teemat muodostavat uskonnollisen ihmisen elämänkaaren aina lapsuudesta aikuisuuteen, jota pyrin tässä luvussa kokoamaan yhtenäisemmäksi kokonaisuudeksi. Sen jälkeen, tarkoitukseni on pohtia aineiston kirjoituksista esiinnoussutta aidon yhteisöllisyyden kaipuuta.

Lapsuuden uskonnollinen kasvatus, lapsuusajan usko ja lapsuus yleisemminkin esiintyvät kertomuksissa tärkeänä ajanjaksona. Lapsuudessa kylvetään tulevan uskonnollisen elämän siemenet. Mm. uskontopsykologi Hjalmar Sunden painottaa ympäristön merkitystä uskonnollisiin perinteisiin sosiaalistumisessa. Lapsuuden kasvuympäristön merkitys on ratkaiseva, sekä lapsuuden ja nuoruuden, että myöhemmin aikuisuuden uskonnolliselle elämälle. (Holm 1993, 38; Sunden 1959)

Suurin osa (15) aineistoni kirjoittajista, koki lapsuuden uskonnollisuuden ahdistavana. Lapsuuden tukahdutetut tai tyydyttämättömät tunteet ja ahdasmielinen julistuskeskeinen uskonnollisuus, joka perustuu Jumalalla ja helvetillä pelotteluun jättävät jälkensä aina aikuisuuteen saakka. Lapsuudessa uskonnollista ahdistusta kokeneita yhdistää kodin suorituskeskeinen ja kaavamainen uskonnollisuus, jonka keskiössä on vanhemmilta opittu tuomarimainen Jumala - kuva. Tällöin synti - käsitteen tekokeskeisyys ja lakihenkisyys korostuvat myöhempää uskonnollista kehitystä varjostavina tekijöinä. Tukahduttamalla omat tarpeet ja negatiiviset tunteet lapset ajautuvat helposti miellyttämään vanhempiaan ja uskonnollista yhteisöään. Jumala - kuvan vastinparina voidaan pitää minäkuvaa. Jos Jumala - kuva on ankara, myös minäkuvan täytyy olla sellainen. Tällöin minä tai yleisemmin koko ihminen nähdään pahana tai ainakin jatkuvasti lankeamaisillaan syntyin. Tällainen on lapselle henkisesti erittäin raskasta ja edesauttaa Sundenin (1959) mukaan ns. jumalanlapsenlapsiproblematiikan syntyä.

Vanhempien liian auktoriteettimaisesta uskonnollisen perinteen välittämisestä johtuva jumalanlapsenlapsiproblematiikka heijastuu henkisenä kodittomuutena nuoren irtautuessa lapsuuden kodistaan. Jumalanlapsenlapsiproblematiikka oikeastaan vasta puhkeaa kukkaansa lapsen kokeillessa omia siipiään suuressa maailmassa. Oman tien löytäminen on vaikeaa, kun oma tahto on nujerrettu pelolla lapsuudessa. Tästä seuraa pitkä ja tuskallinen hengellisen etsinnän vaihe, jossa nuori usein tuntee syyllisyyden tunteita lapsuudessa istutetun tuomarimaisen Jumala - kuvan johdosta. Hän pyrkii tekemään pesäeroa lapsuuteen, harhailee vailla suuntaa ja etsien hengellistä kotiaan. Nuori kokeilee erilaisia hengellisiä yhteisöitä erilaisista New-age liikkeistä, jopa parapsykologiasta ja meditaatiosta aina perinteisimpiin uskonnollisiin liikkeisiin.

Etsintävaihe on se elämänvaihe, josta aineistoni hengellisissä elämäntarinoissa kirjoitettiin määrällisesti eniten. Tämä on luonnollista, sillä edeltähän etsintävaihe kriiseineen yhtä hengellisten elämäntarinoiden käännekohtaa, kääntymystä uskoon. Etsintää kuvataan yksityiskohtaisesti kriisistä kriisiin. Kurjuuden korostaminen alleviivaa tulevan muutoksen kokonaisvaltaisuutta ja muodostaa tarinoihin selkeän jännitteen.

Lapsuuden perusturvattomuus ja käsittelemätön pelko saattavat ilmetä myös itseensä käpertymisenä. Monet kokivatkin jo lapsuudesta juontuvia ulkopuolisuuden tunteita ja yksinäisyyttä etsintävaiheessa. Myöskään omia esimerkiksi epäuskon tunteita voi olla vaikea näyttää uskonnollisessa yhteisössä, joka on täynnä iloisia uskostaan säteileviä nuoria. Jumalan muotoinen tyhjiö rinnassa ei ota täytyäkseen.

Tienä kääntymiseen toimii synnintunnon herääminen. Synnintunnon heräämistä voidaan pitää etsintävaiheen merkittävimpana muutoksena ihmisessä. Synnintunnon herääminen laukaisee syvän, monissa tutkimuksissakin käsitellyn, (ks. mm. Syrjänen 1993) kääntymystä edeltävän kriisin, johon saadaan vastaus vasta jumalallisen armon, syntien anteeksiannon myötä.

Synnintunnon herätessä ihminen kasvaa moraaliseksi subjektiksi. Moraalisena subjektina ihminen joutuu kohtaamaan itsensä vapaana tahtona, tietoisena ymmärryksensä vastuusta, syntisenä Jumalan edessä. Tillichin (1983) mukaan synnintunnon herätessä ihminen saa kosketuksen inhimillisen olemuksensa ”hiljaiseen ääneen”, jonka Jumala on ihmiseen luomisessa asettanut. Tietoisena vastuustaan, ihminen voi pyrkiä tietoisesti seuraamaan ”hiljaista ääntään” ja tavoitella parannusta elämäänsä. Vasta synnintunnon herättyä ihmisen on mahdollista ymmärtää Raamatun sanomaa henkilökohtaisesti, suhteessa omaan elämäänsä. Vasta nyt hän pystyy ymmärtämään uskonnollista tilannettaan vapaana tahtona, jolla on valintansa mukaan mahdollisuus, joko hyvään tai pahaan, eheytymiseen tai tuhoutumiseen (Laitinen 2002 101 – 106). Synnintunnon herääminen ja kääntymystä edeltävä kriisi eivät näyttäisi kuitenkaan olevan välttämättömiä uskoontulon kannalta. Yhdessä aineistoni tarinassa Jumala löytyy luonnosta. Itse kääntymys tapahtuu ns. pystymetsästä, eli ilman teologiaa, voimakkaan kaikkeuden kanssa yhteenkuuluvuuden tunteen saattelemana. Tarinan henkilö ei käy läpi syvää kriisiä, eikä korosta synnintunnon heräämiseen liittyviä tunteita. (Ks. Kääntymys-luku, Mystinen kääntyminen)

Uskoontuloa edeltävä kriisi edeltää hengellisten tarinoiden käännekohtaa ja on kääntymisen äkillisyydestä riippuen joko lyhyt ja voimakas tai pitkä ja tuskallinen. Lopulta on kuitenkin vaikea sanoa tai eritellä tarkasti milloin synnintunto herää. Mistä alkaa juuri kääntymistä edeltävä, useissa uskontopsykologisissa tutkimuksissa mainittu lopullinen, kriisi. Monissa elämäntarinoissa kääntyminen on asteittaista, jolloin henkilökohtaista kriisiä on saattanut kestää pitkään, mahdollisesti useita vuosia.

Kääntyminen on hengellisten tarinoiden ehdoton kliimaksi. Pitkällinen etsintävaihe saapuu ainakin osittaiseen päätökseensä. Uskoontulo toimii kirjoittajien elämän taitekohtana. Sen kautta jäsennetään aikaisempi, ”vanha elämä” ja ”uusi elämä” uskovaisena. Se, mitä hengelliseen elämäntarinaaan valitaan kerrottavaksi, on perustavalla tavalla olennaista kertojan identiteetille. tarinat kertovatkin enemmän tämänhetkisestä kirjoittajasta, kuin kääntymyksen hetkestä. Muistot ovat värittyneet ja muokkaantuneet aikojen saatossa muistojen tulkinnan ja uudelleentulkinnan prosessissa, saaden enemmän ja enemmän uskonnollisen perinteen mukaisia piirteitä. (Hovi 1997,

318 - 319) Väyrynen korostaakin, että mitä kauemmin kääntymyksestä on kulunut, sitä enemmän kertomus saa uskonnollisen tradition mukaisia piirteitä (Väyrynen 1975, 181).

Meredith McGuiren (1981) konversioretoriikka eli vahvana aineistoni elämäntarinoissa. Konversioretoriikalla McGuire tarkoittaa opittua kielellistä valmiutta tulkita ja kuvata henkilökohtaista kääntymiskokemusta viiteryhmän hyväksymällä tai yleisemmin uskonnollisessa perinteessä ja kirjallisuudessa esiintyvillä tavoilla. McGuire jaottelee konversioretoriikan kolmeen kategoriaan: valinnan, muutoksen ja jatkuvuuden retoriikkaan.

Valinnan retoriikka korostaa kriisin kautta muutokseen johtanutta vaikeaa valintaa. Muutoksen retoriikalle tyypillistä on kirjoittajan persoonallisuuden dramaattinen muutos kääntymisen yhteydessä. Tällöin aikaisempi kääntymystä edeltänyt elämä kuvataan toivottomana ja nykyinen uskovaisen elämän onnellisena. Jatkuvuuden retoriikka korostaa aiemman, uskoontuloa edeltäneen, elämän ja nykyisen elämän loogista jatkumoa. Tällöin jo kääntymystä edeltäneessä elämässä nähdään jumalallista johdatusta. Uskoontulon jälkeen, menneisyydestä nostetaan tai valikoidaan tietyt kirjoittajan identiteetille olennaiset ainekset, joissa nähdään selviä merkkejä Jumalan työstä - Näin elämä on edennyt juuri, kuten sen on pitänytkin edetä. (Hovi 1993, 46 – 49); McGuire 1981) Jumalallista johdatusta korostettiin tarinoissa mm. lähipiirin uskovaisten esirukouksilla.

*”On myös mainittava, että kaikki ne vuodet , jotka kuljin
eksyksissä harhaillen, äitini rukoili puolestani, yksin ja eri
rukousryhmissä. Vuosia minusta taisteltiin, mutta tänään
voin sanoa, että olen elävä esimerkki esirukouksen
voimasta.” (Mies 39v.)*

Kaikki konversioretoriikan kolme muotoa voivat esiintyä yhdessä muodostaen perinteisen uskoontulotarinan. Tällöin, päähenkilö ensin hapuilee siellä täällä ilman päämäärää, ajautuen syvemmälle ja syvemmälle ahdinkoonsa. Lopulta hän ymmärtää itse oman ahdinkonsa tilan (synnintunto herää) ja yrittää parannusta. Hän tulee uskoon ja tekee täyskäännöksen, parannuksen, ja muuttuu uudeksi ihmiseksi. Jälkeenpäin, tarinaa

kirjoitettaessa kääntymystä edeltäneessä elämässä nähdään tiettyjä käännekohtia, jotka tulkitaan jumalalliseksi johdatukseksi. Vanha elämä, kuinka kurjaa se olikaan, elettiin kuitenkin Jumalan suojeluksessa. Perinteiden tulkinta ja uskon jatkuva jokapäiväinen työstäminen ajavat elämäntarinaa kohti perinteisen tulkinnan yleisimpiä piirteitä – Jumalallista näytelmää.

Tällaisia puhtaita selviytymistarinoita (tai todistusperinteelle tyypillisiä tarinoita), joissa esiintyvät kaikki kolme retoriikan muotoa oli kuitenkin vain muutama. Tämä voi johtua kirjan toimittajien valinnoista. Yksi aineiston valinnan kriteereistähän oli, ettei kirjaan valita pelkkiä, täysin perinteisiä, uskoontulokertomuksia, vaan koko elämänkaaren sisältäviä elämäntarinoita. Piirteitä eri retoriikoista käytettiin kuitenkin useissa tarinoissa. Varsinkin jatkuvuuden retoriikkaa ilmeni useissa tarinoissa. Omaelämäkerran kirjoittaminenhan on nimenomaan kirjoittajan henkilökohtaista identiteettityötä, vastauksien hakemista kysymyksiin kuka minä olen? ja miten tähän on tultu? Monet kirjoittajista ovat varmasti osittain tietoisestikin lähteneet kirjoittamaan jatkumoa elämäänsä, saadakseen oman elämänsä palapelin haltuun.

Luokittelin kääntymyskokemukset Loflandin ja Skonowdin (1981) kääntymisen mallien mukaisesti kuuteen eri kategoriaan: älyllinen malli, mystinen malli, kokeileva malli, ihastuva malli, herätyskokousmalli ja pakottava malli. Loflandin ja Skonovdin luokittelu lähtee konversiotapahtuman kuvausta dominoivasta piirteestä. Tutkijat käyttävät käsitettä konversiomotiivi kuvaamaan sitä piirrettä, jota kääntyjä korostaa merkityksellisimpänä kuvauksessaan. Motiivikokemus on siis se piirre konversiossa, joka on kaikkein muistettavin ja tärkein kertojan persoonallisuuden muutoksen muovaaja – tapahtumaa sävyttävä aspekti. (Hovi, 1993, 40 – 41)

Aineistosta löytyi kaikkia kääntymismalleja. Kokeileva malli, ihastuva malli ja herätyskokousmalli esiintyivät usein päällekkäisinä muiden mallien kanssa, ikään kuin sivurooleissa tai siltana etsintävaiheen ja kääntymyksen välillä. Itsenäisimpinä malleista esiintyivät älyllinen malli ja mystinen malli. Myös pakottava malli esiintyi yhdessä tarinoista. Se ei kuitenkaan johtanut uskoontuloon, vaan uskonnollisesta yhteisöstä irtaantumiseen. Onkin kyseenalaista, voiko aito uskonnollinen kääntyminen edes olla

mahdollista pakottavan mallin kautta. Pakottavassa mallissahan on kyse ihmisen manipuloinnista ja painostuksesta; sanalla sanoen uskonnollisesta vallankäytöstä.

Kolmannessa pääluvussa käsittelin aitoa, omakohtaista uskoa. Nyt olemme päässeet nykypäivään, elämäntilanteisiin, joissa tarinat ovat kirjoitettu. Nykypäivä on monelle kirjoittajalle pitkien ponnistelujen tuloksena saavutettu tasapainon tila, josta hengellinen elämä jatkaa syvenemistään aina hautaan asti. Pyrin löytämään aineistosta aitoa, omakohtaista uskoa määrittäviä ominaisuuksia, siten kuin kirjoittajat ne näkevät. Lähdin tulkitsemaan aineistoa esittämällä sille kysymyksen: Millainen on aito ja omakohtainen Jumala - suhde?

Aito, omakohtainen usko määrittyi vastakohtansa, epäaidoksi koetun, muiden ohjailuun ja vallankäyttöön alistetun, kaavamaisen ja lakihenkisen uskonnollisuuden kautta. Tällaisesta uskonnollisuudesta lähes kaikilla kirjoittajilla oli jonkinlaisia kokemuksia. Hengelliset elämäntarinat ovatkin pitkälti rajanvetoa aidon ja epäaidon uskon välillä. Päästessäni yhä syvemmälle aineistoon tulokseni alkoivat muodostua tiettyihin laajempiin kategorioihin soveltuviksi. Aitoa uskoa määrittivät yksilön henkilökohtainen hengellinen elämä, sosiaaliset suhteet toisiin uskoviin, ateisteihin, sekä agnostikkoihin ja psykologiset, henkiseen hyvinvointiin liittyvät asiat. Löysin samansuuntaisia tutkimustuloksia Antti Räsäsen (2002) väitöskirjasta *Aikuisen uskonnollisuus*, joten päätin käyttää Räsäsen teoriaa aineiston järjestämisessä. Samalla syvensin Räsäsen teoriaa oman aineistoni pohjalta kvalitatiiviseen analyysiin paremmin soveltuvaksi.

Räsänenhän jakaa kypsän uskonnollisuuden neljään, mielestäni osittain päällekkäiseen, elementtiin: hengellinen elementti, sosiaalinen elementti, psyykkinen elementti ja rationaalinen elementti. Räsäsen mukaan, hengellinen elementti pitää sisällään hengellisen aktiivisuuden ja vastaanottavaisuuden. Sosiaalisella elementillä Räsänen tarkoittaa toiminnallisuutta ja autonomisuutta suhteessa muihin ihmisiin ja heidän mielipiteisiinsä. Psyykkinen elementti pitää sisällään oman vakaumuksen pohtimisen oman henkisen hyvinvoinnin kannalta, sekä uskon prosessiluonteen. Rationaalisena elementtinä Räsänen pitää vakaumuksen perusteltavuutta. Kypsä uskonnollinen vakaumus pitäisi pystyä järkipäisesti perustelemaan muille. (Räsänen 2002, 182 – 187)

Omassa aineistossani etenkin kolme ensimmäistä elementtiä esiintyivät voimakkaina neljännen, rationaalisen elementin, jäädessä hieman muiden taustalle. Hengellisen elämäntarinansa kirjoittajat ymmärtävät uskon järkipärisen perustelemisen mahdottomuuden ja tarpeettomuuden. Heidän ei tarvitse vakuuttaa tai kääntää muita saadakseen uskollen vahvistusta. Omassa aineistossani rationaalinen elementti esiintyikin teodikea – ongelman pohdintana, oman uskon elämän reflektointina, sekä uskoa luotaavien kommentaarien lukemisena. Järki ja usko eivät sodi keskenään, molempia tarvitaan ja ne tasapainottavat toisiaan. Järki voi haastaa uskon ja päinvastoin. Aito, omakohtainen usko kestää epäilyä ja se oikeastaan kuuluu siihen. Kypsempi eheys ei synny ristiriitoja torjumalla. Kaikkia ristiriitoja ei ehkä kyetä ratkomaan, mutta niitä ei enää koeta uskon uhkiksi. Järki ilman uskoa on kylmää rationaalisuutta, usko ilman järkeä on sokeaa fundamentalismia. Järki näyttlee useissa tarinoissa vapauttavaa roolia. Hengellisyyttä käsittelevien kommentaarien kautta moni kirjoittaja on saanut vahvistusta omille mielipiteilleen ja rohkaisua kyseenalaistaa kritiikin raamatun tulkinta. Järjen käyttö uskon asioissa on vapauttanut monet kirjoittajista huomaamaan uskonnollisen vallankäytön ja lakihenkisen uskonnollisuuden elämänlaatua heikentävät puolet. Mm. Helena Helve (1987) on korostanut ajattelun kehitystä omakohtaisen uskon syntymisessä.

Vaikka kaikki elementit ovat tärkeitä ja yhdessä mahdollistavat toimivan Jumala -suhteen, etenkin sosiaalinen, hengellinen ja psyykinen elementti näyttelivät suurempaa roolia tarinoissa. Kirjoitusten kantavina teemoina olivat, sosiaaliseen elementtiin liittyvät, koettelemukset lakihenkisistä, ahtaista uskonnollisista yhteisöistä, jotka eivät anna ihmiselle tilaa hengittää ja itse henkilökohtaisesti käsitellä suhdettaan uskoonsa. Tällaisten uskonnollisten yhteisöjen vaikutusvallasta autonomiseen uskoon murtautuminen muodostaa ainekset aineiston yleisimpään selviytymistarinaan. Tämän jälkeen psyykinen ja hengellinen elementti saavat enemmän tilaa hengittää. Tie hengelliseen tasapainoon on usein varsin ohdakkeinen.

Sosiaaliseen elementtiin kuuluva tietty saavutettu riippumattomuus tarkoitti aineistossa uskon autonomisuutta. Uskon tulee olla omakohtaista, yhteisön käyttämisen yläpuolella

olevaa, sekä lisäksi inhimillistä ja todellista. Uskonnollinen vakaumus nähtiin myös yksilön ja toisten ihmisten välisenä asiana. Sen tulee näkyä tekoina - lähimmäisen rakkautena jokapäiväisessä elämässä, muuten oltaisiin tekopyhiä tai ulkokultaisia. Sen tulee myös olla itsekriittistä ja rehellistä itseä, toisia ja Jumalaa kohtaan. Sosiaalisen elementin toiminnallisuudella tarkoitetaan yksinkertaisesti sitä, että ihminen toimii käytännön elämässä Raamatun oppien mukaisesti, seuraten totuuden ääntä.

Hengelliseen elementtiin kuuluvista asioista kirjoittajat korostivat uskon elämän jokapäiväisyyttä. Uskon harjoittaminen ei rajoitu pelkästään juhlapyhiin tai sunnuntaihin. Konversion kautta löydetty Jumala - suhde ei ole itsestäänselvyys, vaan sitä on aktiivisesti pidettävä yllä ja työstettävä joka päivä.

Edelleen, hengelliseen elementtiin liittyen, armon kokemisen tärkeyttä kristityn elämässä ei liene voi liikaa korostaa. Ihminen ei ole pelkästään aktiivinen subjekti uskon elämässään, vaan myös objekti, Jumalallisen armon siunattu vastaanottaja. Synti ei enää merkitse yksittäisten tekojen kyttäämistä, vaan ennen kaikkea olemista; perisyntisenä olemista Jumalan armossa. Kypsä vakaumus perustuu rakkauteen ja sellaisenaan hyväksytyksi tulemisen tunteeseen - Sanalla sanoen armoon (Räsänen 2002, 182 – 187).

Psyykinen elementti ilmeni aineistossa monin eri tavoin. Psyykkisen elementin toinen alakategoria, elämänlaatu, ilmeni seesteisyytenä ja tasapainoisuutena; oman itsen hyväksymisenä kaikkine puutteineen. Ihmisen on opittava itse ottamaan vastuu omasta elämästään ja elämänlaadustaan. Jumalan selän taakse ei voi paeta. Kaikki ongelmat eivät myöskään ole hengellisiä, vaan on olemassa myös psykologisia ongelmia, joihin on olemassa psykologisia ratkaisuja. Asioiden ”liika hengellistäminen” voi helposti ajaa ihmisen väärille raiteille, esimerkiksi kirjaimelliseen Raamatun tulkintaan.

Psykologisen elementin toisen alakategorian, prosessin piirteitä esiintyi myös runsaasti aineistossa. Tämä voi osaltaan johtua omaelämäkerrallisen tekstin kirjoittamisen prosessiluonteesta. Omaelämäkerta on menneisyyteen paneutumisen ohella myös tulevaisuuteen ja nykypäivään suuntautuva projekti. Sitä eivät määritä ainoastaan

kysymykset, miten minusta on tullut sellainen kuin olen tai elämästäni sellaista kuin se on, vaan myös kysymykset, miten haluaisin itseäni ja elämäni muuttua tai miten se on muuttumassa, unohtamatta, miten minä olen tässä ja nyt kirjoitushetkellä. (Hyvärinen, Peltonen & Vilkkö 1998, 13)

Aineistossa usko nähtiin syvenevänä prosessina, jossa ihminen hiljalleen lähenee Jumalaansa. Näin asteittaisten kääntyjien lisäksi, myös äkilliset kääntyjät jatkavat asteittaista kääntymistä kohti kokonaisvaltaisempaa ja omakohtaisempaa uskoa. Tällä tavoin tulkittuna kääntymistä tai uskoontuloa voitaisiin pitää elinikäisenä, syvenevänä, prosessina, joka jatkuu aina hautaan asti.

Kasvaminen lapsen uskosta kohti avarampaa uskonnollisuutta on hidas prosessi, jossa Jumalan olemus, suunnitelmat ja mielipiteet eivät enää olekaan ihmisen tiedossa - Jumala ei ole enää ihmisen kaltainen. Jumalaa ei voida ymmärtää, käsittää, todistaa tai selittää. Ihmiselle ominainen vapaus ja vastuu katoaisivat, jos yliluonnollinen paljastettaisiin kokonaan. Lopultakin, Jumala on aina paljon enemmän, kuin kokemuksemme ja tulkintamme siitä.

Seuraavaksi tarkoitukseni on käsitellä aineistosta esiin noussutta aidon yhteisöllisyyden kaipuuta. Se ei esiinny selkeästi, kuin muutamissa kirjoituksissa, mutta on luettavissa rivien välistä useista tarinoista. Jälkimoderni aidon yhteisöllisyyden kaipuu esiintyy seuraavassa seurakuntayhteyttä ja alkukirkkoa käsittelevässä pohdinnassa. Seuraavan katkelman kirjoittaja ja monet muut eivät elä, usein uskonelämän välttämättömyydeksikin luonnehditussa, aktiivisessa seurakuntayhteydessä. Osa kirjoittajista kokee itsensä ulkopuoliseksi nimenomaan kristillisissä piireissä.

Uskosta on tullut entistä yksityisempi asia. Voidaan puhua uskonnon privatisoitumisesta, jossa uskonnon harjoittaminen ei enää ole sidoksissa minkään virallisen seurakunnan tai kirkon toimintaan. Kirkosta ei välttämättä löydetä sitä Raamatun henkeä tai sanomaa, jota etsitään. Aidon yhteisöllisyyden kaipuu on suuri; etsitään nimenomaan uskovien yhteyttä hengen tasolla.

*”Jospa raamatullinen seurakuntayhteys tarkoittaakin jotain aivan muuta kuin kirkkojärjestelmiä? Missä muuten olivat kirkot alkuseurakunnan aikana? Tarkoittaisiko seurakunta uskovien yhteyttä hengen tasolla. Tietenkin. Tuota aitoa seurakunnallisuutta minä ikävöin – uskonaarten jakamisen riemua, keskinäistä rakentumista, kuormien jakamista, rohkaisua, kaikkinaista veljeyttä ja sisaruutta
(Nainen 34v. s.77)*

Kaikkalainen uskon lakihenkisyys, turha byrokratia, auktoriteettisuhteet ja virallinen tulkinta eivät löydä sijaa uudesta yhteisöllisyydestä; kirkkojärjestelmää ei koeta uskon elämän kannalta enää niin tärkeänä. Kyse on pikemminkin keskustelevista pienryhmistä, jotka koostuvat samalla aaltopituudella olevista uskovista ihmisistä, jotka haluavat jakaa niin ilonsa, kuin surunsakin ilman massiivisia puitteita tai hurmoksellista ylistystä. Osalla kirjoittajista on nimenomaan negatiivisia kokemuksia hurmoksellisista ryhmistä, jotka ovat hengellisen ja henkisen tasapainon sijasta tuoneet ahdistusta ja ailahtelevuutta elämään. Ratkaisukeskeiset massakokoukset koetaan epäaidoiksi ja pinnallisiksi, silti korostetaan niissä viihtyvien uskovaisten perustuslaillista oikeutta oman uskonelämän harjoittamiseen. Voitaisiin puhua jonkinlaisesta ideaalisesta alkukristillisestä yhteisöllisyydestä, jota ei kahlitse dogmaattinen uskon lakihenkisyys, ulkokultaisuus tai pikkusieluisuus. Kyse ei ole mistään maallisen elämän jälkeisestä taivasyhteisöstä, vaan tässä ja nyt konkreettisesta samanhenkisten uskovaisten hengellisestä yhteisöstä, jonka usko on konkreettista, jokapäiväisessä elämässä tekoina ilmenevää lähimmäisen rakkautta.

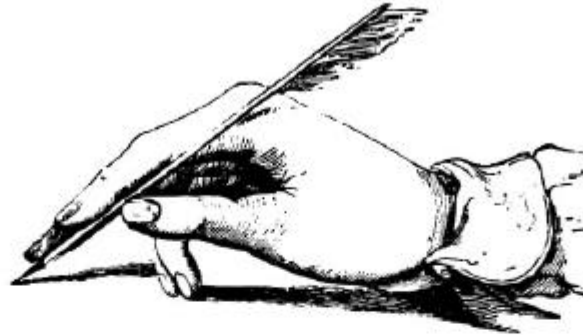
Uuden yhteisöllisyyden kommunikoinnin luonnetta voidaan valottaa Timo Laineen ja Petri Kuhmosen *Ajattelukirja filosofiaan* (1998) teoksessa esittämien ihmisen kohtaamisen perussuhteiden avulla. Laine ja Kuhmonen jakavat ihmisen kohtaamisen perussuhteet karkeasti kahdenlaisiin: monologisiin ja dialogisiin. Monologinen suhtautuminen on yksisuuntaista. Tällöin ihmiseen suhtaudutaan toiminnan kohteena, objektina. Tällaisessa suhteessa ihmistä ei kiinnosta toisen yksilöllinen persoonallisuus, se mitä hän on kokonaisuutena. Monologisessa suhteessa ihmisellä ei ole intressejä

ymmärtää toisen ihmisen toiseutta, hänen ajatusmaailmaansa, tunteitaan ja arvostuksiaan. Suhde on yksipuolinen ja välineellinen. (Laine & Kuhmonen 1998, 135 – 146)

Dialoginen suhtautuminen toiseen on kaksisuuntaista, aitoon vuorovaikutukseen pyrkivää ja molemminpuolista. Dialogisessa suhteessa ihminen on kiinnostunut toisesta hänen itsensä vuoksi, sellaisena kuin hän on. Dialoginen suhde ihmiseen vaatii avoimuutta toisen ihmisen toiseudelle. Toinen ihminen ei ole esimerkiksi käännyttämisen kohde tai omien pyrkimysten toteuttamista edistävä väline, vaan kokonainen omana itsenään kunnioitettava persoona. (emt.) Kaivatun yhteisöllisyyden tulisi perustua tai ainakin pyrkiä dialogiseen vuorovaikutukseen. Ideaalisimmillaan yhteisöllisyys voisi olla kommunikointia, turvallisessa pienpiirissä, joka perustuu osallistujien kaikkinaiseen veljeyteen ja sisaruuteen. Tärkeintä lienee se, etteivät uskon veljet ja sisaret tuputa omia käsityksiään liian vahvasti, vaan antavat jokaisen uskoa omalla tavallaan ja kuuntelevat, sekä koettavat auttaa toista mahdollisuuksiensa mukaisesti.

Askel 1/1996

Askel-lehti julistaa

KIRJOITUSKILPAILUN

jonka aiheena on

Hengellinen elämäkertani

Kerro omin sanoin hengellisestä elämästäsi. Kerro etsinnästäsi, löydöistäsi, ajatuksistasi, epäilyksistäsi, kasvustasi ja onnen hetkistäsi.

Hengellinen elämäkerta on laajempi kuin uskoontulokertomus. Kerro elämästäsi matkana, johdattuksena tai hapuiluna. Kerro taustoistasi, hengellisen kasvun kannalta tärkeistä ihmisistä, vaikuttajista, teologisista näkemyksistä, hengelli-

sistä liikkeistä ja perinteistä. Älä kirjoita pelkkää todistuspuheenvuoroa, vaan pikemminkin henkilökohtainen selvitys tähänastisesta taipaleestasi.

Kirjoitusten suosituspituus on 4-6 konekirjoitusliuskaa tai 7000-9000 merkkiä tietokoneella. Voit myös kirjoittaa käsin. Tyylilaji on vapaa. Parhaat kirjoitukset julkaistaan Askelessa.

1. palkinto 1500 markkaa
2. palkinto 1000 markkaa
3. palkinto 500 markkaa

Lähetä hengellinen elämäkertasi 30. 4. 1996 mennessä osoitteella:

Askel
PL 137
00201 Helsinki

Kuoreen tunnus "Elämäkerta"

Seuraavassa *askel*en numerossa:

- Mukana ainakin Arvo Salo • Mihin paholaista tarvitaan? • Kun kirkko muuttui kapakaksi •
- Kuinka tulla uskoon • Hylkääminen • Englannin mustat kirkot • Elämyksiä luonnossa •
- Eero Junkkaalan, Raili Heikinheimon, Lari Junkkarin ja Maija Nymanin tutut palstat •
- Paastonajan ruokaohjeita • Psalmikuva ja paljon muuta.

SEURAAVA LEHTI ILMESTYY 9. 2.

LÄHTEET:

Antikainen, Ari & Huotelin Hannu (toim.) (1996). *Oppiminen ja elämänhistoria*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Apostolien teot. Pyhä Raamattu. Kahdennentoista, vuonna 1938 pidetyn Yleisen Kirkolliskokouksen käytäntöön ottama suomennos. Pieksämäki: Sisälähetysseuran Raamattutalon kirjapaino.

Beit-Hallahmi (1995). *Object relations: Theory and religious experience*. Teoksessa Hood, R. W. Jr. (toim.) *Handbook of religious experience*. Birmingham: Religious education press.

Berger, Peter & Luckman, Thomas (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.

Blomster, Salme (2002). *Suojaava, lamauttava pelko*. Helsinki: Karas - Sana

Clark, Walter (1963). *The Psychology of Religion*. New York. The Macmillan Company.

Clinebell, Howard (1982). *Voit kasvaa ihmisenä*. Helsinki: Kirjapaja

Eskola, Jari (2001). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. kirjassa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS - Kustannus.

Eskola, Katariina (toim.) (1998). *Elämysten jäljillä: Taide ja kirjallisuus suomalaisten elämänkerroissa*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. Rauma: Kirjapaino Oy West point.

Eskola, Katariina ja Peltonen, Eeva (toim.) (1997). *Aina uusi muisto; Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54.

Ewalds, Erik (1984). *Yksin armosta*. Helsinki: Kuva ja Sana.

Geertz, Clifford (1993). *Interpretation of cultures: selected essays*. London: Fontana Press

Hellsten Tommy. Askel – lehden artikkeli 12/1994.

Helve, Helena (1987). *Nuorten maailmankuva*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.

Helander, Eila (1999). Uskonto ja arvojen murros. Teoksessa Heikkilä, Markku (toim.) *Uskonto ja Nykyaika: yksilö ja eurooppalaisen yhteiskunnan murros*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Hinde, Robert (1999). *Why Gods persist; a scientific approach to religion*. London & New York: Routledge.

Holm, Nils (1993). *Uskonnollinen kokemus*. Teoksessa Pentikäinen, Juha & Pentikäinen Katja (toim.) *Uskonnot Maailmassa*. Juva: WSOY.

Hovi, Tuija (1993). *Konversio ja arkitodellisuus; Uskonnollisen kääntymisen ja uskon ylläpidon tiedonsosiologinen tarkastelu*. Pro-gradu tutkielma. Turun yliopisto.

Hovi, Tuija (1997). Kääntymiskertomukset haastatteluissa. Muotoutuvia muistikuvia ja neuvoteltuja merkityksiä. Teoksessa Eskola, Katariina ja Peltonen, Eeva (toim.) *Aina uusi muisto; Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54

Hyvärinen, Matti (toim.) (1994). ”Miehen lajityypit”. Teoksessa J. P. Roos & Eeva Peltonen (toim.) *Miehen elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäkerroista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

Hyvärinen, Matti, Peltonen, Eeva, Vilkko, Anni (toim.) (1998). *Liikkuvat erot sukupuoli elämäkertatutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino.

James, William (1902). *The Varieties of Religious Experience: A Study of Human Nature*. New York. New Hyde Park, University Books.

James, William (1952). *The Principles of Psychology, Great books of the Western World vol.52*. Chicago: Encyclopedia Britannica Inc.

James, William (1981). *Uskonnollinen Kokemus*. Hämeenlinna: Karisto Oy:n Kirjapaino.

Karppinen, Saara (1994). *Ahtaasta uskosta avarammalle; Kokemuksia ja keskustelua uskomisen eri kehitysvaiheista*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ketola, Kimmo, Korkee, Simo, Pesonen, Heikki, Pyysiäinen, Ilkka, Sakaranaho, Tuula ja Sjöblom, Tom (toim.) (1997). *Näköaloja Uskontoon; Uskontotieteen ajankohtaisia suuntauksia*. Helsinki: Yliopistopaino.

Kinnunen, Saara (1996). *Luottamustehtävä*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino OY.

Kunto, Susanna (2000). *Muutoksen kokeminen uskoontulon seurauksena*. Tampereen yliopiston psykologian laitoksen pro gradu-tutkielma.

Laine, Timo & Kuhmonen Petri (1998). *Ajattelukirja filosofiaan*. Toinen korjattu painos. Jyväskylä: Yliopistopaino Jyväskylä.

Lauba, (1896). *Studies in the Psychology of Religious Phenomena*. Lehdessä American Journal of Psychology, VII, 309.

Lejeune, Philippe (1989). *On autobiography*. Minneapolis: University of Minneapolis Press.

Lofland, John & Skonovd, Norman (1981). *Conversion motifs*. Lehdessä *Journal for the scientific study of religion* 20 (4).

Oksanen, Antti (1994). *Religious Conversion. A Meta-Analytical Study*. Lund: Lund University Press.

Pietilä, Kauko & Sonderman, Klaus (1994). *Sanomalehden yhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.

Proudfoot, W. (1996). *Religious Experience as Interpretative Accounts*. Teoksessa Peterson (toim.) *Philosophy of religion – Selected Readings*. New York: Oxford University Press

Roos, J. P. (1987). *Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Räsänen, Antti (2002). *Aikuisen uskonnollisuus*.

<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/teo/kayta/vk/rasanen>

Saarela, Minna (1999). *Kenen viitoittamalla tiellä? Uskonnolliset vaikuttajat Askellehden lukijoiden omaelämäkerroissa*. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos. Helsinki.

Saarinen, Esa (1985). *Länsimaisen filosofian historia; huipulta huipulle, Sokrateesta Marxiin*. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.

Sajama, Seppo (2002). *Mitä on uskonnollisen kokemuksen ”noeettinen laatu”?*. Teoksessa Haaparanta, Leila & Oesch, Erna (toim.) *Kokemus*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Sakaranaho, Tuija (1998). *Retorinen analyysi uskontososiologiassa*. Teoksessa Sjöblom, Tom (toim.) *Tutkija, Tekstit ja Uskonto*. Helsingin yliopisto: Uskontotieteen laitos.

Seppälä, Olli ja Tiihonen, Tuija (toim.) (1996). *Askelia ajassa; 22 hengellistä elämäkertaa*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Starbuck, Edwin, Diller (1909). *Religionpsychologie: empirische entwicklungsstudie religiösen bewusstseins*. Leipzig

Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (toim.) (1997). *Grounded theory in practice*. Thousand Oaks: Sage

Sunden, Hjalmar (1959) *Religionen och rollerna; ett psykologiskt studium av fromheten*. Stockholm: Svenska kyrkans diakonis tyrelsens bokförlag.

Syrjänen, Seppo (1993). *Ihmisen kriisi ja Kääntymisen ongelma. Seppo Syrjäsen artikkeleita uskonnollisesta kääntymisestä ja lähetyksestä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sölle, Dorothee (1996). *Vastatuuleen*. Suom. Taisto Nieminen. Helsinki: OTAVA

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (toim.) (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Helsinki: Tammi.

Turunen, Kari (1996). *Elämänkaari ja kriisit*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vainikkala, Erkki (2003). *Mietiskelevät omaelämäkerrat*.
<http://www.jyu.fi/nykykulttuuri/arkisto/mietiskelevat.htm>

Vesala, Kari (1987). Intensiivinen kokeminen ja uudet uskonnolliset liikkeet. Teoksessa Helve, Helena (toim.) *Ihmisenä maailmassa; Erilaisia elämäkatsomuksia uskontotieteen näkökulmasta*. Helsinki: Gaudeamus.

Vilkko, Anni (1988). *Eletty elämä, kerrottu tarina, tarinoitunut elämä – omaelämäkerta ja yhteisymmärrys*. Sosiologia lehdessä 2.numero. Helsinki: Westermarck-seuran julkaisu.

Vilkko, Anni (1988). *Tarina tarinasta: Erään naisomaelämäkerta-aineiston tarkastelua*. Helsinki: Helsingin yliopisto: Sosiaalipolitiikan laitos.

Vilkko, Anni (1997). *Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta*. Tampere: Tampere-paino Oy.

Väyrynen, Leo (1975). Uskonnollinen kääntyminen. Teoksessa Pentikäinen, Juha (toim.) *Uskonnollinen liike*. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Zimbardo, Philip (1979). *Psychology and life*. Illinois: Scott, Foresman and Company.